

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

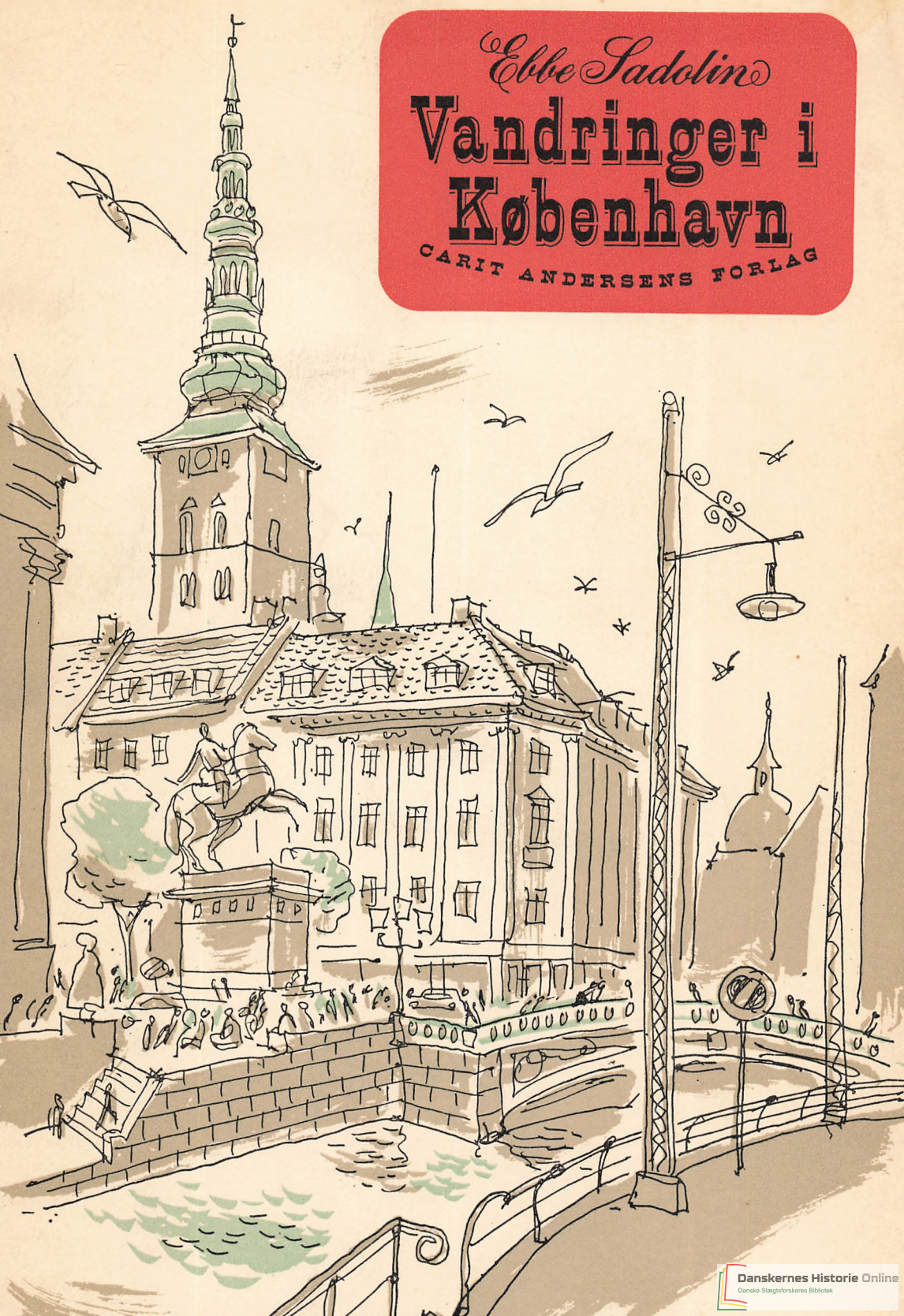
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

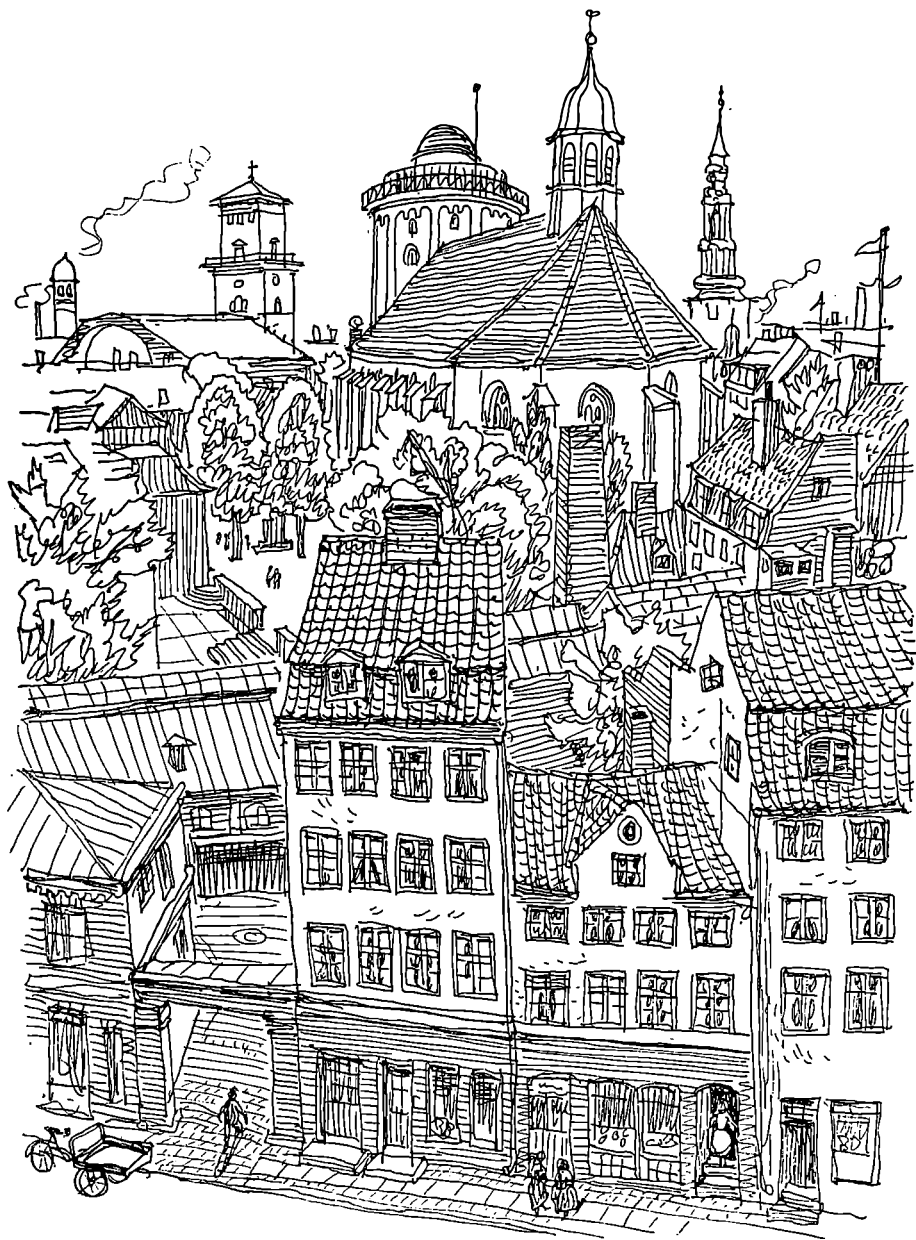
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Elbe Sadolin
**Vandringer i
København**

CARIT ANDERSENS FORLAG

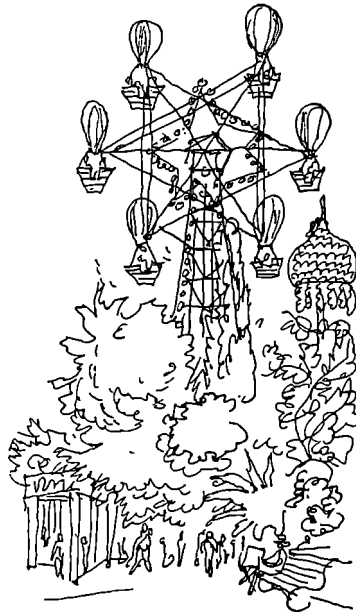

VANDRINGER I KØBENHAVN

EBBE SADOLIN

Vandringer i
KØBENHAVN

Carit Andersens Forlag
København

Københavns eneste kæmpebøj findes i Frederiksberg Have. Men mens den i virkeligheden kun er resultatet af en romantisk havearkitekts fantasi, er der dog så megen realitet bag, at man i haven har fundet rester af bopladser fra vikingetiden.

BORDING BOGTRYK

LIDT OLDTID OG MIDDELALDER

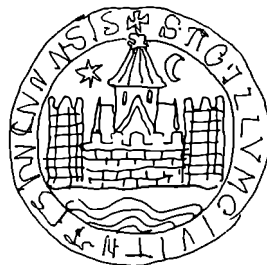

Udsigten fra Frederiksberg bakke.

NOK ER det biskop *Absalon*, der har fået æren af at kaldes Københavns grundlægger i 1100-årene. Men der har levet københavnere mange hundrede år før hans tid. I Frederiksberg have har man fundet rester af en boplads fra jernalderen, og rundt omkring i byens yderkanter, bl. a. i Bella-højparken, ligger der gravhøje fra bronzealderen.

Og når sangforeningen »Morgenrøden« og andre morgenfriske københavnere nutildags drager ud til Frederiksberg bakke for på pinsedag at hilse solopgangen med sang og flaskeklang, så erklærer historikeren, at det er en skik, der omend i lidt ændret form stammer fra bronzealderens soldyrkelse på det ældgamle Solbjerg.

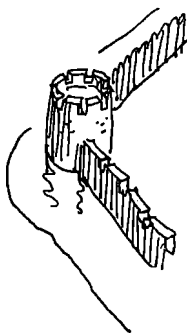
I Københavns ældste segl (aftryk fra 1377) findes en afbildning af Absalons borg, hvis ruiner man idag kan bese i kældrene under Christiansborg slot. Fra dette seglbillede stammer byens våben med de tre tårne og bølgelinjerne.

Den unge teologistuderende Absalon fik sin første uddannelse i Paris, og da han kom hjem udnævnte kong Valdemar ham 1158 til biskop og overdrog ham den lille fiskerflække *Havn*, som havde været beboet allerede i århundreder før vikingetiden. Her byggede han den første borg og fæstningsværker til værn mod de fjendtlige vender. Og da han foruden sine gejstlige opgaver også med stort talent dyrkede de militære, ledede han krigstogtet mod den sydlige arvefjende og indtog Arkona på Rügen.

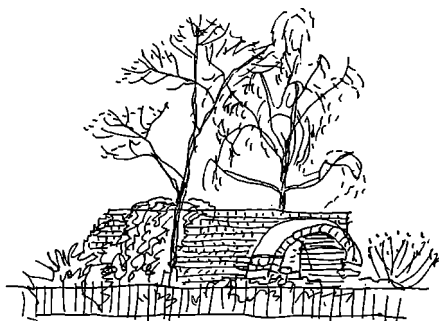
Biskop Absalon (1128–1201) ligger begravet i Sorø, og på hans gravsten fra 1536 er han fremstillet som det gejstlige overhoved med mitra og bispestav. Men hans anden egenskab af krigsmand har inspireret billedhuggeren Vilhelm Bissen til rytterstatuen på Højbro plads, hvor han er afbildet på en stejlede best og med øksen i bug.

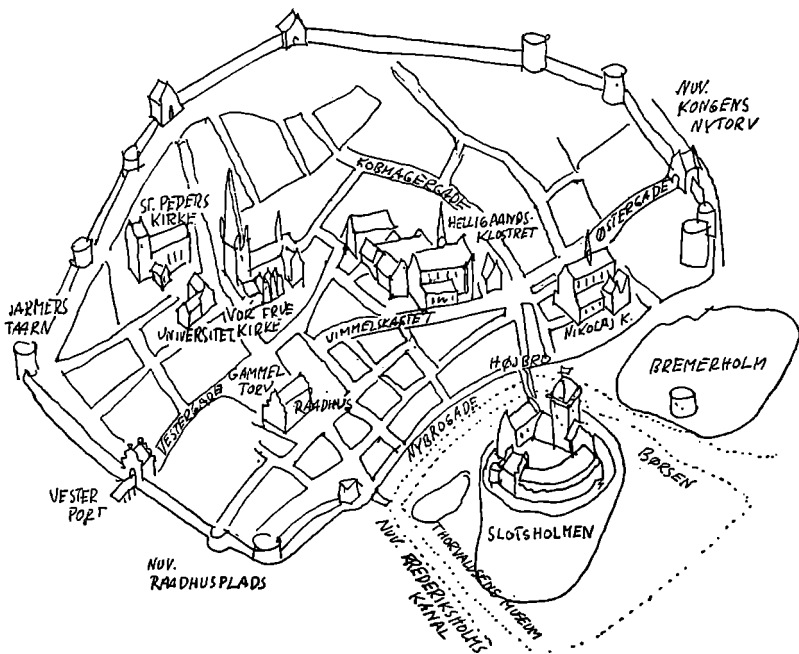

På bymuseets model kan man se, hvordan Jarmerstårn oprindeligt lå som et vigtigt støttepunkt i middelalderens fæstningsanlæg, med voldgrav foran og mur og palissader ved hver side.

På *Jarmersplads* i nærheden af Rådhuspladsen ligger ruinerne af det fæstningstårn, på hvis sydside den vendiske fyrst Jaromar i 1259 brød gennem palissaderne, brændte og hærgede byen. Men arkæologerne hævder, at tårnet senere har været ude for ombygninger, og at nogle af stenene skal være fra 1400-årene og andre fra midten af 1600. Det ligger nu som midtpunkt i et lille anlæg, og upoetiske naturer påstår, at det ligner en fabrikskorsten, der aldrig er blevet bygget færdig.

Jarmerstårn ved krydset mellem Vestervoldgade og Nørrevoldgade – to gadenavne der i sig selv fortæller om det gamle fæstningstårns naturlige beliggenhed.

Plan over modellen af det gamle København. De punkterede linjer viser, hvor Slots Holmen senere er blevet reguleret ved opfyldning. Den lille ø hed »Skarnholmen«, og har altså næppe duftet af violer, og på dens plads ligger det nuværende Thorvaldsens Museum.

Har man oppe på toppen af Frederiksberg bakke drømt om oldtiden, kan man nedenfor bakken drømme videre om middelalderens København. For foden af Frederiksberg bakke begynder Vesterbrogade, og omtrent midtvejs mellem Solbjerg og Rådhuspladsen ligger Bymuseet. Her på gardspladsen mellem den travle gade og den gamle fornemme bygning ligger en model af byen på 1500-tallet, med huse, kirker og slot af brændt ler, med grønne træer og kanaler.

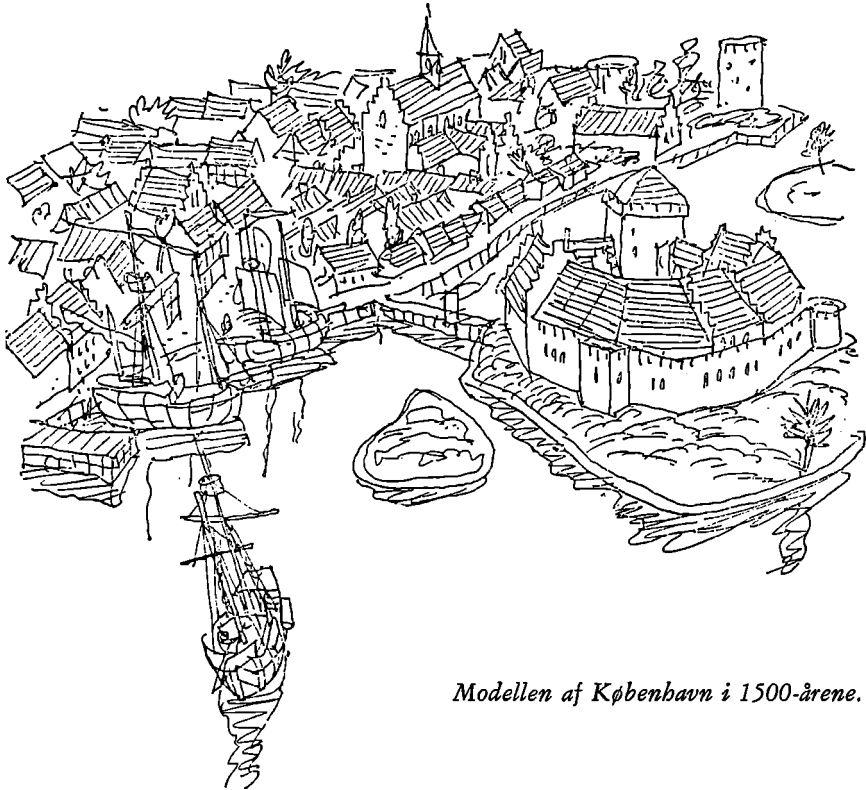
Dens ophavsmand er præsten Sten Andersen, en lærd byhistoriker, der også har skrevet værdifulde afhandlinger om den gamle stad.

Hvis man har sit moderne københavnskort ved hånden og samtidig kigger på de små lerhuse, vil man hurtigt opdage, at byens centrum den dag idag ligger med det samme gadenet, der opstod i den tidlige middelalderby.

»Strøget« gik allerede dengang fra Kongens Nytorv til Rådhuspladsen (dengang Østerport til Vesterport) og slog sit sving ved Vimmelskaftet, mens det ved Gammeltorv fortsatte i Vestergade i stedet for den nuværende Frederiksberggade.

Det gamle rådhus lå ved Nytorv, universitetet som nu ved Vor Frue, og Helligåndsklosteret og Nikolaj kirke på deres vante pladser. Købmagergade krydsede »Strøget« ved Højbro, og slottet lå på Slotsholmen, hvor Christiansborg stadig ligger ovenpå ruinerne af Absalons første borg fra 1100-årene.

Den gamle middelalderby er et godt startsted for den, der vil vandre ud i nittenhundredtallets København.

Modellen af København i 1500-årene.

Inde i Konsistoriegården ligger et af Københavns ældste middelalderbuse. Den lave munkestensbygning er Konsistoriebuset og hørte oprindeligt til den katolske bispegård, der efter reformationen blev overgivet til universitetet. Det er den eneste af universitetsbygningerne, der overlevede den store brand i 1728 og bombardementet i 1807. Siden da har universitetets centralmyndighed, konsistoriet, haft mødesal her.

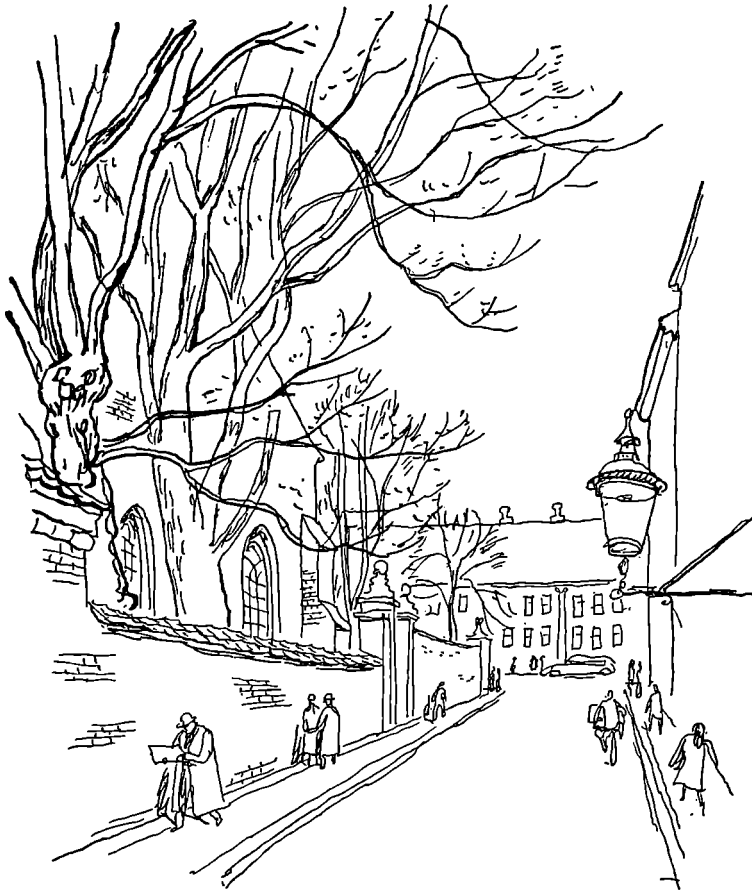
Som det er tilfældet i de fleste storbyer, er gårdspladserne bag husenes tillukkede og ofte uanselige facader mere åbenhjertige og fortællende. Således finder man bag porten til venstre for universitetets hovedindgang den gamle Konsistoriegård.

En anden rest af middelalderbyen er »Helligåndshuset«, der ligger bag Helligåndskirken. Denne fløj blev skånet, mens den store brand i 1728 hærgede kirken. Det var den gang, da de forfærdede københavnere så tårnet gå op i luer, mens klokkespillet slog »Vreden din afvend, Herre Gud, af nåde«.

Helligåndshuset blev grundlagt 1296 for gråbrødreordenen, der bestod af tiggermunke. De organiserede deres specielle renovationsystem, idet de havde grise, der spadserede rundt i gaderne og gnaskede affaldet i sig. De havde små klokker fastgjorte om halsen for at markere, at de ikke var almindelige verdslige grise, men nogen, der skulle behandles med veneration og respekt.

Helligåndshuset med gavlen mod Valkendorfsgade.

*Petri kirke set fra Sct. Pederstræde med universitetets »Kannibalkøkken«
i baggrunden.*

Hvor gammel den oprindelige Petri kirke er, ved man ikke. Men den brændte i 1386 og opførtes igen i røde munkesten i sengotisk stil. Det var en fattig middelalderkirke, og ifølge gamle beretninger blev der årlig holdt en særlig messe for vognmændene samt universitetets lærere og studenter, der kom vandrende i procession. De, der kom for sent, måtte betale 3 skilling.

Den ligger stadig som genbo til universitetet, og led efter reformationen den skæbne en overgang at være klokke- og kanonstøberi.

I 1575 blev den overladt til den tysk-reformerte menighed, der i 1756–57 gav den et stateligt spir.

På vandringen gennem byens middelalderhistorie kan man også opleve skjulte idyller. Mens kirkegårdsmuren omkring Petri kirke er høj og gitterporten almindeligvis låst, findes der dog en lille dør lidt nede ad Sct. Pedersstræde, hvorigennem der er adgang til kirkegårdspladsen. Her vil man finde en fin gammel have med det poetiske navn »Sct. Petri urtegård« med høje træer, svungne gange mellem græsplæner og historiske mindesmærker og gravkapeller.

Sct. Petri urtegård.

På torvet ved Valby Langgade ligger det gamle tingsted, en ring af store kampesten, der er grupperede om et lindetræ. – Her samledes landsbyens ældste i gamle dage for at spørge nyt og for at undres over, hvor dårlige tiderne var blevet. Og det gør de den dag idag. Kun foretrækker de nu den kommunale støbejernsbænk for de mere ubekvemme sten.

HOLBERGS OG H.C.ANDERSENS BY

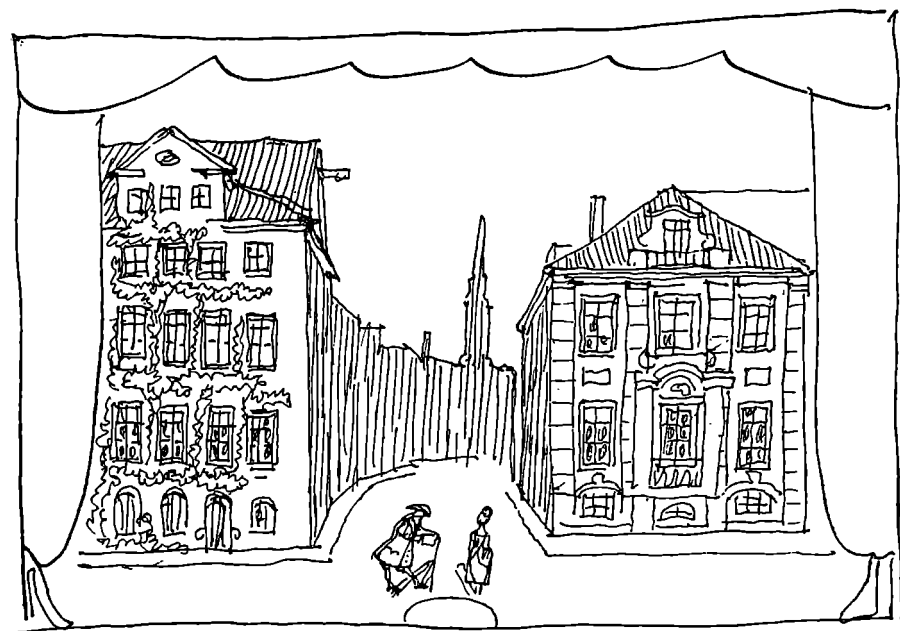

Ludvig Holberg, »den danske skueplads' fader«, sidder i sin bronzeskikkelse foran det kongelige teater.

DET ER ikke meget, der er tilbage af middelalderens København. Århundreders kampe, belejringer og ildebrande har faret hårdt frem over landets hovedstad. Heller ikke renaissanceen har kunnet præge nutidens København, selv om vi har bevaret nogle af Christian IV's betydeligste bygningsværker, Børsen, Rosenborg slot og Rundetårn.

Også barokkens og rokokkens København har lidt meget under de store ildebrande, hvor den midterste bykerne gik op i luer i 1728 og kvarteret omkring Nicolai kirke i 1795. I 1807 blev byen bombarderet af den engelske flåde, hvor det atter var den indre by, det gik værst ud over, og Vor Frue brændte for anden gang.

Men vi kan dog stadig opleve rokoko- og barokstemninger i den gamle by.

En *Holberg-forestilling* på det kongelige teater vil være en god indledning for den, der vil opsøge resterne af enevældens rokoko-København.

Går man ved nattetid efter forestillingen ned i de smalle gader ved kanalerne og bag Assistenshuset, vil man føle det, som var man vandret ud i kulisserne. Man er kommet væk fra de skinnende lys og de farvestrålende kostymer og er nu nået ud i halvmørket til de beskednere kvarterer, hvor komparseriet og andet godtfolk holder til.

Man finder dog også de stateligere teaterdekorationer, som kan være rammen om stykkets hovedpersoner. Står man således på den anden side af kanalen og ser over mod *Nybrogade*, hvor *Knabrostræde* munder ud, så behøver man blot i fantasien at indtegne det i et proscenium, så har man en holbergscene, hvor huset tilvenstre beboes af Leonoras fader, den velstående borgermand, hr. Jeronimus, mens det lille elegante palæ tilhøjre indehaves af Leanders fine familie.

Snaregade og *Magstræde* er det reneste og uforfalskede gadesceneri fra holbergtiden. De er smalle og slår nogle slemme trafikbesværlige sving, der følger de gamle middelalderstræders baner.

I forgrunden tilvenstre ses bindingsværket på bagsiden af *Assistenshuset*. Denne ærværdige bygning blev grundlagt i 1688 og har i sin egenkab af byens største pantelånerforretning, »assisteret« byens borgere i en anselig årrække, indtil den i 1962 blev overtaget af *kulturministeriet*.

Snaregade og i baggrunden Magstræde.

Skindergade en stille sommersøndag, hvor alle kvarterets biler er ude at rulle på strand- og skovture.

To unge piger omkom ved en operabrand i 1682, og det er grunden til, at de store grønne træer nu står ved den gamle munkestensmur i *Skindergade*. Pigerne var døtre til etatsråd *Elers*, og faderen brugte deres arv til at grundlægge et studenterkollegium i *Store Kannikestræde*. Det blev indviet i 1705 og er stadig fribolig for studerende og kandidater ved Københavns universitet.

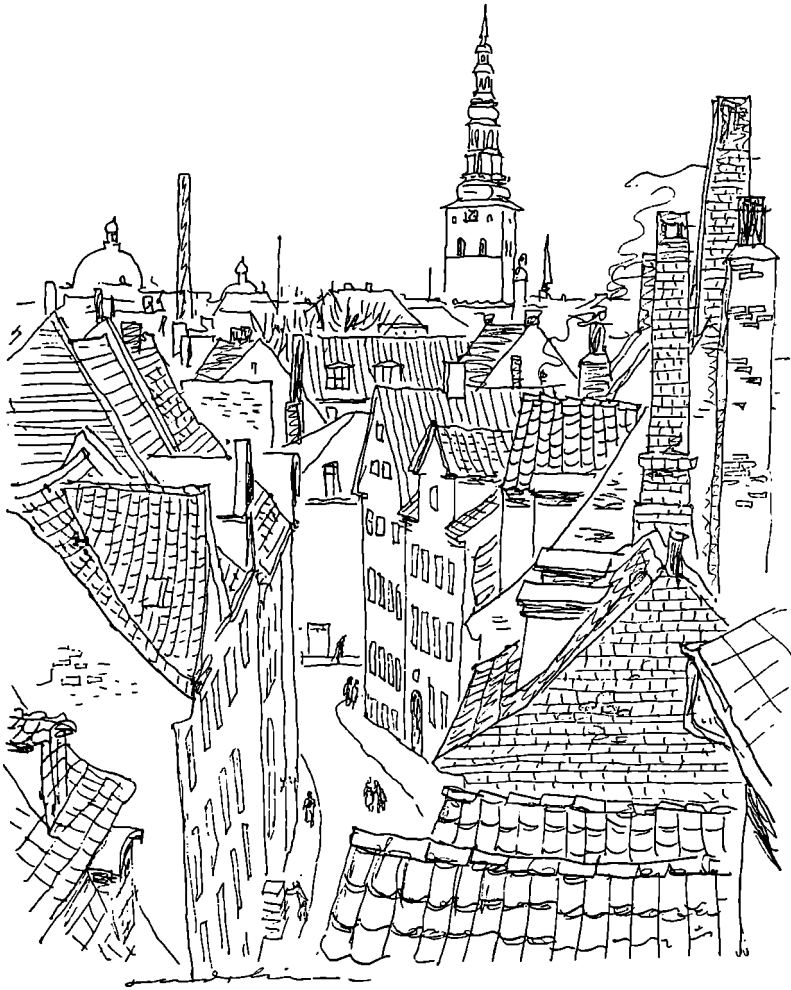
Latinerkvarteret omkring universitetet og Vor Frue kirke var iøvrigt Ludvig Holbergs tilholdssted. I 1740 flyttede han hen i professorgården på hjørnet af *Kannikestræde* og *Fiolstræde*, og her døde han i 1754. Huset eksisterer ikke mere, og bygningen, der ligger på dens grund, er den nuværende stiftsprovstebolig.

Holberg elskede de stille fredelige gader i sit kvarter ved universitetet, biblioteket og kollegierne, og da hans lejlighed i Købmagergade blev ødelagt af den store brand i 1728 skrev han: »*Det krænkede mig mere at miste dette sted end det, at jeg mistede mine midler, såsom der er intet jeg mere fornøjer end stilhed og rolighed.*»

De gamle gader ville han idag kunne nikke genkendende til – men ikke deres stilhed og rolighed. For ligesom der er stemmebegavede personer, der nyder at lade deres røst klinge i badeværelsets lydforstærkende omgivelser, så er der unge scooterkørere, der i særlig grad lader motoren larme i den indre bys snævre gader med deres rige akustiske muligheder.

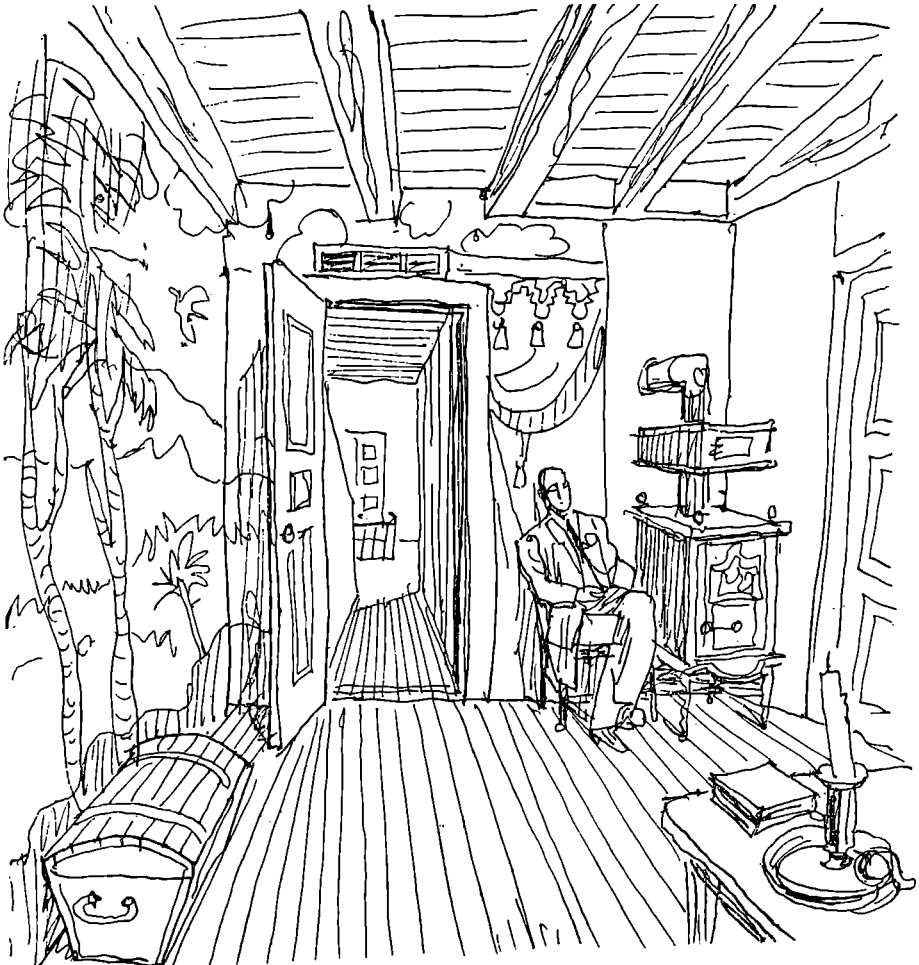
Store Kannikestræde med Elers kollegium til venstre og Admiral Gjeddes Gård til højre. I baggrunden Frue Kirke.

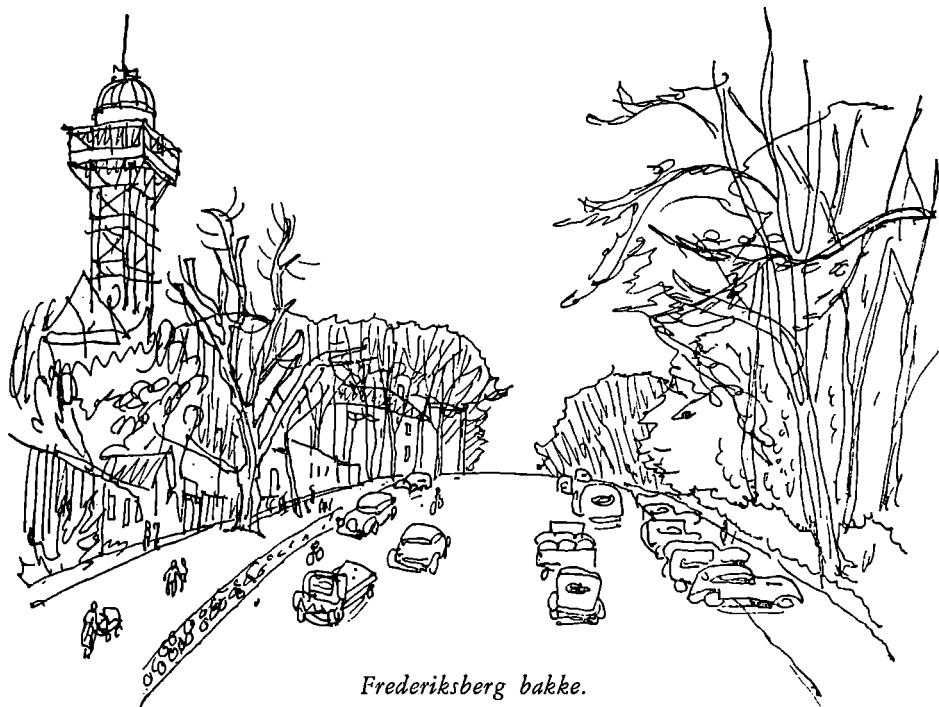
Magstræde med Nikolaj kirketårn i baggrunden.

Den vidtberejste Ludvig Holberg, der var født i Bergen, havde studeret i Paris, Oxford, Rom og Amsterdam, inden han slog sig ned i København, hvor han blev professor ved universitetet og som komedieforfatter senere fik æresnavnet »den danske skueplads fader«. København stod hans hjerte så nær, at han i 1737 skrev: *Denne residensstad er vel når man ser til størrelse alene meget mindre end andre stæder, men vil man se til vigtigheden, giver den ganske få noget efter, såsom her kan findes ligesom i en middelpunkt alt hvad der henviser til begge rigernes ziir og styrke.*

Gråbrødre torv er en fin lille plads med kulørte gamle huse. I nr. 3 boede den skiftevis muntre og ulykkelige digter *Johan Herman Wessel* fra 1761 til 1775, og en pietetsfuld ejer har nu åbnet adgang for besøgende til en mindestue. Ved den antike bilæggerovn, hvor den aldrende kustode hviler sig, har digteren af »Kærlighed uden strømper« siddet og spekuleret over, hvor meget lykkeligere hans tilværelse ville forme sig, hvis han slap for sine to hovedplager: tandpine og pengesorger.

Johan Herman Wessels stue, Gråbrødre torv.

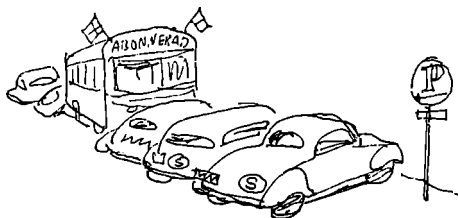
Frederiksberg bakke.

På *Frederiksberg bakke* ligger Zoologisk Have tilvenstre og *Frederiksberg slot* og indgangen til Frederiksberg have på toppen.

Her var det, den 14-årige Hans Christian Andersen første gang så udover København, da han stod ud af postvognen d. 6. september 1819. Han kom fra Odense, men havde ikke penge til at køre helt ind til byen, så han tog sin bylt i hånden og spadserede forbi slottet, ind i haven og videre ad Frederiksberg allé til den indre by bag voldene.

Denne bakketop har iøvrigt oplevet mangt og meget. Herfra havde svenskerne belejret København i 1638,

Nutildags er svenskerne atter rykket frem på bakken – men dennegang er det fortrinsvis »Zoo«, de belejrer. Blandt de hundredvis af biler og busser, der daglig parkerer på Søndermarkssiden foran indgangen, er broderparten mærket med et venskabeligt S.

Den unge Hans Christian har måske betragtet porten i slottets østre sidefløj med særlig respekt, for her havde den digter, som han beundrede så meget, *Adam Oehlenschläger* sit barndomshjem, mens faderen var embedsmand på slottet. Han har måske også kikket ind ad kældervinduerne til »dronningens badeværelse«, hvor man stadig kan se det forsænkede bassin og marmortrapperne. Og gennem vinduet ved siden af kan man kikke ned i »prinsessernes pandekagekøkken«.

Porten i Frederiksberg slots østre sidefløj.

For den, der har tilbøjeligheder i retning af at drømme og fabulere, findes der et sted, der er særlig velegnet hertil, en lille mørk trappegang bag døren i den fjerneste ende af Teatermuseets, det gamle hofteaters scene.

Her færdedes teatrets kunstnere i gamle dage, og her har i 1820 den otteårige lille mørkkrøllede balletpige *Johanne Louise Pätges*, der senere som *fru Heiberg* blev dansk teaters største skuespillerinde, løbet til danseskole. Og her var samtidig den lange ranglede *Hans Christian Andersen* blevet elev. De optrådte endda sammen, og på et gammelt program findes deres navne i 1821 til balletten »*Armida*« med jomfru Johanne som amotin og hr. Andersen som skovtroll.

Dette program hænger nu på væggen i hofteatret, og H. C. Andersen fortæller selv i »*Mit livs eventyr*« om den dybe betagelse, han følte ved at se sit navn på tryk, og han læste det atter og atter i sit fattig logi i Holmensgade.

Kunstnertrappen i hofteatret, der idag er Teatermuseum.

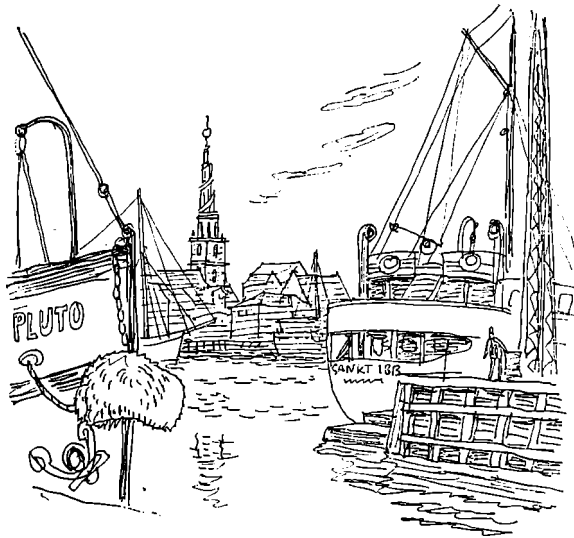

Stræbepiller ved Nikolaj Kirke.

Holmensgade og kvarteret omkring *Nikolaj kirke* blev iøvrigt den del af byen, hvor han i særlig grad holdt til i sine yngre år. Byens midtpunkt var for ham det kongelige teater på Kongens Nytorv, og han boede helst i dets nærmeste nabolag.

Holmensgade, der den gang og i en lang årrække var byens mest berygtede og skumle gade, er nu forsvundet. Men ellers ligger kvarteret i det store og hele som det lå, da den unge Hans Christian havde sine første skuffelser både som balletdanser og som sanger, og da han senere (i *Vingårdsstræde* 6) skrev sine første literære arbejder.

Kvarteret omkring kirken bærer navnet »Minefeltet«, og der hersker ofte en livlig stemning ved aften- og nattetid i de små beværtninger, hvor der dels dyrkes seriøse jazz- og kunstdiskussioner og dels let sejlende fællesang og anden ølpræget eskapisme.

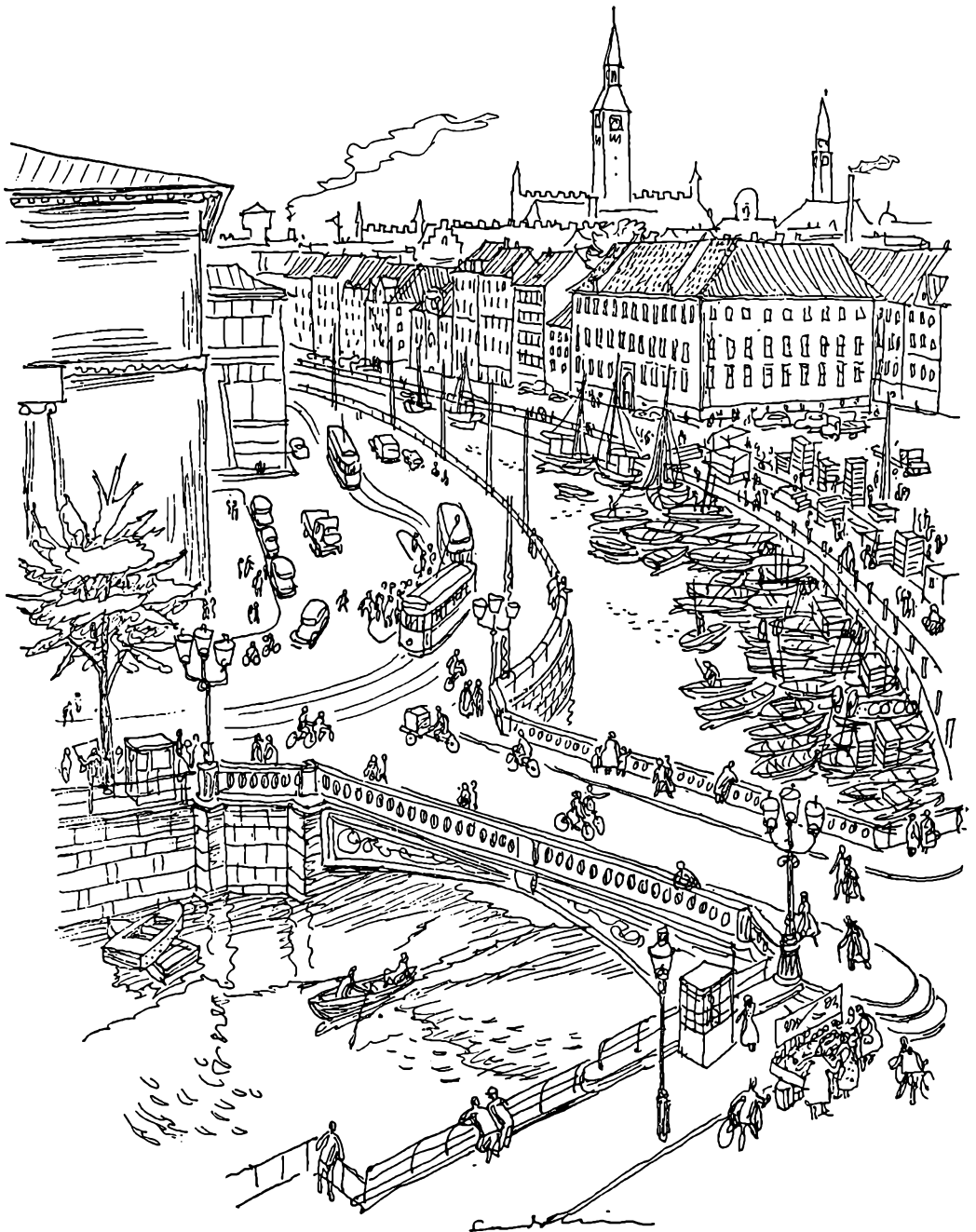

Udsigten fra H. C. Andersens lejlighed i Nyhavn 67.

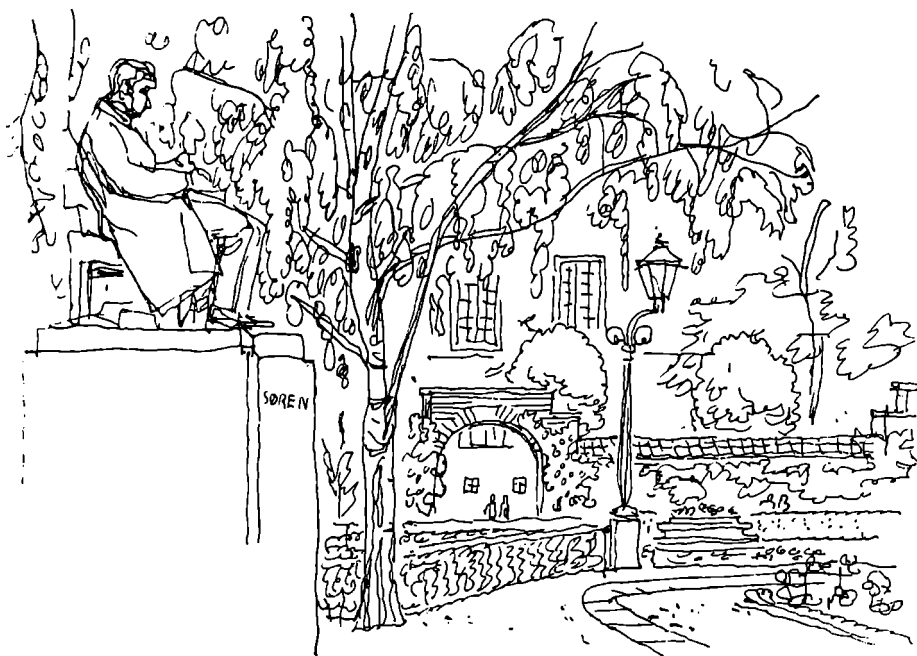
En særlig forkærlighed havde H. C. Andersen for *Nyhavn*. Dels stødte det op til det, der for ham var verdens centrum, Kongens Nytorv, og dels mindede de mange skibe i havnen om den store verden udenfor. Rejse-lysten kogte bestandig i ham – »at rejse er at leve« skrev han, og ofte drog han på langture, til Italien, Spanien, Grækenland og Tyrkiet.

Men bestandig kom han tilbage til sine små stuer, og hele tre steder har han boet her, først i nr. 20, hvor han som 29-årig skrev sit første eventyr, senere i nr. 67 og tilslut i nr. 18. Og alle huse ligger stadig, som de lå på hans tid.

Stedet har nok været uroligt, som det er det idag. Det går sjældent lyd-løst af, når sømænd skal slukke tørsten sammen med gode venner og til-lilende kvindelig assistance. Men selv om der knuses et par flasker, og blo-det flyder hist og her, så fortæller de fastboende i kvarteret, at de altid bliver holdt udenfor diverse håndgribeligheder. Og den ellers ofte så frygtsomme digter, der i tidens løb har boet både på den stulfærdige Char-lottenborg-side og den urolige beværtningsside, nævner hverken i sine breve eller dagbøger nogen kalamiteter.

Udsigten fra »Hotel Royal« ved Stranden 18, hvor H. C. Andersen bele to gange oplevede ulykkelige forelskelser. Først i den unge købmandsdatter Riborg Voigt fra Faaborg og senere den verdensberømte sangerinde Jenny Lind, som han spiste afskedsmiddag med den 21. oktober 1845.

Søren Kierkegaards statue i bibliotekshaven.

Som en fredelig og skærmet blomsterhave ligger det lille anlæg ved *Det kongelige Bibliotek* med indgang gennem buegangen lige overfor Christiansborgs rigsdagstrappe. Haven hviler på en opfyldning af Christian IV's gamle orlogshavn, og endnu kan man i muren finde et par århundredgamle fortøjningsringe.

I et hjørne sidder gamle *Søren Kierkegaard* – som ivotrigt aldrig nåede at blive gammel af år, for han var kun 42 år, da han døde – og modtager hyldest af besøgende eksistentialister.

KUNSTEN INDE OG UDE

Christian II.

DE KØBENHAVNSKE kunstsamlinger har historie, der går langt tilbage i tiden.

Kong *Christian II* er afportrætteret af den burgundiske hofmaler *Michael Sittow*, og billedet hænger på Statens museum for kunst. Men foruden at det er et fortræffeligt maleri, er der også en anden grund til at have kongen hængende, idet han var en af de tidlige danske kunstmæcener.

Da han i 1551 rejste i Nederlandene besøgte han *Albrecht Dürer*, der også malede hans portræt. Dürer skriver i sin dagbog om kongen, at han var »så mandig og smuk og kun selvredje red gennem fjendeligt land«. Og den 3. juli 1521 hedder det: »har skænket kongen af Danmark de bedste eksemplarer af alle mine tryk til en værdi af 5 gylden«.

Disse tryk findes stadig i museets kobberstiksamling.

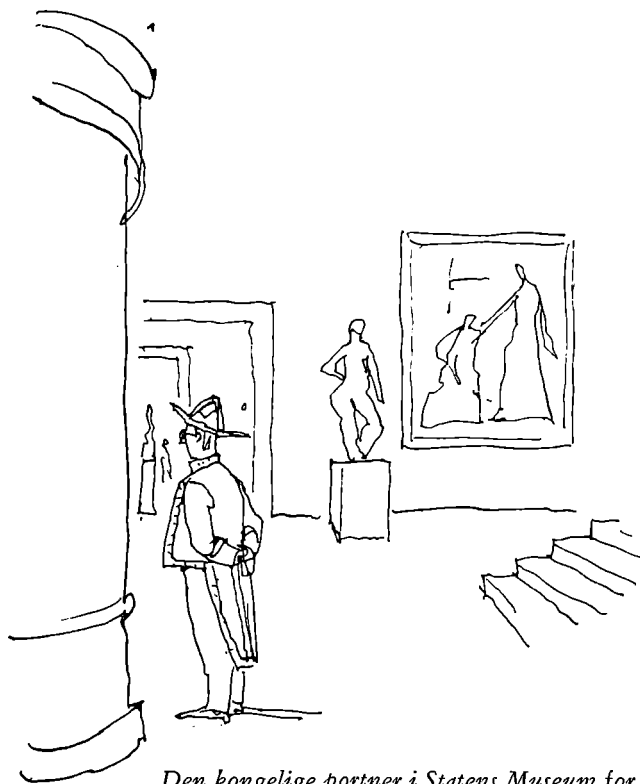
Indgangsportalen til Statens Museum for Kunst.

Statens Museum for Kunst er statelig anbragt på resterne af det tidligere voldterræn, og det ligger omgivet af grønt, med en stor park bag sig og med udsigt til endnu en park samt et slot foran sig.

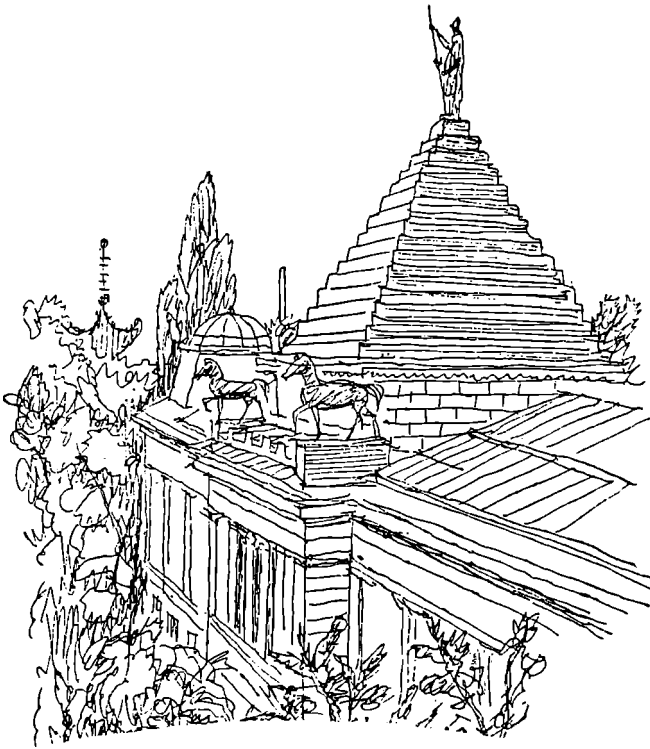
Museet er også i slottsstil, således som man byggede det i halvfemserne. Der er en pompøs forhal og marmortrapper med plads midtvejs, til at fyrsteparret skal kunne stå og modtage de ankommende gæster, mens tjenerne i rødt med guld står langs siderne med lystemper i hænderne.

Nok står der idag en portner i rødt med guld og tager imod de besøgende indenfor porten, men han har ikke nogen lysestage i hånden, derimod er han på kolde dage set med statelige sivsko på fødderne.

Den kongelige påklædning stammer fra de dage, da kunstsamlingerne endnu var kongens ejendom, og i 1650 forærede Frederik III de tidligere kongers spredte kunstgenstande til »Kunstkammeret«, der først havde til huse på Københavns slot og senere på Amalienborg og Christiansborg. Her kom de ud for den store brandkatastrofe i 1884, men det meste blev reddet, og en halv snes år senere blev de ført til nybygningen her. Samlingens forskellige afdelinger bærer stadig titel af kongelig maler- og skulptursamling, kongelig kobberstiksamling og kongelig afstøbningssamling.

Den kongelige portner i Statens Museum for Kunst.

Bagsiden af Ny Carlsberg Glyptotek.

Ligesom *Glyptotekets* samlinger stammer fra forskellige stilperioder, så gør dens ydre arkitektur det også. Facaden ud til Dantes Plads er opført i halvfemsernes glade renaissancetil med søjler og buer og nicher og skulpturer og kruseduller, og arkitekten var den alsidige V. Dahlerup, der også byggede Det kongelige Teater, Kunstmuseet samt Tivolis kinesiske pantomimeteater. Bagsiden af Glyptoteket er derimod opført i begyndelsen af dette århundrede i en mere antikiseret stil. Denne del af museet, der indeholder den ægyptiske samling, antiksamlingen og festsalen, krones af en trinpyramide med en forgyldt Pallas Athene på toppen. Foruden at være et skulpturmuseum, som navnet fortæller, rummer det en udsøgt samling af nyere fransk malerkunst, deriblandt 24 billeder af Paul Gauguin, samt af Degas, Renoir, Cezanne, van Gogh og Bonnard.

Kvindefigur fra Glyptotekets etruskiske samling (Helbig-museet). Glyptoteket er skænket byen af den store mæcen brygger Jacobsen, og de danske »ølpenge« rinder stadig i rigeligt mål til kunst og videnskab gennem Carlsberg-fonden og Ny Carlsbergfonden.

På Glyptoteket lader det sig gøre at gennemgå et lynkursus i skulpturens stilhistorie. Der er repræsentanter fra de tidlige ægyptiske og græske tider, da menneskeskikkelsen var fremstillet som et klassisk symbol og skildret i et strengt og køligt formsprog. Og der er skulpturværker af romerske og franske og vore egne hjemlige kunstnere, hvor den strenge form nok er blevet lidt mildere, men hvor køligheden ikke mindst for Kai Nielsen og Gerhard Hennings vedkommende er veget for en frodig sensualisme, der nok kan varme selv den køligste museumsbesøgende.

Fra Glyptotekets afdeling for moderne dansk skulptur.

Fra Nationalmuseets gård med stendysse og rokokotrappe.

Prinsens Palæ er fra 1744 og opført af Eigtved ved Frederiksholm Kanal for kronprins Frederik (V). I 1853 begyndte man at indrette det til *Nationalmuseum*, og i 1938 blev det udvidet. Her findes 6 forskellige afdelinger, hvoriblandt verdens ældste etnografiske samling.

Ikke mindst *den oldnordiske samling* forøges år for år, når der gøres nye fund ude omkring i landet. I særdeleshed har de danske moser vist sig at have så kraftigt konserverende egenskaber, at da man i 1952 fandt »Grauballemanden« fra den yngre stenalder, var han så velbevaret, at specialisterne kunne analysere hans indvendige dele på det grundigste. Det lod sig ovenikøbet gøre ved maveindholdet at fastslå sammensætningen af den sidste middag, han indtog for 2000 år siden.

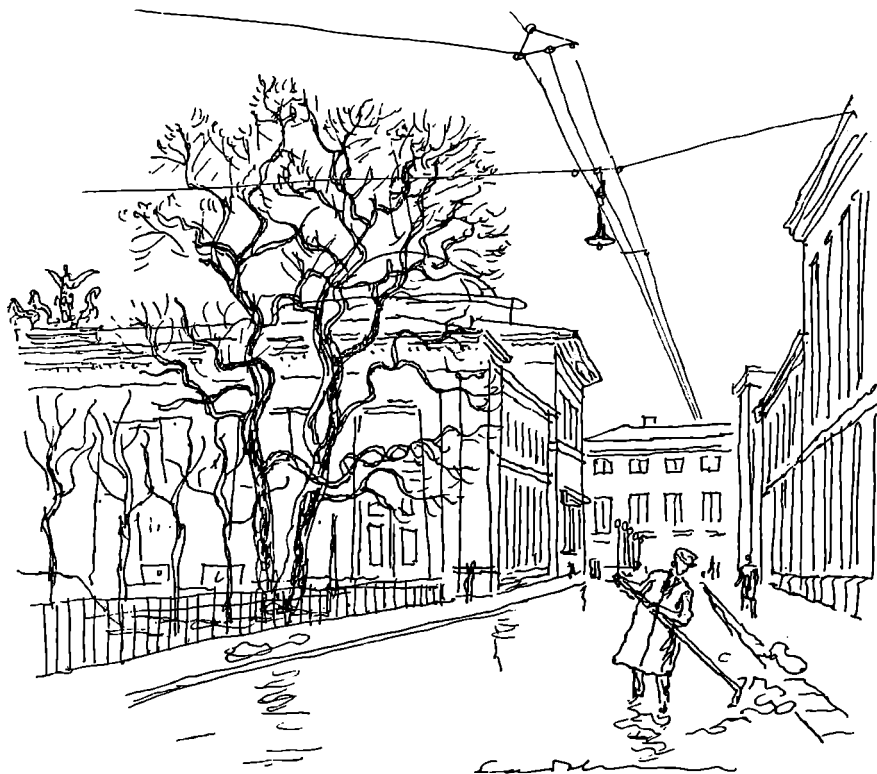
Også *den etnografiske samling* er i rig udvikling, og de talrige ekspeditioner til Grønland og det fjerne Østen bringer bestandig nyt materiale hjem til museet.

»Far, er det verdenshavet,« spørger den lille Gysse i Fritz Jürgensens tegning, og han får at vide, at det kun er Frederiksholms Kanal. Men efter en rundvandring i det gamle palæ, kan man godt komme til det resultat, at Gyssees spørgsmål slet ikke er så forkert, og at verdenshavet i virkeligheden både ender og begynder ved kanalen foran museet.

Skrydstruppigen har i sin tid været en teen-ager af overklassen. Hun har en smuk hovedform og et stort askeblondt hår, der er sat kunstfærdigt op over en valk og holdt sammen af et fint hestehårsnet i en frisure, der nærmest ligner den, der har været moderne for unge piger i de senere år. Tænderne er friske og velformede, og om ørerne hænger store guld-ringe. Panden er omvunden med snore af uld, og sammen med hendes klæder findes en turbanagtig kyse af en fiks og morsom facon. Huden ligger glat og stramt, kun øjnene er sunket ind i deres huler, og næsen er beskadiget. Hun blev kun 19 – og nu er hun 3000 år gammel ...

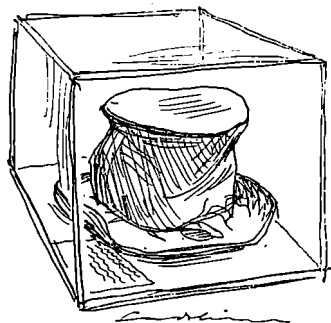

Skrydstruppigen ligger som Snehvide i sin glaskiste oppe i Nationalmuseet. Men hun er ikke hvid som sne, for det iøvrigt så konserverende mosevand indeholder visse mørke farvestoffer, der giver de begravede ting en brunsort kulør.

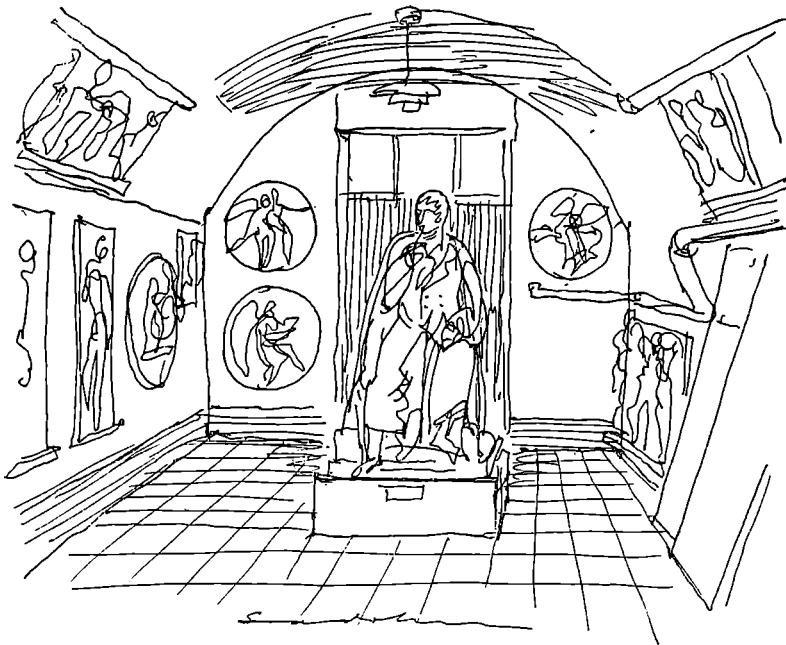
Akacietræerne og Thorvaldsens museum.

Foran *Thorvaldsens museum* tegner nogle store akacietræer deres snoede grene mod de okkergule murflader. I anlægget ved museet groede i mange år forskellige sjældne planter af frø, der var kommet med fra Italien i de pakkasser, der bragte Thorvaldsens værker til byen i 1838.

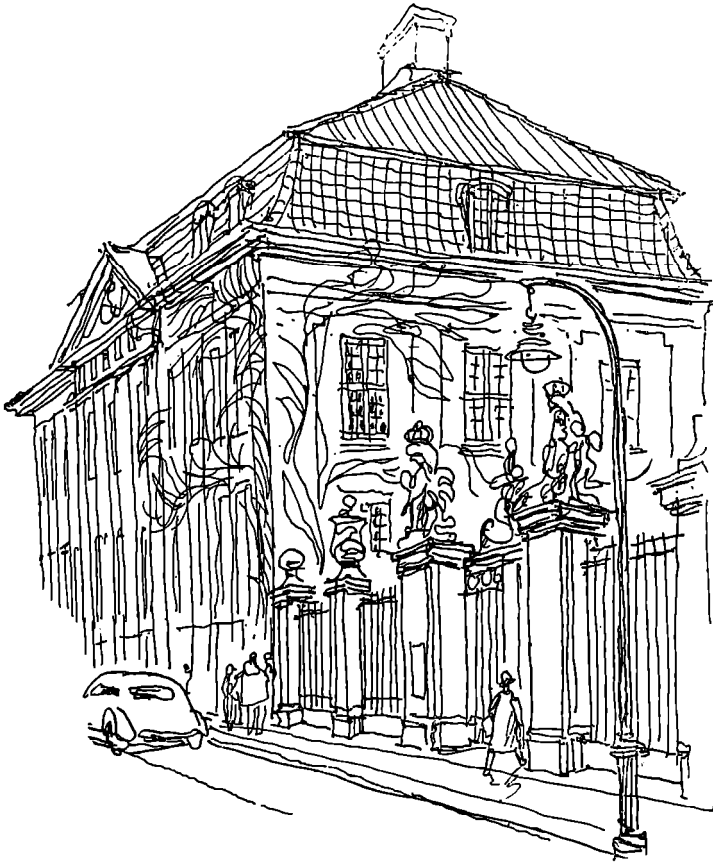

Thorvaldsens Museum er i første række skabt for kunstnerens værker. Men også privatmanden Thorvaldsen får man et billede af i stuerne med hans egen kunstsamling, bibliotek, møbler, nipsgenstande, gangklæder og arbejdskitler. Ja, selv hans høje hat findes der. Den ser noget bulet ud, men den var også med på kunstnerens berømmelige triumftog 17. sept. 1838, og der er endnu rester af laurbærkransen om skyggen.

Thorvaldsens museum er ikke blot en samling hvide marmorfigurer og støvede gipsafstøbninger (hvor der i parentes bemærket ikke er grund til at tale nedsættende om det gamle gips – for netop når det kommer op i støvets år, får det en særlig levende og malerisk overflade. Selv om den bliver mørk netop, hvor lyset falder, fremhæver og understreger den alligevel de fine modelleringer). Man kan også risikere at dumpe ned i muntre gymnastikopvisninger, kammermusik eller filmforevisninger. Ja, museet kan endda byde på en så sjælden ting som et udsalg! Det foregår nede i kælderen, hvor der over indgangen til nogle store hvælvinger står et beskedent skilt med: salg af afstøbninger.

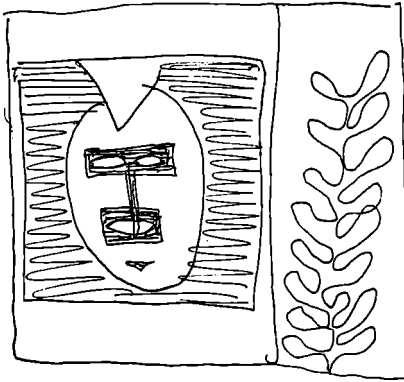

Lord Byron i Thorvaldsens Museums kælder.

Gitterværket foran Kunstindustrimuseet, det gamle Frederiks Hospital i Bredgade omtaler H. C. Andersen i »Lykkens Kalosker«, og i denne sidefløj af hospitalet døde Søren Kierkegaard i 1855.

Den, der vandrer gennem *Kunstindustrimuseets* lange smalle sale, kan måske med lidt fantasi forestille sig dem møblerede med rækker af hospitalsenge, draperede med tunge forhæng i hvidt og blå, og tænke sig til de gamle gangkoner, der kom rokkende i deres lange kjoler og bærende på dette og hint. For sådan har der set ud i det gamle kongelige Frederiks hospital, som blev bygget af Eigtved og Turah i 1752 og fungerede som sygehus lige til 1910. Det var byens første offentlige hospital, og det blev af samtiden kaldt »et kærlighedens mesterstykke i landsfaderlig omsorg«.

Blandt kunstindustrimuseets nyere erhvervelser er et farveklip af Matisse. Kulørerne er blåt, rosa, grønt og hvidt.

Først i 1924–26 blev det indrettet til museum, og idag er sengene erstattet med Kaare Klints glasmontrer, sjældne møbler og kunstgenstande. I stedet for de blå-hvide forhæng er der gamle flamske gobeliner og moderne vævninger. Museets materiale spænder fra oldkinesiske bronzer til Matisse's farveklip. Og for den, der vil studere dansk kunsthåndværks specialiteter: keramik, sølv og møbler, er der god lejlighed til at gøre det her.

Også den lille Grønnegård er en seværdighed med sine gamle lindealléer, og i halvllyset under grenene står gamle og nyere skulpturer.

Paul Gauguin boede i en periode i København, før han forlod civilisationen og rejste til Tabiti. Fra den tid stammer en righoldig samling af den store franske kunstners arbejder, som er bibeholdt her i byen. På Glyptoteket er hans malerier, på Kobberstiksamlingen hans grafiske værker, og Kunstindustrimuseet har flere af hans sjældne keramiske arbejder fra 1890–1900. Dette er en vase i uglaseret ler med reliefdekoration.

Indgangen til Hirschsprungs Samling i Stockholmsgade.

Gulvet i forhallen i *Hirschsprungs Samling* er prydet med en tobaksplante i mosaik, tegnet af Joakim Skovgaard. Det er for at vise, at mens det er øllet, der har skabt Glyptoteket, så er det cigarerne, der har skænket byen det museum, som tobaksfabrikanten Heinrich Hirschprung har samlet kunstværkerne til.

Her finder man i smukke omgivelser udvalgte værker af dansk malerkunst fra forrige århundrede og op til Krøyer, Fynboerne, Skovgaardene og Willumsen.

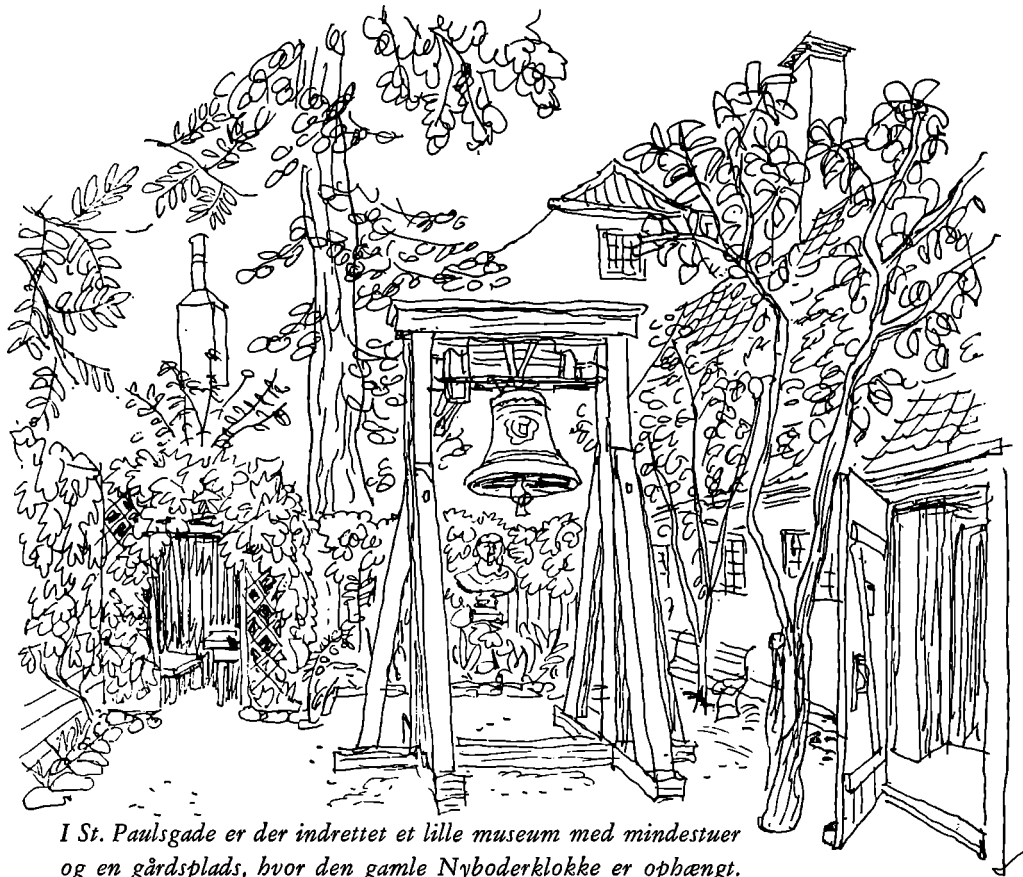
Dansk guldalderkunst finder vi også i *Ordrupgårdsamlingen*, samt fornem fransk kunst fra Delacroix til Gauguin.

Et skil på et træ midt i en Gade med høje huse viser hen til den lille lave bygning, der ligger inde i en gård. Det er Statens Museum for Kunsts Annekset på Kastelsvej. Ikke mange finder derhen, men for enhver, der interesserer sig for nyere dansk malerkunst, er der meget at opleve.

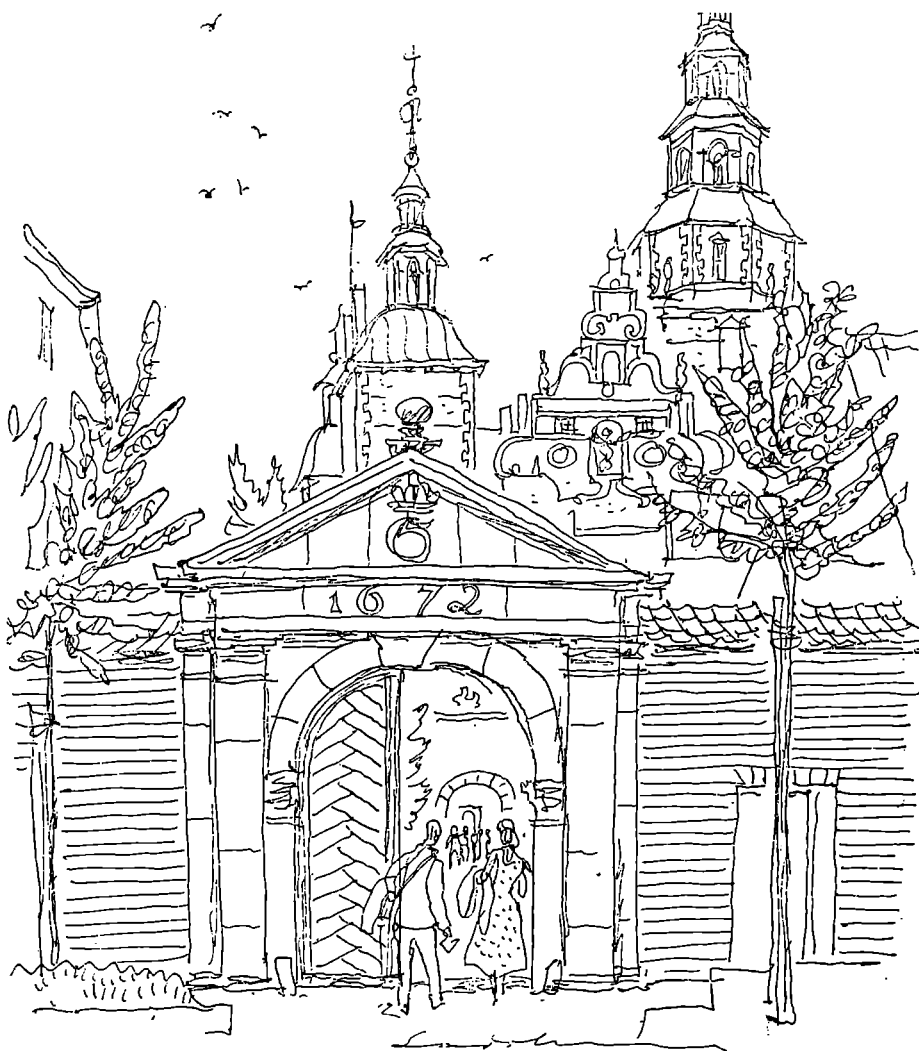

Christian IV var Københavns store renaissancebygmester, som selv holdt af at benytte arkitektens tegnepen og tommestok. På tegninger til Rundetårn har man kunnet identificere kongens personlige streg i visse detaljeskitser.

Nyboder lod han bygge til søens folk, og de lange gule rækkehuse er beslægtede med den boligtype, der i dette århundredes første halvdel er blevet så populær i byens yderdistrikter. Nyboderhusene bebos stadigvæk af folk, der har tilknytning til marinen, lige fra højtstående kommandører til de jævner grader. Gadenavnene har også en vis maritim kolorit: Krokodillegade, Vildandegade, Svanegade, foruden den poetiske Hjertensfrydgade.

I St. Paulsgade er der indrettet et lille museum med mindestuer og en gårdsplads, hvor den gamle Nyboderklokke er ophængt.

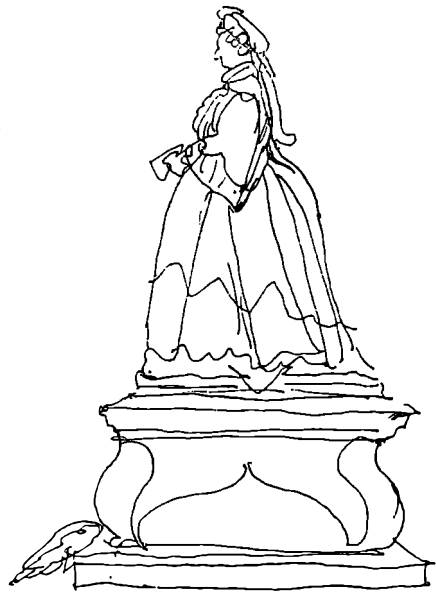
Rosenborg slot byggede Christian IV oprindeligt som et sommerslot, og arkitekturhistorikerne kalder stilen for nederlandsk barok. Han ombyggede det selv flere gange, og det var i dette højtelskede lille slot, at han døde en februardag 1648. Nu rummer slottet *de danske kongers kronologiske samling*, og i kælderen findes endnu fader med Christian IV's rhinskvin. Men mens kronregalierne stadig stråler i deres fulde glans, skal rhinskvinen være blevet noget mat i århundredernes løb.

Michelangelos kolossalstatue af den unge David havde en overgang sin plads et sted i den indre by. Men den vakte ved sin uomtvistelige nøgenhed så megen forargelse – hvad marmororiginalen også gjorde i Firenze i sin tid – at den måtte flyttes andetsteds hen. Nu har den fået blivende plads i et afsides hjørne af Østre Anlæg, hvor David er anbragt i diskret tilbagetrukket mellem høje træer og skjærmende løvhang.

Københavns parker kan betragtes som byens friluftsmuseum for skulptur. Her findes i uhøjtidelig blanding antike mesterværker i bronzeudgaver, hjemlige nyere kunstværker samt mindesmærker, der mere har historisk end kunstnerisk værdi.

I modsætning til David er dronning Caroline Amalie så sømmeligt påklædt i sin bronzekrinoline, at hun godt kan stå fremme i lyset mellem barnevogne og naturelskere i det yndige lille blomsteranlæg foran Rosenborg slot. Dronningen var en tysk hertugdatter, gift med den senere Christian VIII og havde kirkelige interesser. Parken foran Rosenborg bærer navnet Kongens Have og har også andre statuer, deriblandt Willumsens omstridte Hørup-figur og Saaby's højtelskede H. C. Andersen.

Kai Nielsen var kunstneren, der bragte den frodige fynske pige ind i dansk skulptur. Vi finder hende som »Vandmoderen« med de mange kravlende børn omkring og over sig i Glyptotekets vinterhave. Her er hun imidlertid anbragt under viftepalmers og eksotiske vækster i en indramning, der bedre passede for en nilgudinde. (Men til gengæld har man så anbragt den berømte antike Nilgud i et lille anlæg på Søtorvet ved Dronning Louises bro i yderst københavnske omgivelser.)

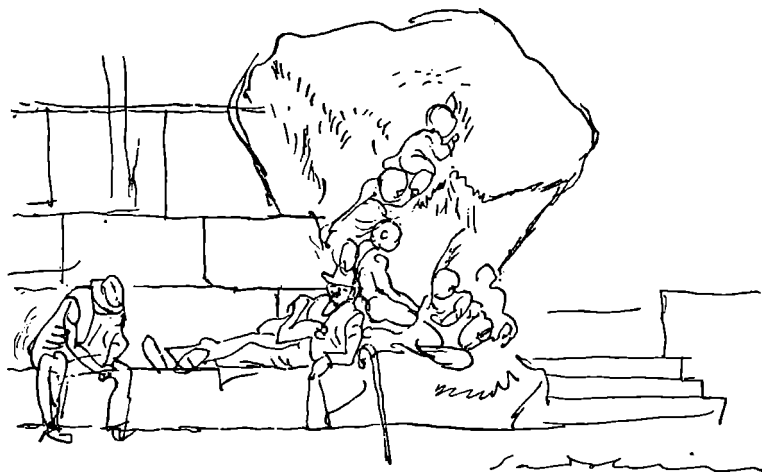

Kai Nielsens »Vandmoderen« i Glyptotekets vinterhave.

I Enghaveparken står Kai Nielsen's »Eva med æblet« i bronze mellem det folkelige kvarters mange Evæer og rige æblehøst.

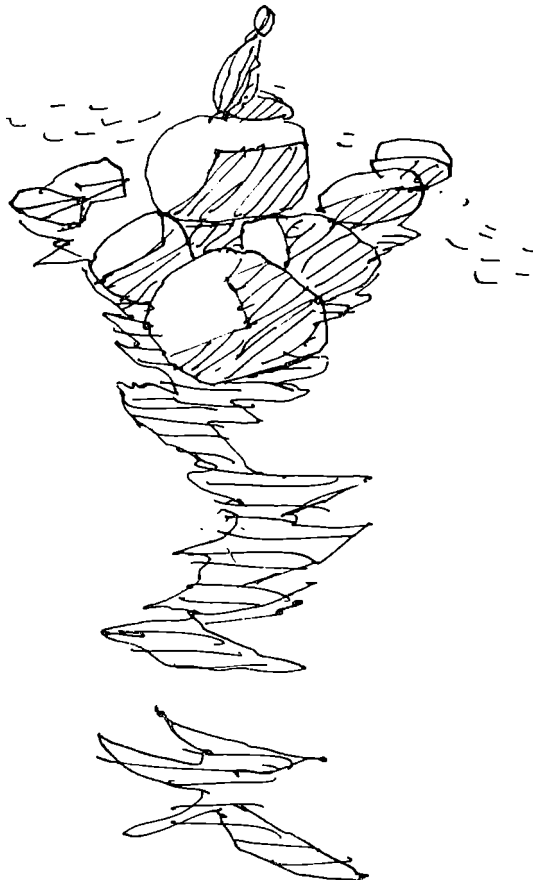
Kai Nielsen ville have, at hans skulpturer skulle ud i dagliglivet og allerhelst bruges og befolkes – og det opnåede han i særlig grad med sine figurer på *Blågårds plads*. Her midt i et mørkt Nørrebrokvarter har han skabt en kunstnerisk seværdighed, der er enestående: en plads med store, runde og ofte groft tilhuggede stensculpturer, der blot står og bliver smukkere for hvert år der går. Børnene kravler henover dem, unge mennesker balancerer, og gamle mænd hviler sig på stenene, der således slides, gnides og poleres på samme måde, som når en kinesisk kunstlær daglig går og holder sin lille yndlings-jadefigur mellem sine fingre.

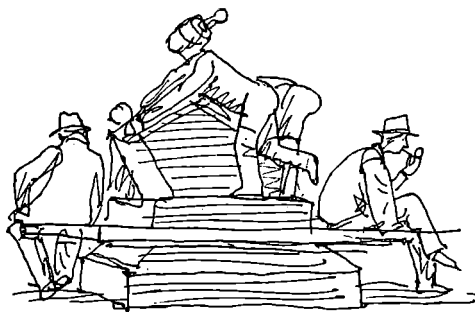
Trætte mænd hviler sig ved Kai Nielsen's kravlende børneskikkelser på *Blågårds plads*.

Der findes tre hovedpunkter på programmet for standardturistens ophold i København: prøve smørrebrødet, besøge Tivoli og se »Den lille havfrue«.

Dagligt klikker og snurrer fotografiapparater og filmkameraer omkring pigen med fiskehalerne – for i modsætning til de traditionelle havfruer har hun en på hvert ben – og det er en yndet sport at bestige bautastenene og lade sig forevige i øm omfavelse med den vemodige pige, hvis bronze på den måde i årenes løb er slebet glat og har fået et skær af fin patina.

Den lille havfrue.

Svend Ratsach's to grønlanderpiger, hvoraf man dog her kun ser bagpartiet af den ene. Men det er til gengæld ret fremtrædende og benyttes af ungdommelige Christianshavnerne til plads for inskriptioner.

Ude på *Christianshavns torv* bliver vi mindet om, at det ikke er alle danskere, der går i standard-konfektioneret tøj, og at der er landsmænd, der er iført kamikker, anorak og hvad ellers de dekorative og praktiske beklædningsgenstande hedder, som grønlanderne færdes i. Her har billedhuggeren Svend Ratsach lavet to dekorative eskimogrupper, der samtidig er bænkeplads for mediterende christianshavnerne. Stedet er vel valgt, for ikke langt derfra findes havnepladsen, hvor grønlandsskibene lægger til.

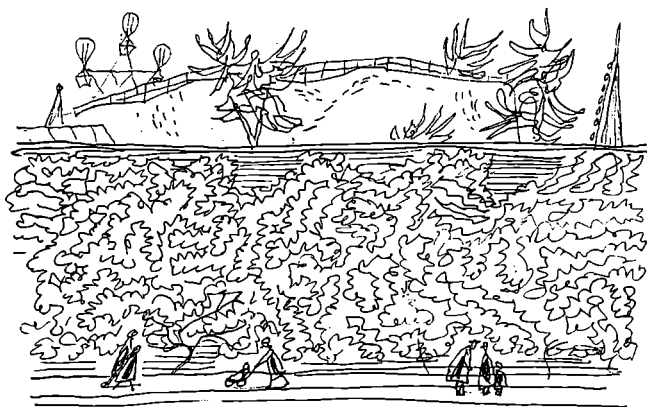
Også ved Gammelstrand er de besøgendes kameraer bestandig i funktion. Men her gælder det ikke skulpturen af fiskerkonen, men originalerne, der sidder i omfangsrige skørter, forklæder og sjaler. Om hovedet har de deres tørklæder, og når solen skinner, er der ofte en avis fastgjort ovenpå, hvad modedronning Schiaparelli engang under et københavnsbesøg faldt i begejstring over og derefter selv lancerede tørklæder med avistryk.

En centralposition i dansk billedhuggerkunst indtager det gamle atelier i den tidligere botaniske have bag Charlottenborg. Her har Thorvaldsen i sin tid arbejdet, da han som gammel mester kom hjem fra Italien, og her virker kunstakademiets professorer i billedhuggerkunst sammen med eleverne.

TEATRE UDE OG INDE

DET ER et overraskende syn, der møder den tilrejsende, som første gang træder ud af ankomsthallen på hovedbanegården og går ned ad trappen til de ventende taxa'er.

For her er ingen af de mørke tilsodede forretningskvarterer, som så ofte er ens første velkomst, når man kommer ud fra en storbys banegård, hvad enten det er *Gare du nord* i Paris eller *Liverpool Street Station* i London.

Her er det første, man får øje på, en vildvinsbevokset mur med en bjergrutsjebane, nogle illuminerede fantasitårne og en ballongynge!

Er det en sommeraften skinner lysene fra tusinder af kulørte lamper, fra rutsjebanen lyder hvin og råb, når de små tog suser forbi, der klinger brudstykker af musik op over muren, og gyngens store hjul roterer med sine vuggende gondoler. Og er det vinterdage, ligger Tivoli som en lukket drømmehave, hvor de sorte grene og bygningernes sære og fremmedartede silhouetter tegner sig mod himmelen.

*Et kik gennem gitterværket til Tivoli
en vinterdag.*

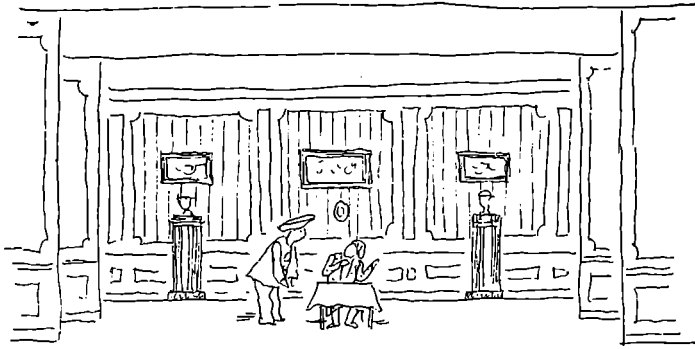
Fra Tivoli med koncertsalen, rutschebanen og pariserhjulet.

Man forstår den udenlandske journalist, der på en rundtur i de nordiske lande i særlig grad huskede en af hovedstæderne, og det var den, der hed *Tivoli!*

Den fremmede vil måske ryste på hovedet ved tanken om, at her i byens centrum og på nogle af de kostbareste byggegrunde findes en forlystelsespark, der kun er åben om sommeren.

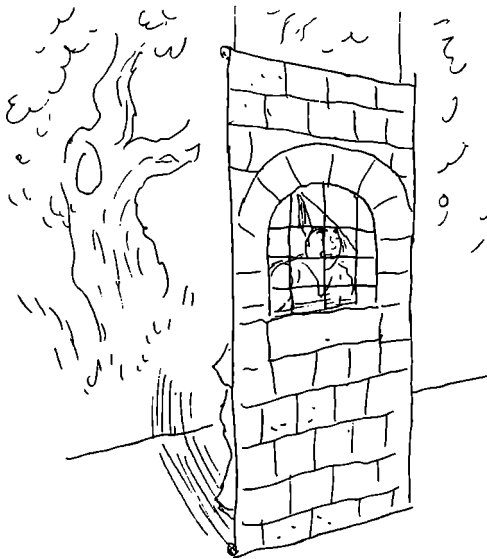
Men hvis han ser nøjere efter, vil han hurtigt opdage, at nogen almindelig forlystelsespark er den nu ikke. For nok er der munter markedsstemning med lys, støj og musik, men han vil snart blive klar over, at Tivoli er mere end det. Det er en fin gammel park i et terræn, der bærer mindelser om byens gamle befæstningsanlæg med rester af volde og grave, således som de lå for over 100 år siden, da haven blev grundlagt.

Til trods for karruseller, radiobiler og elektriske tog har Tivoli en fin tone af gammel ynde, noget lyst og muntert, som den fremmede hurtigt vil karakterisere som typisk københavnsk.

Pantomimeteatret er et af de få oprindelige kulisseteatre med det rigtige gammel-dags maskineri, hvor sidekulisserne glider frem, og bagtæpperne går op og ned i tre knæk. Her er Kassanders stue.

*Pantomimeteatret i Tivoli er en international seværdighed, hvortil teaterfolk fra udlandet valfarter. Her ses de nemlig et af de få steder, hvor den oprindelige maskekomedie i *commedia del' arte*-slagsen stadig holdes i live.*

Når troldmanden har sat stakkels pjerrot i fængsel, spiller den brude mand så troværdigt, at ingen tror, han vil kunne bryde ud fra det maledede lærredsstykke, der hænger ned fra loftet i to snore.

*Ved aftenstid foran pantomimeteatret
i Tivoli.*

Italienske trupper kom allerede i 1700-årene til København, og gennem *Casorti*, som første gang optrådte i Danmark i 1801, er pantomimetraditionen holdt ved lige til vore dage. I Tivoli har der været spillet *Harlekin* og *Kolumbine-pantomime* i over 100 år, og selv om de gamle spil er overleveret fra generation til generation af kunstnere, der har holdt traditionen og den gamle stil i ære, så har det italienske dog i årenes løb fået en speciel københavnsk tone.

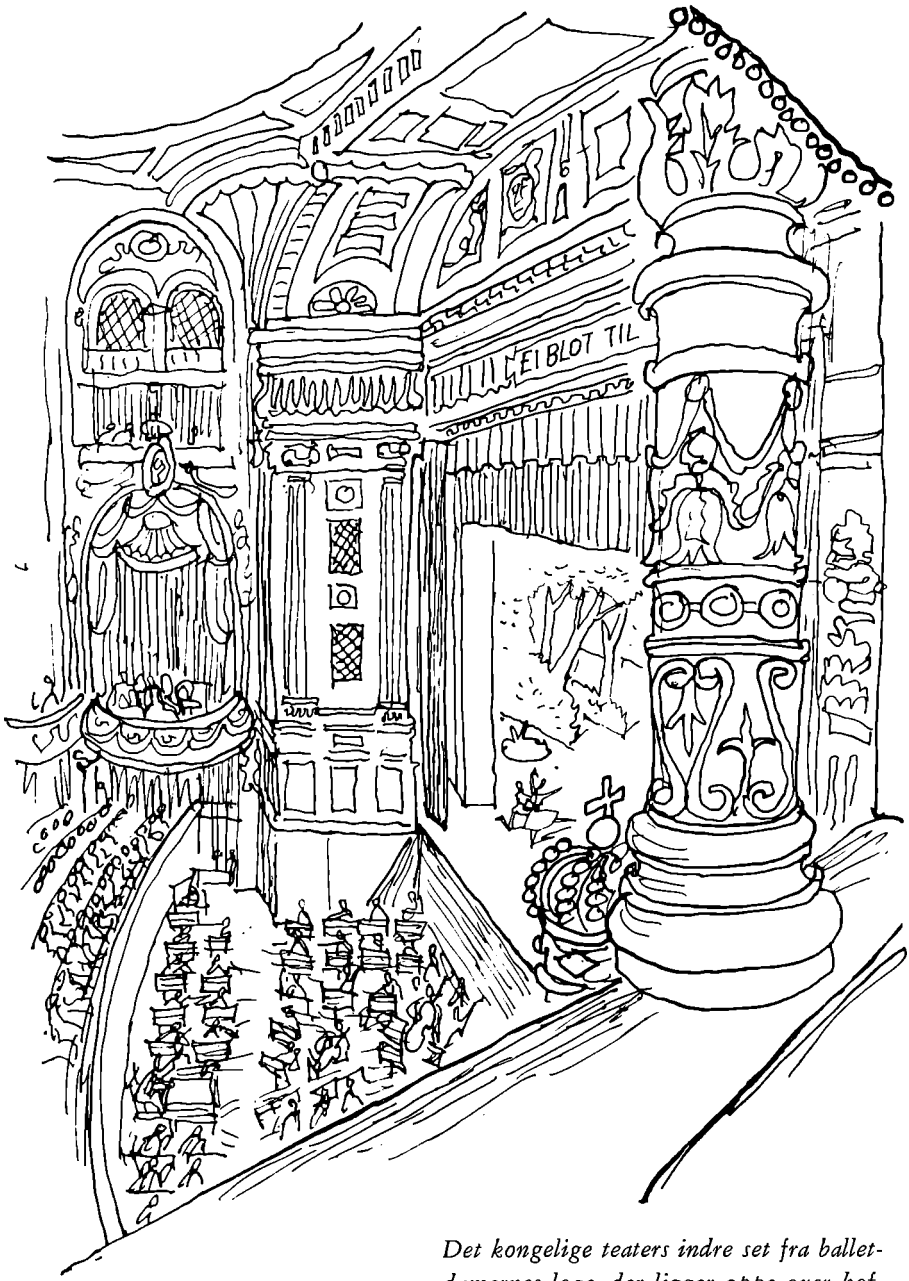

Den kongelige danske ballet er en af de ældste eksisterende teaterballetter i verden, hvor kunstnerne allerede rekrutteres i 6-års alderen for så gennem den strenge balletskoles klasser at nå op i de voksne danseres rækker. De små balletelever tilbringer deres meste tid indenfor teatrets mure. De får også deres almindelige skoleundervisning der, og skoleforstanderen har i en lang årrække været en teolog.

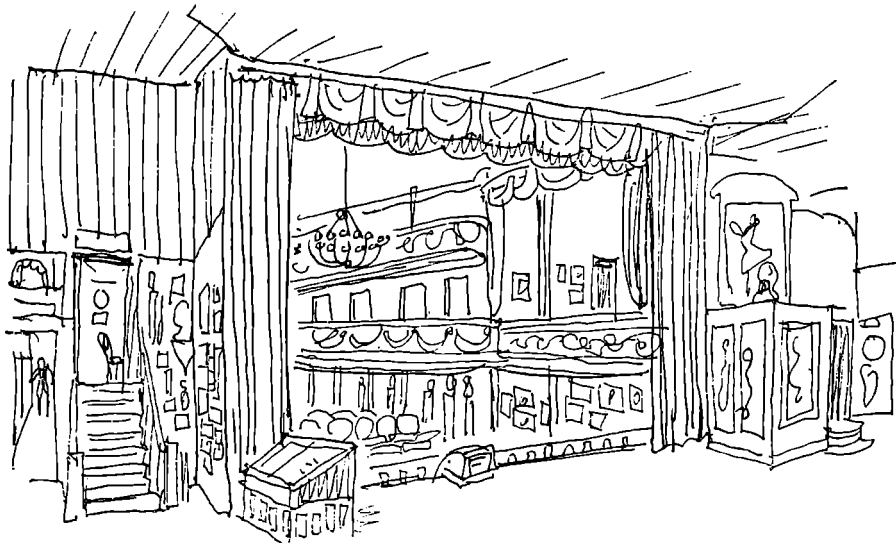
*Det kongelige Teater skal helst opleves på en festaften med illumination og rygende fakler på facaden, en festklædt tilskuerplads, de forgyldte stole i kongelogen besat og lyset spillende i guld og rødt plys. Så forstår man, at det ikke blot er tom festlyrik, når teatret kaldes for et af byens hjertekamre. Selv de, der ikke er stamgæster, følger nøje med i teatrets vel og ve, og når majestæten på en højtelsket primaballerinas afskedsaften rejser sig i sin loge og holder hyldesttale, så føler enhver, at det også er dem, der menes, når kongen siger *vi*.*

Det kongelige Teater har ærværdig historie, og traditionen føres helt tilbage til Grønnegade-teatret, hvor Holbergs komedier første gang opførtes, og hvor den specielle »holbergstil« blev grundlagt. Teatrets garderobe rummer stadig mange kostymer fra denne epoke.

Det første skuespilhus på Kongens Nytorv blev bygget i 1748, og den nuværende bygning blev indviet i 1874.

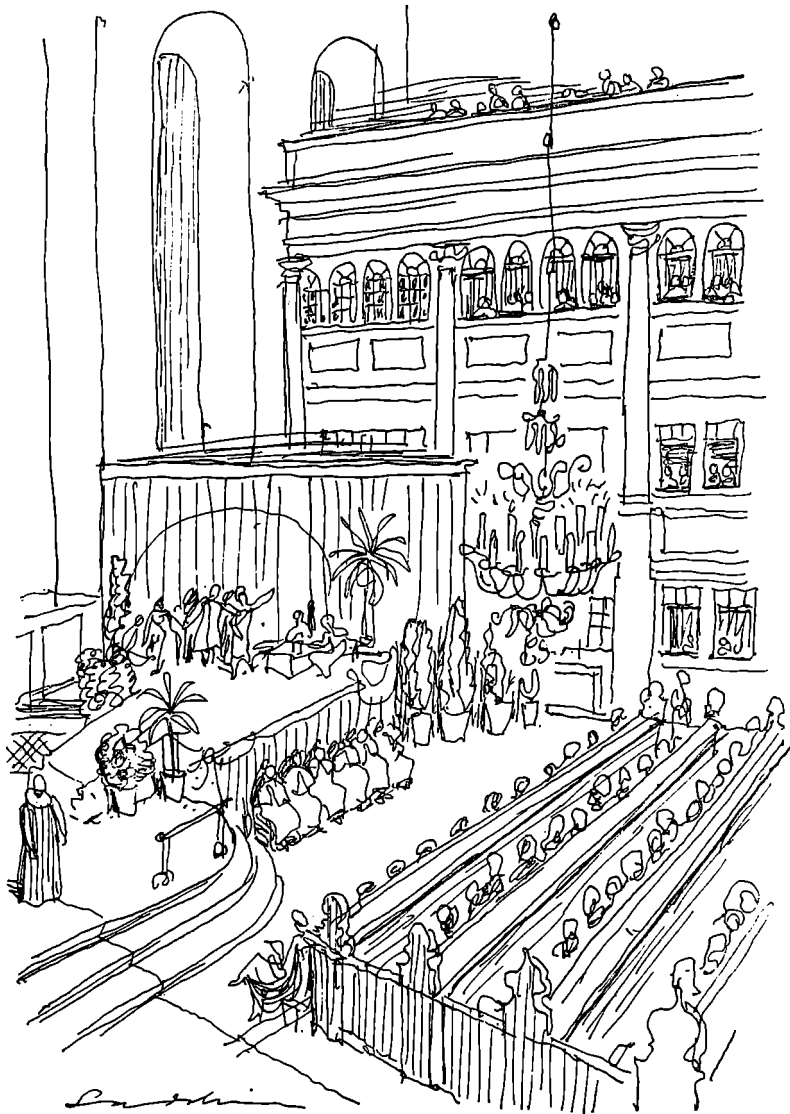
Det kongelige teaters indre set fra balletdamernes loge, der ligger oppe over hofdamelogen. På den modsatte side ligger kongelogen.

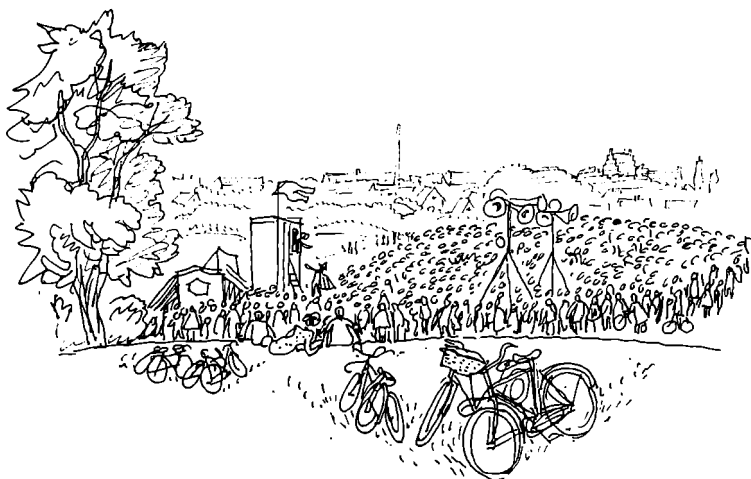
Teatermuseet i det gamle hofteater på Christiansborg rummer idag ca. 30.000 billeder og udstillingsgenstande.

Hofteatret på Christiansborg har været et rigtigt hoffets teater, med en historie der er nøje vævet sammen med kongehusets. Her har Christian VII spillet sultan Orosman i Voltaire's tragedie »Zaïre« sammen med et fransk teaterselskab, hvis førsteelsker i privatlivet også spillede førsteelsker med en af hofdamerne. Her var det, at dronning Caroline Mathilde første gang var *tendre* mod statsminister Struensee på en maskerade i teatret, og her dansede de også sammen før katastrofen, da Struensee ved sin hjemkomst blev arresteret. Han blev ført til Kastellet for senere at halshugges, mens dronningen førtes i arrest til Kronborg. Her mødte Frederik VII første gang den unge balletdanserinde Louise Rasmussen, som senere skulle blive hans grevinde Danner og sidde i den silkebetrukne balkonloge sammen med kongen, der selv var iført rød fez og røg lang merskumspibe.

Her har den 24-årige student Henrik Ibsen siddet og fået sine første indtryk af dansk teater. Her mødte den 35-årige Johan Ludvig Heiberg første gang den lille 13-årige Johanne Louise, der gik på balletskolen, hvor hun blev pryglet af balletmesteren med en spanskkrøsstok.

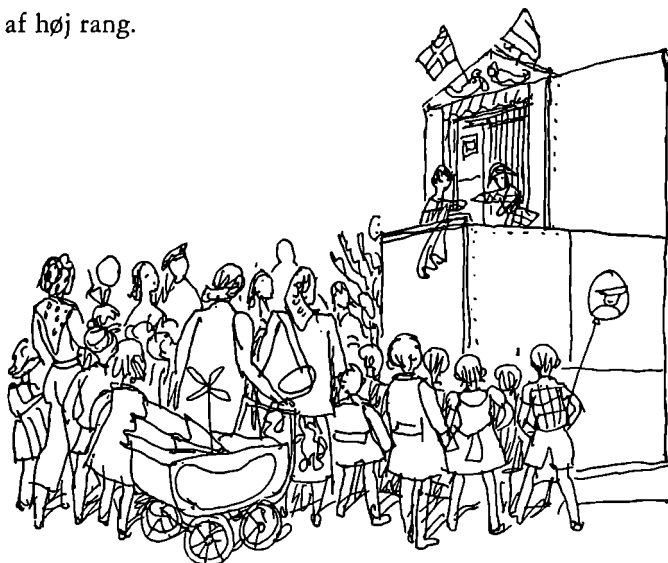
Christianskirken i Strandgade på Christianshavn er blevet kaldt for Københavns smukkeste teater, for Eigtved's gamle rokokokirke fra omkring 1760 er indrettet indvendig med et parket, tre etager med loger samt et galleri! Derfor er det også i særlig grad velegnet til de kirkespil, som menighedens unge fra tid til anden har opført under ledelse af præsten.

Parkunderholdning en sommeraften i Utterslev mose.

Selv om det danske sommerklima ikke egner sig til *friluftsteater* i stor stil, er der dog fra tid til anden adskillige arrangementer.

Således har kommunerne – ofte i samarbejde med Stockholm og Oslo – arrangeret *parkunderholdning* med et lille ambulanteater og kunstneriske kræfter af høj rang.

Sommereftermiddage er der Mester Jakelforestilling i Tivoli.

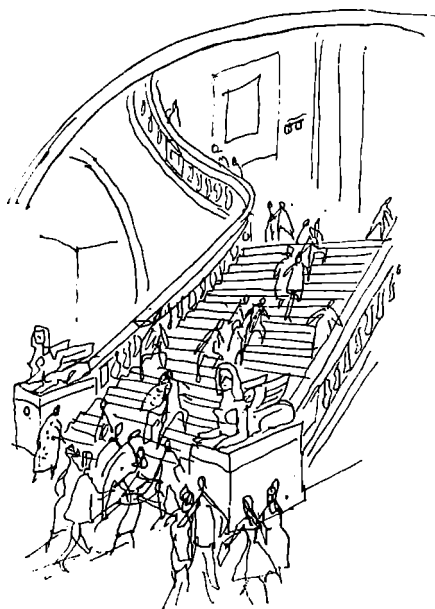
Tilsyneladende er dette også et friluftsteater, men det forestiller blot et hjørne af »Landsbyen«, der udgør en del af etablissementet »Lorry« på Frederiksberg. Lorry var oprindeligt en sangerindevarieté, som er blevet litteraturhistorisk berømt, idet Holger Drachmann har givet åbenhjertige skildringer af sine møder med den elskede Edith berude.

Antallet af københavnske teatre er i en sørgelig grad formindsket, siden landets største, T.V. teatret, er rykket ind i de hundredtusinder af hjemlige stuer. Men endnu findes en række scener, hvor publikum kan få lejlighed til at fornemme det, som hverken T.V. eller film kan give, at det er *nu*, at det sker, det er i dette øjeblik, der slutes kontakt med skuespillerne oppe på scenen og publikum nede i salen. Det er den uforklarlige vekselvirkning, som kan skabe de lykkelige øjeblikke, hvor en kunstner yder sit højeste.

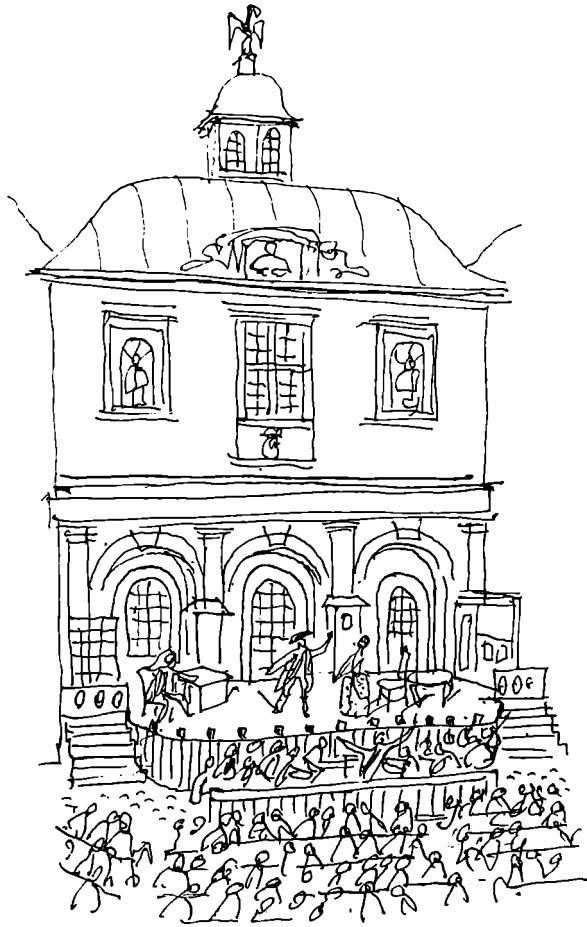
Det nye Teater har et vågent øje for moderne international dramatik og ejer en fornem stab af skuespillere. Det smukke gamle *Folketeater* søger at holde de gode folkelige traditioner ved lige og samtidig få nyere toner til at klinge.

På Frederiksberg ligger nogle teatre, der tid til anden er inde i storm og uvej. Sikrest sejler bestandig *A.B.C.-teatret* med sin stab af populære revyskuespillere, mens *Allé-teatrets* historie er kendetegnet ved en række havarier og forlis.

Byens mindste scene *Fiolteatret* med sine 85 tilskuerpladser har i de senere år tegnet sig for en række kunstneriske succes'er.

»Det nye Teater« har en gammeldags
pompøs marmortræppe.

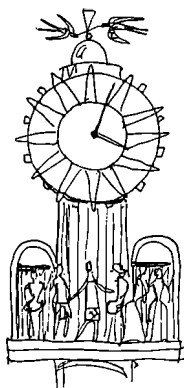
Fra tid til anden har man lavet friluftsforestillinger i en af byens smukkeste gårde, den i Charlottenborg. Der opføres en lille barokopera imod mellembygningens fine barokarkitektur.

Og så er der biografteatrene. Af dem har Storkøbenhavn ifølge dagbladsannoncerne 70. Der er både store og små, og som biografteatre nu skal se ud i vore dage. Der er ingen, som man vil kunne sige om, at den kun kunne være københavnsk.

Ikke blot den indre by har sine forlystelsessteder; hvis man en sommeraften er taget ud til Dambussøen for at gå langs de grønne stier, vil man ved hjørnet af Roskildevej høre larm og musik. Her ligger Dambus-Tivoli med pariserbjul, luftgynger, danseplads, restauranter og kulørte lygter.

KØB OG SALG

Københavnerne har altid yndet at mødes ved et ur, og et af de populære mødesteder idag er det muntre ur i et strøgmagasins forhal. Hvis den ventende er upræcis, og klokken slår timeslag og spiller sin lille melodi, kan man underholde sig med synet af processionen af de små messingpiger, der glider forbi og udgør et morsomt modeshow fra de sidste 50 år.

KØBENHAVN HAR i snesevis af museer og samlinger, og vil man se efter i dagbladens annoncespalter, konstaterer man også, at der bestandig forekommer lange rækker af skiftende udstillinger, der enten finder sted i de fornemme udstillingsbygningers store sale eller i små eksklusive gallerier, hvis det da ikke er i beskedne kunstkældre i den indre by.

Men en storby har endnu i hundredvis af seværdige udstillinger, nemlig *butikerne!*

Det er ganske vist ikke altsammen øjenlyst, hvad man ser – men det er kunstudstillinger såvist heller ikke altid. Men de fortæller mangt og

Børsen er et af byens ældste handelsforetagender. Det lange lave renaissancehus er bygget af Christian IV og har i begyndelsen givet plads til 36 kramboder og lagerpladser.

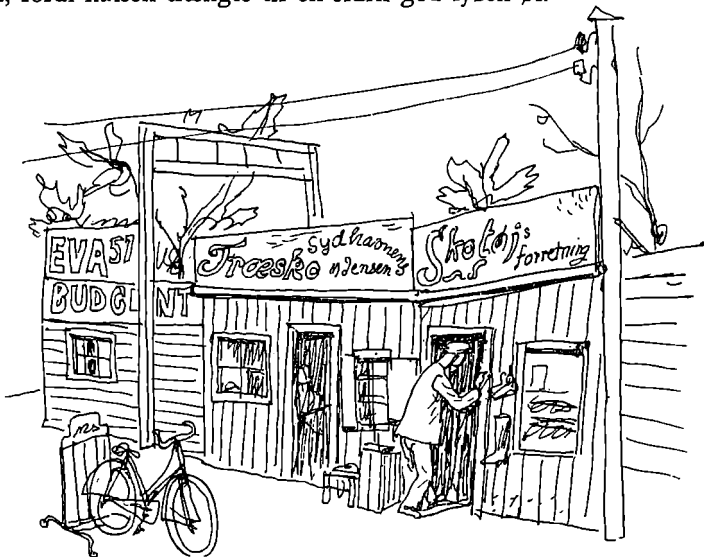
meget om byens art og væsen – en butik med kunsthåndværk i København er væsensforskellig fra en i Paris eller Rom. For ikke at tale om en madvareforretning eller antikvitetsbutik.

Men butiksture betyder ikke blot det at se på udstillinger. Det er også en god måde at lære byens dagligliv at kende. Her ser man, hvad københavnernes holder af at anskaffe sig, og hvad man i øjeblikket har råd til at købe. Her kommer man i kontakt med sine medmennesker og lærer

hverdagens omgangstone. En vandring i København er ikke komplet uden en rundgang i karakteristiske københavnske butikker.

Byens butikker er mangelunde. Ude i forstæderne og i nybyggerkvartererne ved Sydhavnen kan man finde små forretninger, der nok kan have en vis lighed med kramboderne på Christian IV's tid. Her sidder en skomager eller en træskomand med værktøj og grejer, og her kan man få slået overlæderet fast på træbunden eller et par pløkker i lædersålen. Der er ikke skinnende glasdiske med køligt stilfulde ekspeditricer, der rækker en varen med velmanicurerede fingre, for skurenes inventar er ofte af samme hjemmeavl, som den ydre arkitektur. Men hvad de mangler af ydre glans erstattes ofte af en bramfri hyggelig omgangstone, der i hvert fald hverken er kølig eller stilfuld. Kvarterets beboere lider iøvrigt sjældent af kontaktvanskeligheder, og der skal ikke meget til, for at forretningsgangen afbrydes med, at et par øller får kapslerne svuppet af –

Noget lignende er vel også sket i Christian IV's tid, når tinkrusene har klirret, fordi halsen trængte til en slurk god lybsk øl.

Små butikker i Sydhavnskvarteret.

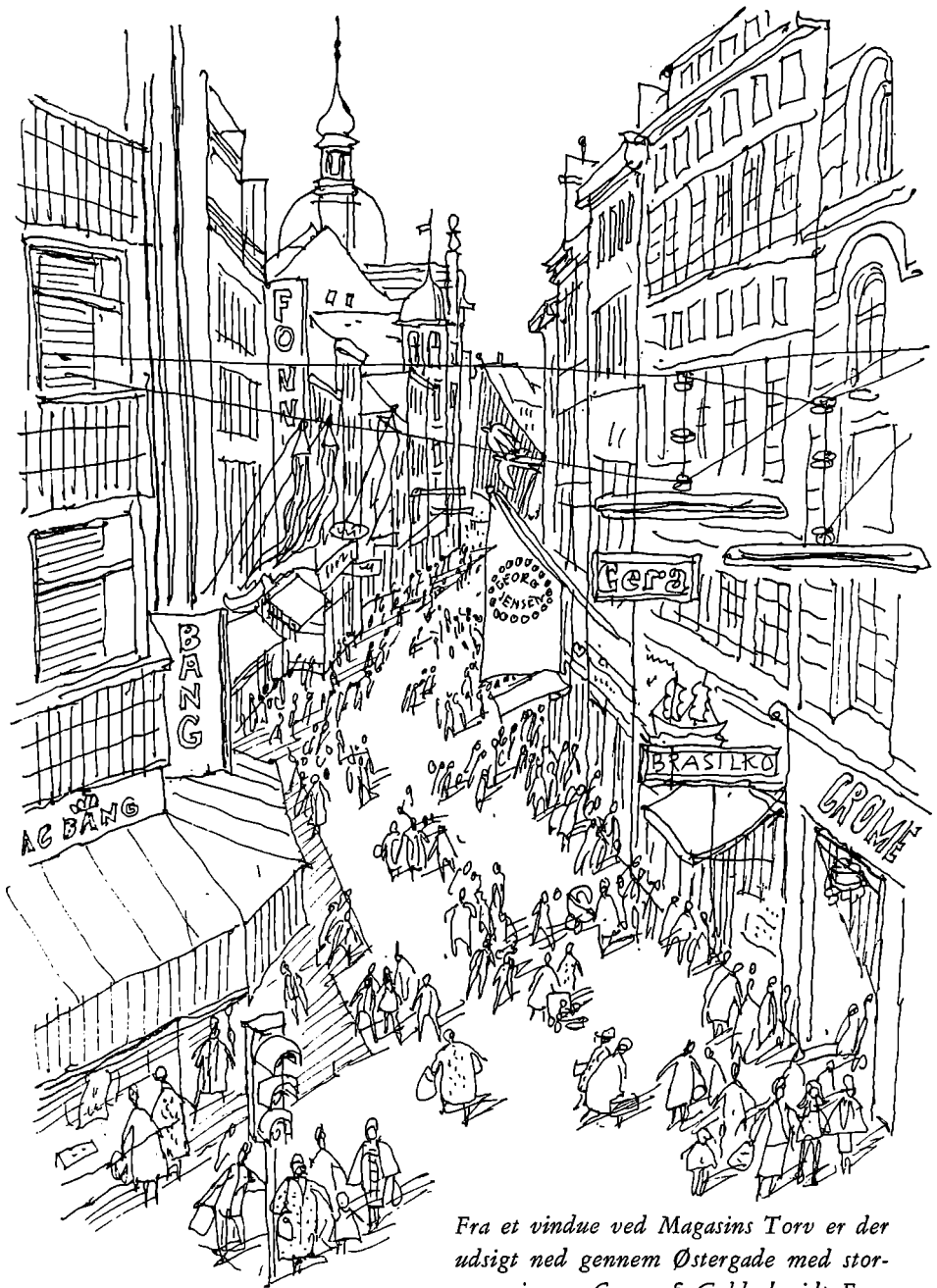

Stormagasinet på Kongens Nytorv er i fransk palæstil.

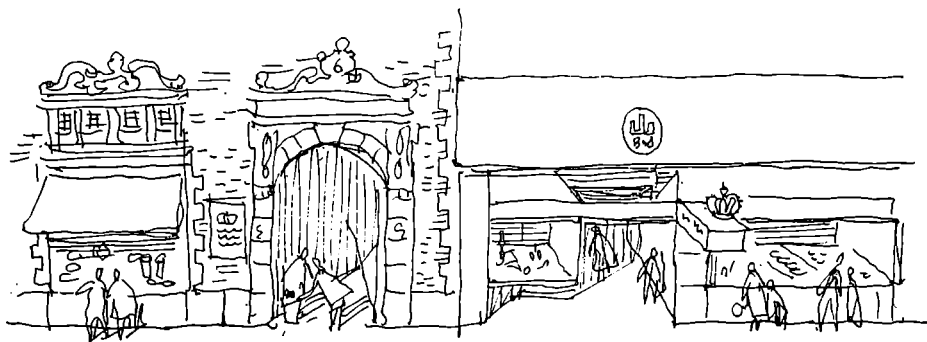
De tider er forlængst forbi, da butiksvinduets pyntning blot blev overladt til en fingernem ekspedient. Nu er det højt ansete specialister, der har bragt deres fag op til en anerkendt gren af den dekorative kunst. Dekoratoren af idag er en mand, der har måttet gennemgå en grundig uddannelse, og vil han hævde sig i den stærke konkurrence, må han tillige være velforsynet med opfindsomhed, farvesans og artistisk nerve.

Men så kan han også have den tilfredsstillelse at være medarbejder ved byens største kunstudstilling, som vi allesammen er tilskuere ved.

En ting, der er karakteristisk for København, er de mange originale *specialforretninger*, der hver for sig har sin egen kundekreds. Der er således en mønt- og medaljebutik i Sct. Pederstræde, hvor samlere mødes i de par timer på dagen, hvor butikken er åben. Der er en egen klubstemning i stuen med armstole omkring et lille bord, hvor specialisterne ofte i timevis kan sidde og diskutere, om det nu er Tiberius eller Augustus, der er afbildet på den lille slidte sølvmønt.

Fra et vindue ved Magasins Torv er der udsigt ned gennem Østergade med stormagasinerne Crome & Goldschmidt, Fonesbech og Illum samt pelsfirmaerne og Georg Jensen-sølv.

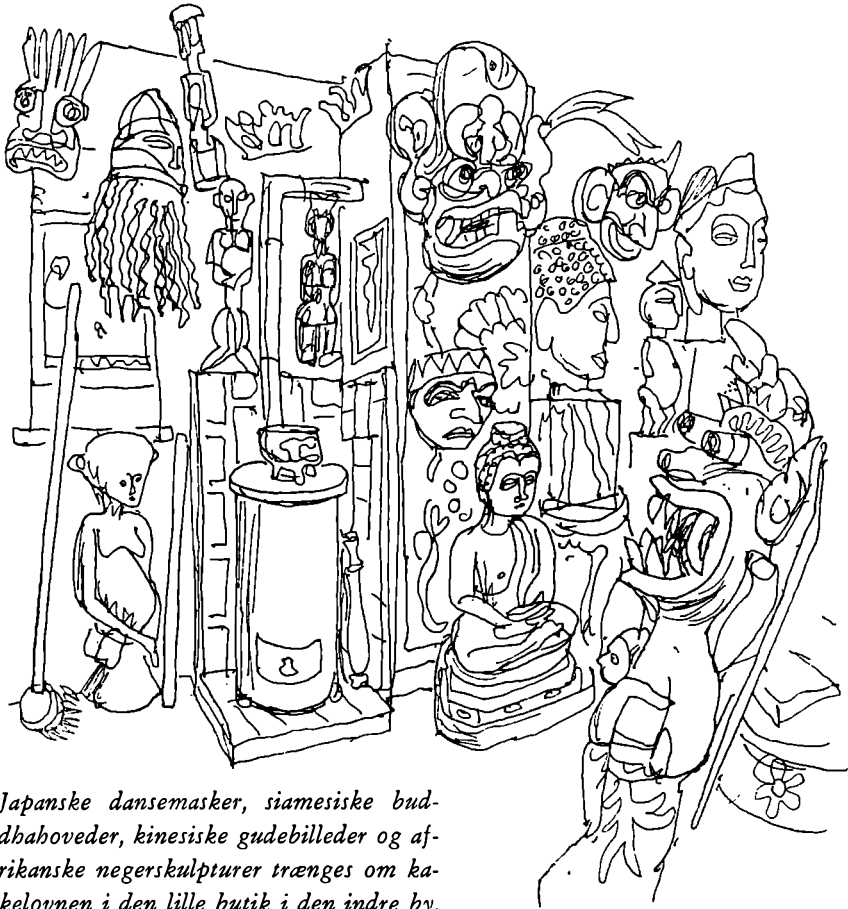
Stilarterne mødes i to butikker på Amagertorv.

Så er der butikker, der kun har gamle petroleumslamper, og så er der forretninger, hvor versekunsten dyrkes. Her møder kunden frem med sine vage drømme om den festsang, han gerne ville skrive, hvis evnerne slog til – og næste gang han kommer tilbage, er drømmen realiseret i fuldfærdig og nydelig duplikeret form. Så er der den lille butik i Skindergade, hvor alle ældre københavnere med respekt for sig selv køber deres seler.

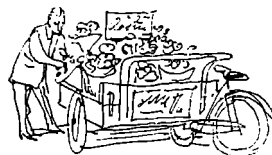
Står man lige og skal bruge en udstoppet flamingo, et hvalroskranie, en krokodille eller tropiske sommerfugle i skrigende ultramarinblå og irgrønne kulører, så kan dette alt sammen fås i den høje stue i Gothersgade lige overfor Kongens have.

Så er der theforretningen for specialister, der med lukkede øjne og alvorlig mine står og prøvesmager nye blandinger, og hvor en uerfaren kunde, der blot kommer ind og beder om et halv kilo te i al almindelighed, vil blive mødt med hævede øjenbryn og i en kølig tone belæres om, at man ikke kender til te »i almindelighed«. Adskillige forretninger fortæller også om, at danskerne er en søfarende nation, og de mange forbindelser med Østen har medført, at megen eksotisk kunst har fundet vej til landet. Enkelte foretagender er så højt ansete og deres varer af så høj kvalitet, at de har en fast kundekreds blandt museumsfolk og eksklusive kunstsamlere.

Japanske dansemasker, siamesiske budhahoveder, kinesiske gudebilleder og afrikanske negerskulpturer trænges om kachelovnen i den lille butik i den indre by.

I cyklernes by er det kun naturligt, at man også finder blomsterbutikker, der er monteret på et sådant køretøj.

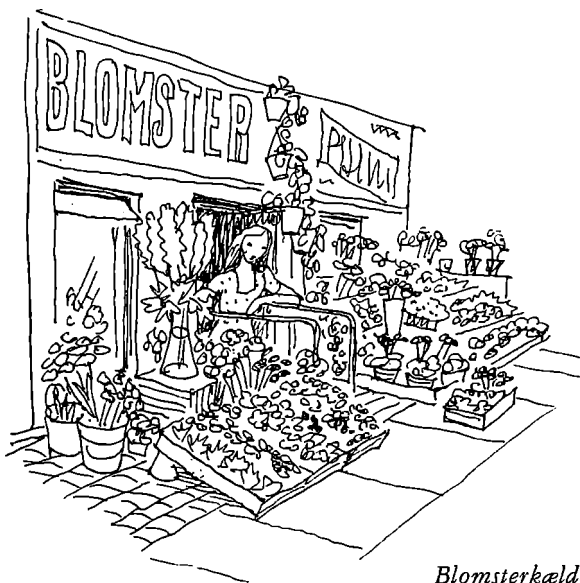

Med hensyn til *blomster* indtager København en absolut særstilling, for ingen anden by kan vigte sig med en sådan rigdom af blomsterbutikker.

I de ydre kvarterer findes de som i alle andre storbyer, og de har udstillingsvinduer, der ligner velkomponerede stilleben med sjældne og forfinede blomsterarter.

Men selv i de jævne og i de såkaldte fattigkvarterer findes der næppe en butiksgade, der ikke har sin blomsterhandel. Og hvis der ikke er specialforretning, så har i hvert fald grønthandleren en lille afdeling for sæsonens billige blomster, lige fra forårstulipaner til efterårsasters.

Det samme gælder potteplanter. Det er en nordisk specialitet at have vindueskarmene fyldt med grønne planter. Nok findes der potteplanter i

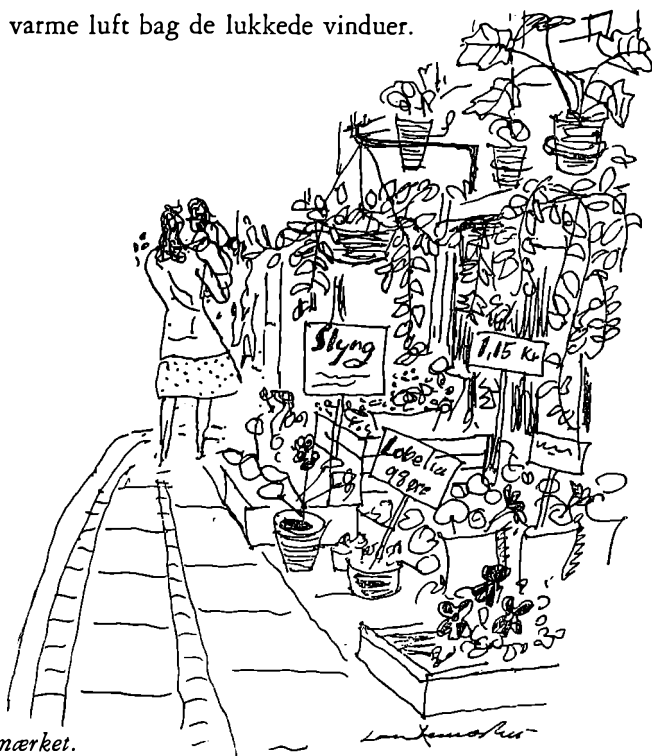

Blomsterkælder på Nordre Fasanvej.

Frugtvogne findes rundt om på gadehjørnerne. Tidligere var Amagertorv og Grønttorvet fyldt med frugter, grøntsager og blomster. Nu er pladserne erobrede af bilparkeringen, men endnu findes rester tilbage, flest på Grønttorvet ved Frederiksborggade – og enkelte endnu på Amagertorv.

rigt mål i sydligere lande, men de anbringes som oftest udenfor vinduerne, på balkonen eller gårdspladsen. Her dyrkes de indendørs, dels fordi vi i vor nordiske vinter trænger til at have lidt grønne forårsdrømme i stuerne, og dels fordi de fugtige og åndende planter skal have visse egenskaber, der påvirker og forbedrer den varme luft bag de lukkede vinduer.

Potteplanteekælder i Landemærket.

For bogsamleren er København en ønskeby.

Næppe nogen anden by i verden har så mange *boghandeler* i forhold til sin størrelse, og af *antikvarboghandeler* findes der over hundrede.

Gaderne i latinerkvarteret er bibliofilens fornemste jagtområde, og alene *Fiolstræde* kan prale med mere end et dusin bogantikvariater.

Men også i *Kronprinsensgade*, *Løvstræde*, *Studivstræde* og *Sct. Pederstræde* findes der bogreoler, hvor samleren kan tilbringe gode stunder.

Nok er de tider forbi, da man ofte kunne gøre store fund for en billig penge. Men enhver af antikvariaternes stamgæster vil alligevel hver for sig kunne berette om gode kup.

Hvert bogantikvariat har sin specielle tone, nogle er yderst eksklusive, og deres ekspedienter er som overbibliotekarer, andre har deres lager anbragt i muntert roderi af den slags, der føles særlig forjættelsesfuld for bogsamlere, nogle specialiserer sig i videnskabelig litteratur og andre i bramfri erotica.

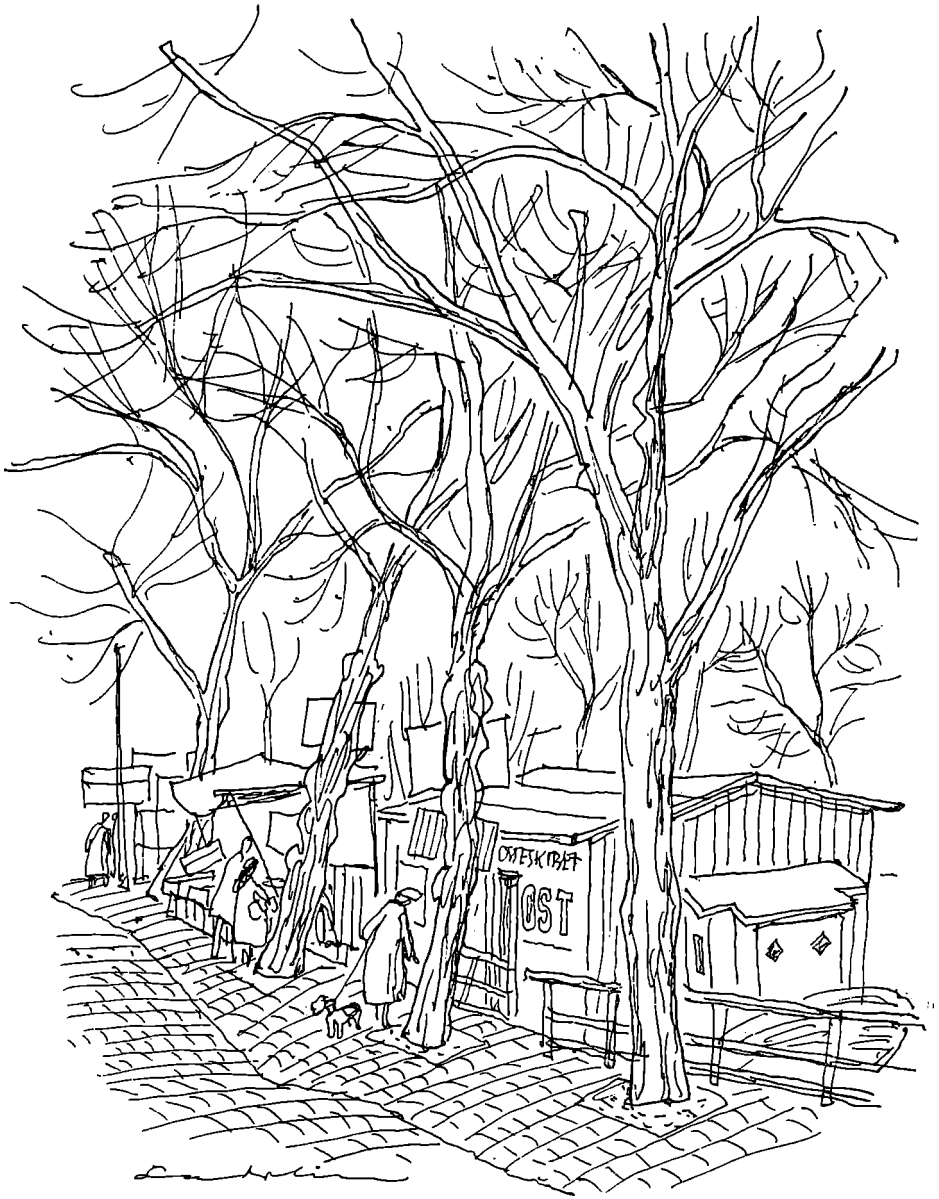
Mon der tilfældigvis skulle ligge et af de så eftertragtede små tynde hefter med H. C. Andersens eventyr i originaludgave?

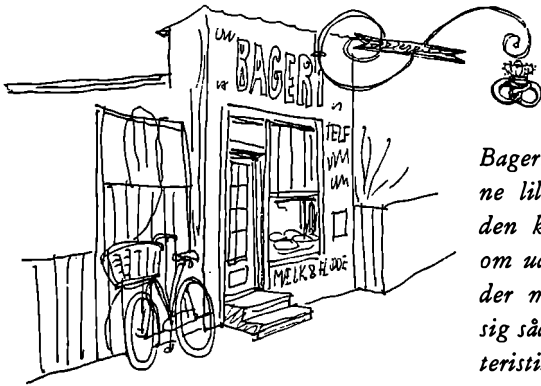
Mellem Fiolstrædes antikvariat er glimter også meget gammelt kobbertøj.

De mange *antikvitetsbutiker* er også en københavnsk specialitet, og byen kan præstere 350 af slagsen. De findes lige fra dyre og højfor-nemme, hvor der i vinduet kun står et lille Chippendale-bord med en enkelt lystempe af Fabricius-sølv, til de små overfyldte butikker, hvor vare-lageret ligefrem væltes ud over fortovet, og hvor antikviteterne også be-står af gamle paraplyer, kakkellovnskærme og krystalapparater fra radioens barndom.

Også her er man individualister, og ikke to af de mange butikker er ens. En har specialiseret sig i gamle danske almueting, grove lervarer, træskåle, manglebrædter og bemalede kister, andre samler på negerskulpturer, væ-vede basttæpper og andet afrikansk, en enkelt butik i Landemærket har ude-lukkende gamle petroleumslamper og et par kældre i Kompagnistræde har kun sølvtøj. Så er der butikker, hvor man altid kan være sikker på at få fin kinesisk keramik, og andre der er specialister i kobbertøj og gammelt tin.

De små sejlede butikker ved kanalerne er et typisk træk i bybilledet. De har hver deres specialiteter, nogle sælger fisk, andre sælger ost, kartofler, grøntsager eller blomster. Hen på sensommeren kommer også »pæreskuderne« med deres duftende, frodige last fra Danmarks små grønne øer.

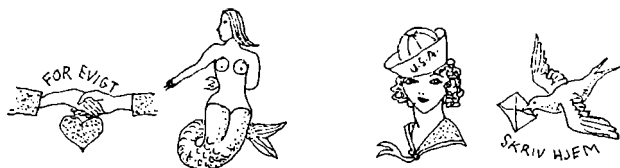

Bageri i Rødovre, hvor selv den beskedne lille forstadsbutik smykker sig med den kronede kringle. Forøvrigt berettes om udenlandske kunstnere og arkitekter, der med store anstrengelser har skaffet sig sådanne forgylde kringler som karakteristiske rejseminder.

Blandt de gamle traditionelle gadeskilté er den kronede bagerkringle hængende på sin S-svungne stang den mest populære. For københavnere er det noget selvfølgeligt, at bageriet ser sådan ud – men for udlændingen er det et par sære og fremmedartede detaljer.

Skiltet over dette kødudsalg på Falkonerallé viser, at man her kan få både en god oksesteg og en hestebøf. Og skiltet under vinduet viser, at der skelnes mellem kød og flæk.

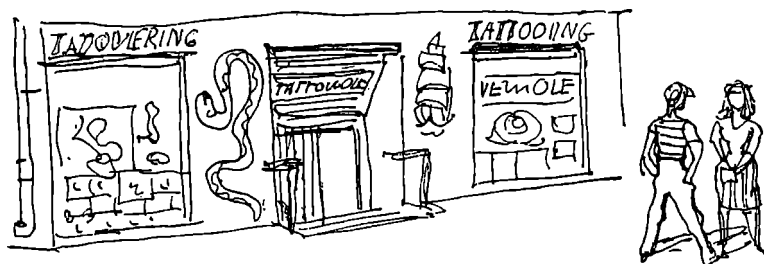

I tatoveringsværkstedernes vinduer er fremlagt fortegninger til de motiver, som mestrene er rede til prikke ind på kundernes hud.

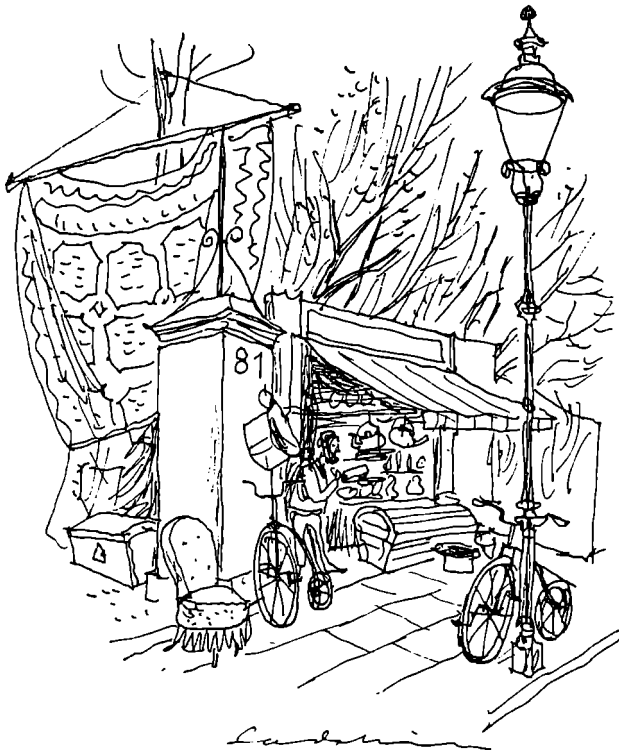
København er en sømandsby, og *tatovering* er en populær kunstart.

I Nyhavn findes der hele tre værksteder, hvoraf den ene er installeret i et skib med kulørte lygter, der tændes ved aftenstid. I vinduerne er udstillet de fristende fortegninger: »Tro, håb og kærlighed«, »sygeplejerskehoved«, »firemastet skonnert«, »havfrue siddende på kinesisk drage« og »sailorgirl«, og der meddeles, at man tatoverer ikke berusede folk samt personer under 18 år.

En af Nyhavns mest ansete tatovører fortæller, at hans smukkeste arbejde var en 3,15 meter lang slange, der var tatoveret rundt om hele kroppen på en ung pige. Priserne er meget varierende, billigst er et navn for en halv snes kroner, mens de mere omfangsrige kunstværker kan beløbe sig til adskillige tusinde.

Tatoveringskælder i Nyhavn.

Et par antike cykler, en rød plysstol, noget kobbertøj, et par gamle kister, et persisk tæppe fra Manchester og en mand med skæg – det er ikke i Paris's yderkanter, men blot en blandet handel i det pæne Hellerup.

Det har fortrinsvis været butikkerne udenfor alfarvej, vi har slentret forbi. Stormagasinerne vil den besøgende nok finde af sig selv, ligesom kunstindustrien, porcelænet og sølvet heller næppe vil undgå hans opmærksomhed. Men den, der giver sig tid, vil snart konstatere, at ikke mindst de små sidegader og »kælderen henne om hjørnet« også er opdagelsesekspeditioner værd.

MAD OG DRIKKE

DER SIGES lidt ondskabsfuldt om de skandinaviske folk, at nordmændene spiser for at leve, danskerne lever for at spise, og svenskerne spiser for at drikke!

Hvordan det så end forholder sig, vil både besøgende og hjemmeboende straks enes om, at *maden* spiller en fremtrædende rolle i dansk dagligliv. Man kan så diskutere, om den almindeligvis er god eller ej – der er i hvert fald altid rigeligt af den, og den omfattes med varm og hjertelig interesse i alle lag.

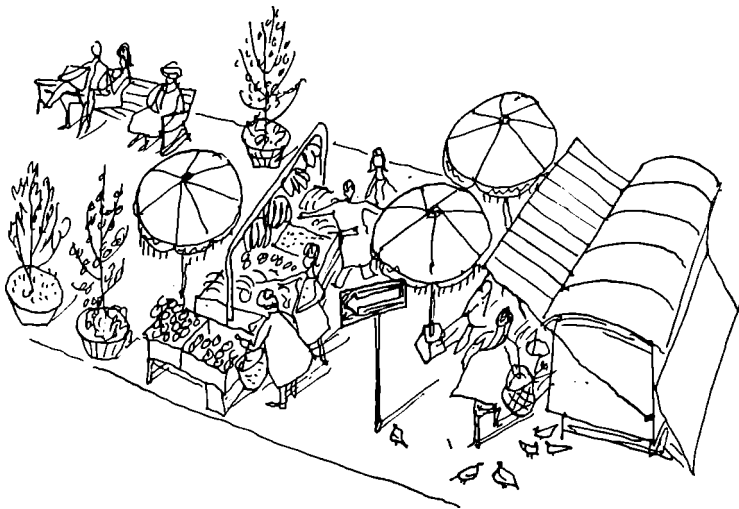
En københavnsk restaurationsportion er som regel kæmpemæssig i sammenligning med en fransk, engelsk eller italiensk, og den vil ofte indeholde bestanddele, som i hvert fald en franskmænd vil finde temmelig fremmedartede – og det vil nok netop være dette høflige udtryk, han vil bruge overfor sine danske bekendte, selv om han måske for sig selv vil udtrykke sig mere drastisk.

Når han første gang bliver stillet overfor begrebet »formad«, en suppe, der er sød som en dessert, og som indleder måltidet, vil han føle, at nu er han sandelig kommet til fjerne egne, hvor sære og uventede ting venter én. Og når han møder en ret som blodpølse med sukker, kanel og æblekompot, samt grøn salat med sød-sur fløde, så vil han føle sig lige så meget i det fremmede som danskeren, der første gang møder orientens kulinariske mærkværdigheder.

Men er han en fornuftig mand, så forsøger han sig på de danske *fiske-*
retter. Så vil han opdage, at selv på det jævne spisested vil han ofte kunne
få en stegt rødspætte, en kogt torsk eller en forel, som han i Paris må
gå til *Prunier* eller et andet madtempel for at få mage til.

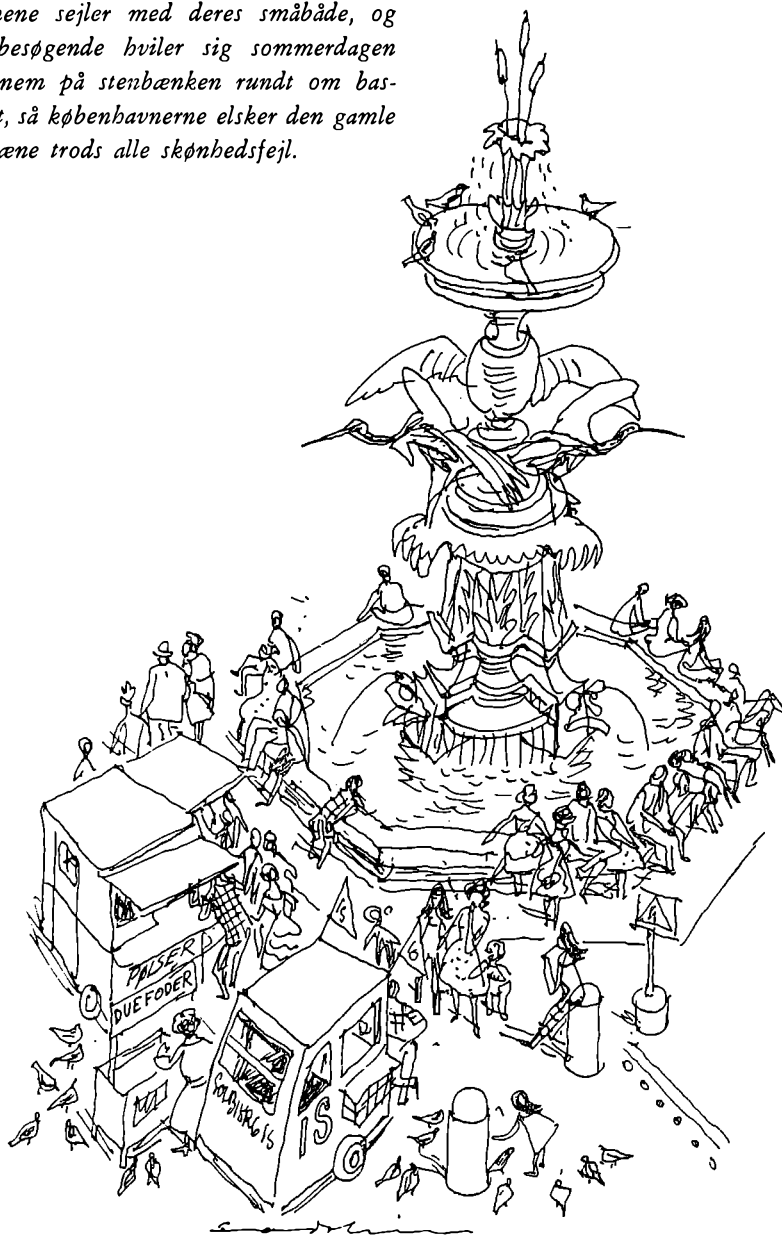
København er en gæstfri by, også når det gælder om at byde på mad
og drikke for en billig penge. Har man dårligt med tid eller er tegnebogen
ikke til restaurantsbesøg, så lader det sig gøre at få sin fulde forplej-
ning udendørs ved de små vogne, der findes på så mange torve og gader.
Her kan han få alt muligt, både højt og fladt smørrebrød, pølser, iskager
og frugt.

Det har endda vist sig, at man kunne klare sig dagen igennem på nogle
få kvadratmeter ved *Storkespringvandet* på *Amagertorv*. Her kan man få
mad og drikke, duefoder og blomster. Endvidere er der hvilebænke samt
nedgang til »den underjordiske« med vask, telefon og toiletter.

*På pladsen ved Storkespringevandet er der også frugtbo-
der, blomster, grønne buske og bekvemme bænke.*

Storkespringvandet på Amagertorv er skabt i halvfemsernes glade klunkestil. Den har muntert plaskende vand, og børnene sejler med deres småbåde, og de besøgende hviler sig sommerdagen igennem på stenbænken rundt om bassinet, så københavnerne elsker den gamle fontæne trods alle skønhedsfejl.

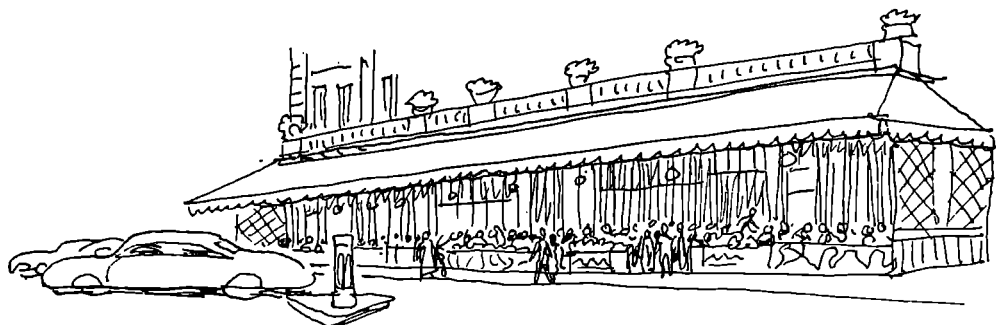

Ved Christianshavns vold ligger en lille gammel café med have ned til vandet og udsigt til »Kaninøen«. Stedet hedder »Ravelinen«, der i militærsproget betegner »et halvmåneformet eller vinkelbøjet udenværk i den ældre bastionære befæstning«. Hvad der ikke forbinder, at det er et både hyggeligt og fredeligt sted.

Til trods for påstanden om, at vejret i Danmark er usikkert to uger før og to uger efter nymåne, har København alligevel et stort antal *fortovsrestauranter* og *friluftscaféer*. Københavnerne holder af at sidde i fri luft og indtage noget spiseligt med en øl eller en kop kaffe, mens de samtidig har udsigt til liv og trafik. Det ser man også hver søndag, når der køres familieskovtur, og tiden er inde til at nye madkurvens indhold, så foregår det ikke inde i skovensomheden men ved landevejens grøftekant, så man kan kikke på de forbipasserende medmennesker imens.

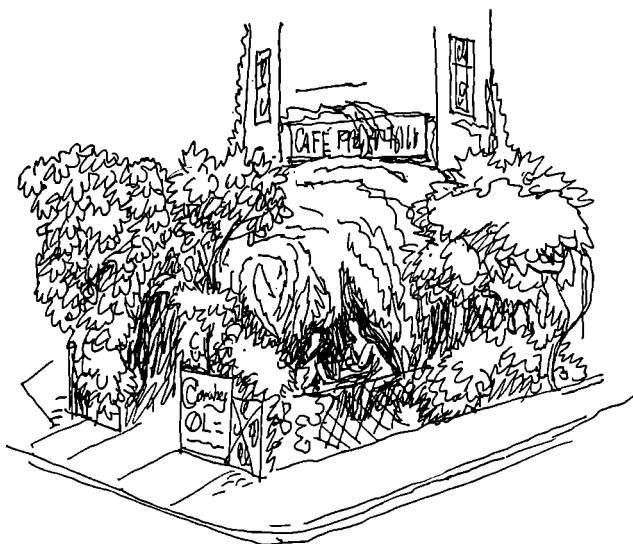
De finere fortovsrestauranter i byens centrum har indrettet sig med glasvægge eller elektrisk strålevarme for at lune på kolde forårs- og efterårsdage. Enkelte holder endda ved langt hen på vinteren, og udenfor *á Porta* på Kongens Nytorv kan man nyde den specielle julegløgg i december måned.

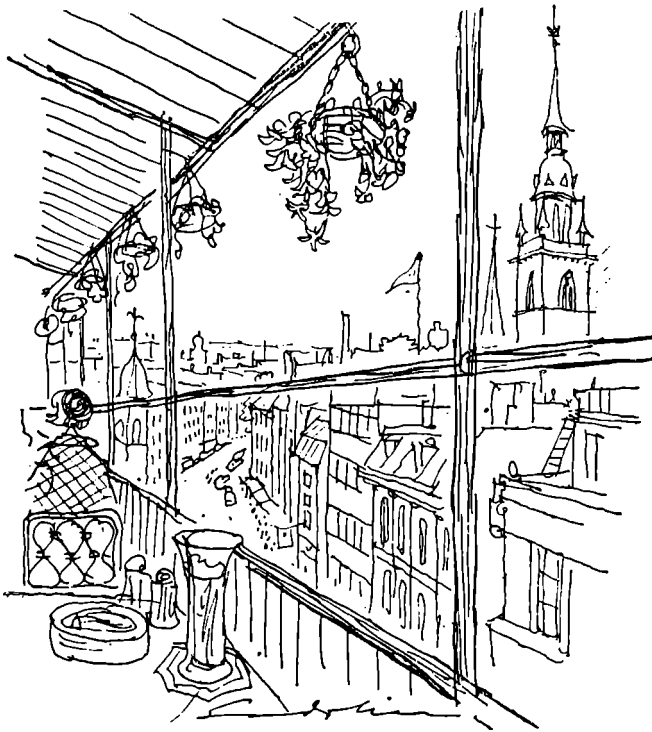
Hotel d'Angleterres fortoucaffé på Kongens Nytorv.

Både Rådhuspladsen og Kongens Nytorv har hver for sig tre-fire fortoucafféer. Her kan den besøgende opleve pust af international mondænitet, og på *Hotel d'Angleterres*' fornemme fortov mærkes pustet kraftigst.

Vil man derimod dvæle i stille hygge og afsondrethed, så findes det i yderkvarterernes små haveanlæg, hvor borde og bænke gemmer sig i løvhytter af hyld, vildvin og ølskilte.

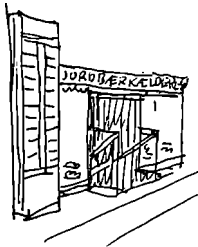

En løvhytte af en caféhave på hjørnet af Enghavevej.

Tagterrasse på et af stormagasinerne ved Østergade.

Også på vejen mellem Kongens Nytorv og Rådhuspladsen kan man hvile og styrke sig med mad og drikke i fri luft. På stormagasinet tagterrasse er der udsigt over gågaden, byens tage og Helligåndskirkens grønne spir.

Omtrent på »Strøget«s midtpunkt ligger den gamle »Jordbærkælder«, hvor københavnere i over 100 år har vandret ned for at spise årets første og bedste jordbær. Og efter at vitaminerne er blevet så populære, er kælderens frugt-drikke blevet efterspurgt.

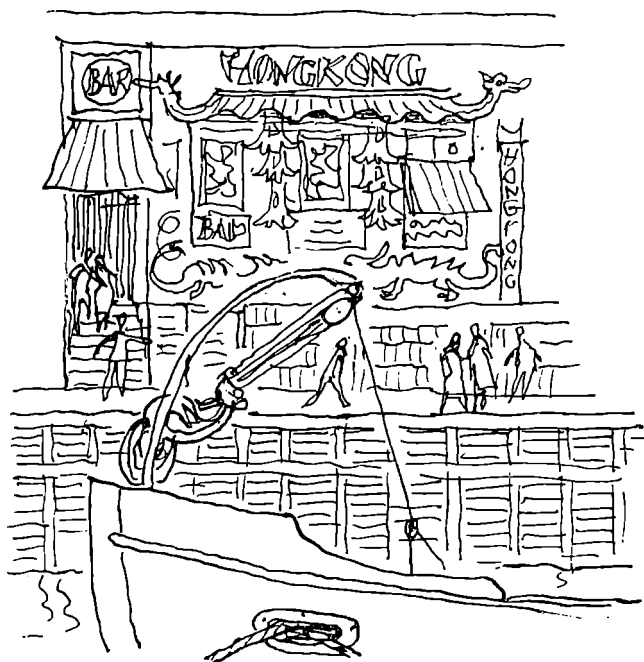
På Rådhuspladsen ligger *La Rotisserie Frascati*, og når en restaurant har fundet på et så klingende navn, lyder det som en erklæring om, at fransk og italiensk køkken bør gå op i en højere enhed, hvad man jo kun kan påskønne.

Skrås overfor ligger en restaurant med endnu større kulinariske kombinationsmuligheder, idet den bærer navnet *De syv nationer*. Og for gæsten, der ikke er så interesseret i det internationale, men snarere søger den hjemlige hygge i forskellige former og dekorativt udstyr, findes det om hjørnet i Jernbanegade i *De syv små hjem*. Det lyder jævnt og borgerligt, men er ret eksklusivt.

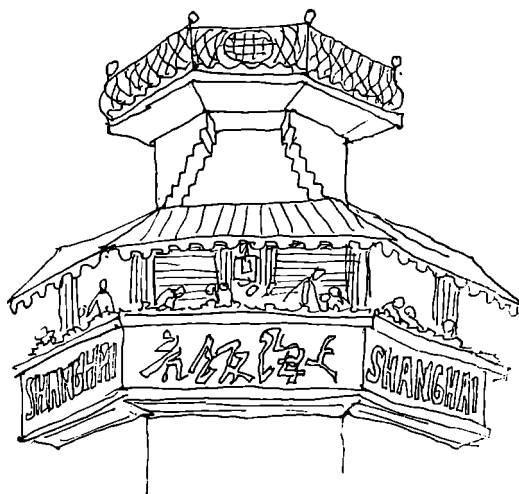

Restaurant Frascati med en af Rådhuspladsens blomsterkasser i forgrunden.

Nyhavns beværtninger er et kapitel for sig. Nok kan man få sig et godt måltid mad både her og der, men det er dog ikke så meget for at stille sin sult, som for at slukke tørsten, at man besøger de små steder med de eksotisk klingende navne. Her finder man larm og varme, musik og dans, piger med åbne arme, brede smil og kølige øjne, mænd med glade øjne og med trætte øjne – og nu og da et øje i blåviolet indramning . . . Betjentene går altid to og to i Nyhavn, og de skal have både skuldre og håndelag til at ordne et slagsmål, og de skal kunne hoppe i kanalen med redningsbælte, når en af de trætte mænd er vandret over bolværket i den forkerte retning. Turister, der vil studere »malerisk folkeliv« i Nyhavn, kan risikere, at de på temmelig håndfast måde får at vide, at folkelivet ikke vil studeres.

»Hongkong« i Nyhavn.

»Shanghai« ligger på hjørnet af Nytorv og Frederiksberggade.

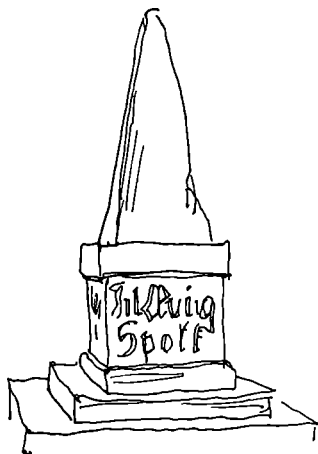
Københavnerne har i de senere år taget kinesisk kogekunst til deres hjerter, og alene i *Farvergade* findes der idag hele *tre kinesiske restauranter*. Årsagerne kan måske dels søges i de dekorative iscenesættelser med kulørte papirslygter og malede guldfisk på rød bund og dels de smilende skævjede tjenere. Men en væsentlig grund er sikkert, at maden med de lette risretter, mange og morsomt serverede grøntsager og det appetitligt udskårne kød er en behagelig kontrast til det gammeldags danske køkkens mere bastante karakter. Ungdommen er ved at miste begejstringen for den store hakkebøf med tyk sortbrun sovs og hvide kartofler.

Berejste personer erklærer, at den højeste madkultur træffes i den fransk-italienske og den kinesiske kogekunst. Den franske har bestandig været den, der har været dyrket med de varmeste følelser af hjemlige gourmeter, men efterkrigsårenes mange rejser til sydlige lande har gjort den italienske kogekunst med den enklere og mere ukomplicerede tilberedning populær. Og nu er altså også den forfinede kinesiske madkunst ved at vinde tilhængere.

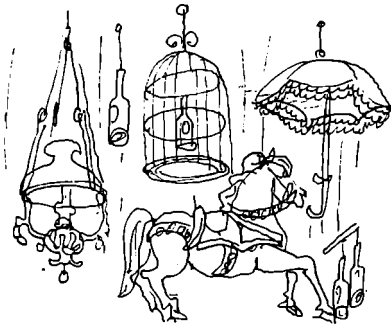

Også Gråbrødretorv har sine hyggelige spisesteder.

Gråbrødretorv er en lille idyllisk plet i den indre by, selv om den som alle lignende pletter idag er overfyldt parkeringsplads, og midterpartiet ovenikøbet endnu har beskyttelsesrum. Men de fleste af husene er »ilde-

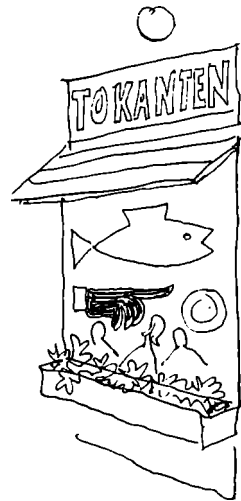
Torvet hed en overgang Ulfelds plads og her lå Korfitz Ulfelds og Eleonore Kristines adelsgård. Efter hans fald blev gården jævnet med jorden i 1664, og på dens plads blev der rejst en skamstøtte med inskriptionen: Korfitz W : forræderen : til ævig spott : skam og skiendsel. Denne sten står idag i Nationalmuseets gård.

En petroleumshængelampe, en parasol, en flaske øl i et fuglebur og en karusselhest, dette er blot detaljer af loftsudsmykningen i en af den indre bys små kunstnerbeværrtninger.

brandshuse«, der blev bygget efter katastrofen i 1728 og malede i samtidens brogede farver, så de danner en munter og indtagende helhed. Torvets historie går langt tilbage, og som navnet fortæller, lå her tidligere et gråbrødrekloster og -kirke.

I de små caféer og restauranter i den indre by kan man også være heldige at træffe tjenere af den slags, der erstatter manglende tempo med virkelig interesse for gæsten og en velvillig og hyggeligt småsnakkende tone – og det har man måske lov til at kalde for noget typisk københavnsk.

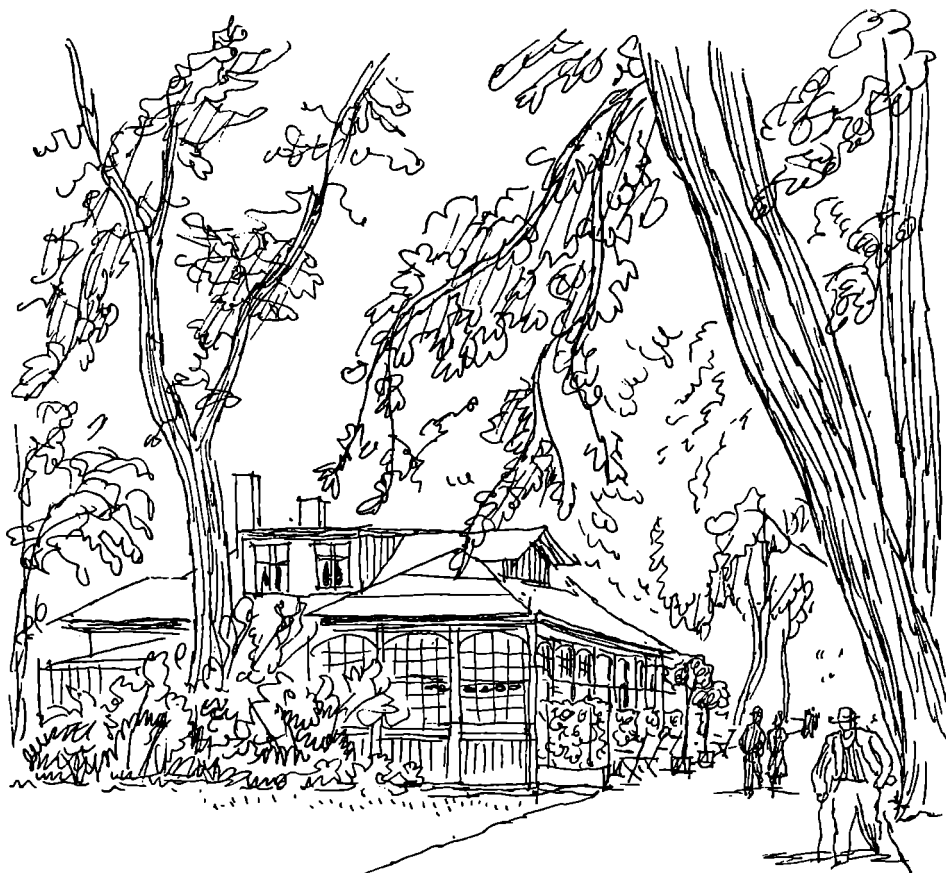

I Tokanten er der altid fuldt hus af unge studerende, kunstnere samt besøgende, der vil opleve beatnikers og bohèmens vilde liv. Og disse ikke-erfarne besøgende vil blive skuffede, for trods den noget ekcentriske udsmykning er stedet både stilfærdigt og hyggeligt.

Selv hårdkogte turistfolk kvier sig lidt ved i alt for høj grad at lede opmærksomheden hen på »de små haver« i Pileallé. For den ynde og muntre folkelighed, der er over disse gamle beværtningshaver, de gamle træer, petroleumlampen og lysthusene er ikke lavet af smarte formgivere og iscenesættere. Her tager far og mor hen på familieudflugt med børn og bedsteforældre, her er gynger for de små og et brædt, hvor man forsøger at gå på line efter frokosten, hvad der bestandig er en munter affære. Her kommer de unge par ved aftenstid, for der er altid mørke kroge med små topersoners borde, og her holder sangforeningerne til og udnytter den gode akustik i dalsænkningen ved Frederiksberg bakke.

Ved aftenstid i en af familiehaverne i Pileallé.

Restauranten i Kongens have.

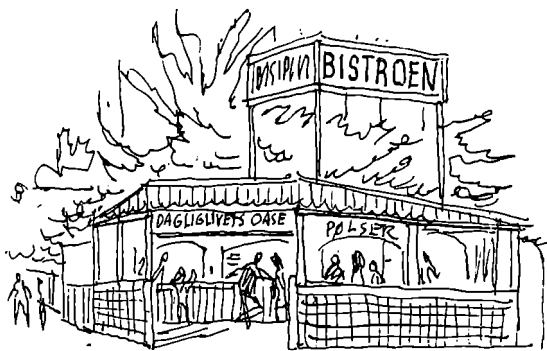
Ved Frederiksberg runddel ligger »Josty«, og inde i Frederiksberg have findes der borde og bænke til medbragt madkurv. *Kongens Have* er derimod finere, her er det fortrinsvis unge studerende, der tager deres madpakke med ved frokosttid og spiser deres flade smørrebrød på bænkene henne ved Sølvgade-muren. Hvis man derimod vil spise ved borde, foregår det henne ved restauranten i en af *pavillonerne* ved *Kronprinsessegade*. Her er også tradition og ærværdighed, idet det var i 1810, at den første indehaver, en konditor, fik bevilling til at »servere punch og lemonade for havens besøgende«.

Boulevardstemning og fransk atmosfære ombølger *Rotisserie Coq d'or*, men indendørs er sceneriet angelsaksisk med læderbetræk og mørkt træ. Køkkenet er internationalt og i topklasse.

I det hele taget er der adskillige steder, hvor selv den forvænte gourmet ikke vil gå forgæves. Der er således de forskellige *fiskerestauranter*, hvoraf der er to ved *Gammelstrand* og en på *Nytorv*. Også her hedder den populære ret noget på fransk, »*Tout Paris*«, og består af gode hjemlige rødspætte- og søtungefileter med alskens reje- og hummergarniture. *Stadil*

Coq d'or på H. C. Andersens Boulevard.

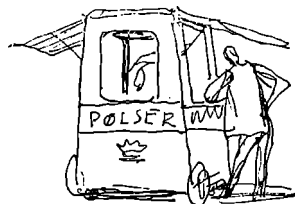

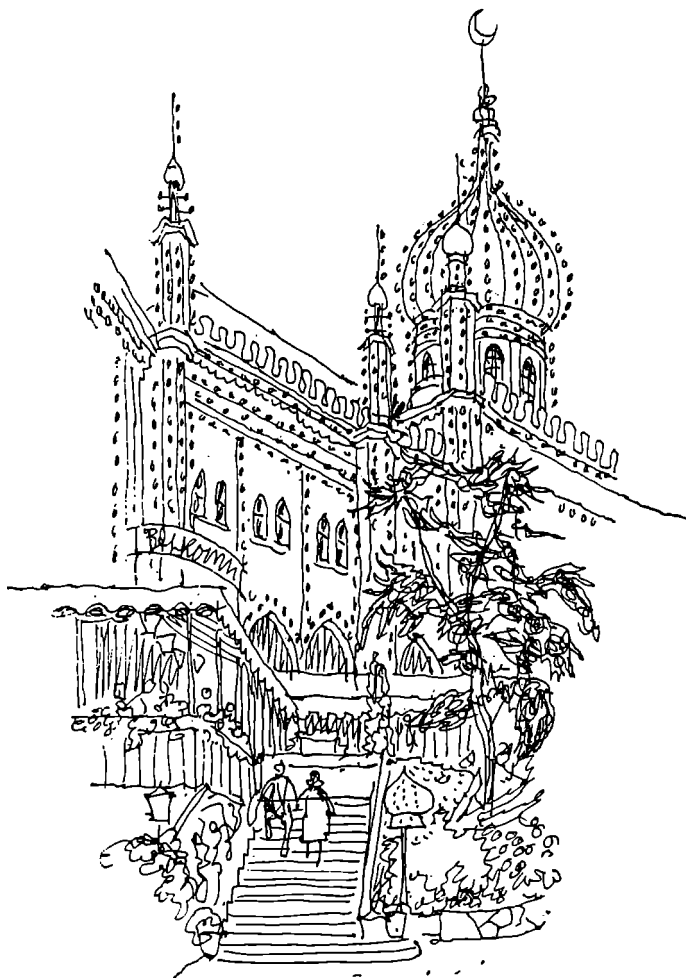
Den lille pølsebar på hjørnet af Nordre Fasanvej og Nylandsvej bærer det poetiske navn »Bistroen, Dagliglivets Oase«.

har både et meget dansklingende navn og også en speciel hjemlig tone over menuen. Også adskillige af hotellerne i centrum har restauranter, der har gastronomisk anseelse.

At et landbrugsland som Danmark skulle kunne præstere spiseværdige pølser kan næppe overraske. Men personer med følsomme ganer erklærer, at ingensteds får man pølser som de, der serveres i fri luft fra de små pølsevogne eller barer. En pølse skal efter deres udsagn spises, mens den holdes i oprejst stilling med venstre hånds fingre, og mens sennepen glider langsomt ned på det lille stykke smørrebrødspapir, som pølsen er garneret af forneden. Herved stiger dens aroma tilvejs på en sådan måde, at noget lignende ikke vil kunne opnås med kniv og gaffel på en tallerken.

Rundt om på gader og stræder findes de små pølsevogne, der har studeplads til ofte sent på aftenen. Udenlandske turister undrer sig over vognens ofte særdeles stilfulde og agtværdige klientel.

Berejste personer erklærer, at selv i Tyrkiet findes ikke en arkitektur så tyrkisk som Tivolis Restaurant Nimb.

Tivoli har flere restauranter og cafeer end en mellemstor provinsby, og de findes i alle størrelser og rangklasser. Og da havens grundlæggere i særlig grad yndede den tyrkiske stil, bærer to af de ældste og fornemste navnene *Divan I* og *Divan II*. Også *Belle terrasse* og *Nimb* hører til øverste rangklasse, mens flertallet har en mere borgerlig tone.

Fra »Smøgen« i Tivoli med en selvbetjeningscafé i forgrunden. Videre frem findes der endnu flere caféer, spisesteder, isboder, cabaret, frugtbutik, loppe-cirkus, tobakskiosk foruden en glaspuster, en portrættegner og et sted, hvor man kaster kugler mod roterende figurer.

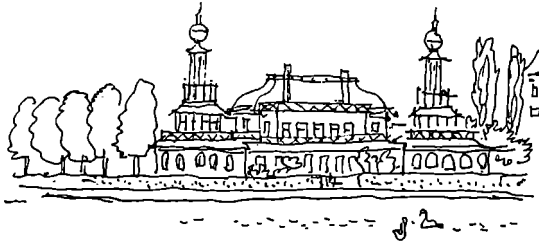

»Hvids vinstue«

Hvids vinstue på hjørnet af Kongens Nytorv og Lille Kongensgade er grundlagt i 1723, men ser endnu ældre ud. Det er et sted for stamgæster, men selv en nykomling vil ikke føle sig uvelkommen i de små halvmørke lokaler. Lidt længere nede ad gaden findes *Skindbuksen* og *Parnas*, begge er tilholdssteder for kvarterets kunstnere både de ægte og de mere simili. Det samme gælder beværtningerne og lokalerne med jazz omkring Nikolaj kirke samt *Lauritz betjent – Royal* ved Stranden, mens *Karen Kik's* kælder mere besøges af forretningsfolk og journalister ved frokosttid.

Hvordan ser egentlig et typisk københavnsk spisested ud?

Man stiller sig dette spørgsmål og tænker samtidig på andre storbyers specielle typer. Der er således den karakteristiske parisiske, med de lange sofaer ved væggene og små borde foran samt med megen spejlglas. Der er den romerske med kølighthvide vægge, skærende stærkt elektrisk lys og den appetitvækkende opstilling af frugt og grøntsager midt i lokalet. Og så er der den londonske, der er mørkere i tonen og den gammeltyske, der altid har et stænk af Rathauskeller over sig. Men at finde nogle typiske fællestræk for den københavnske er vanskeligere på stående fod. For de

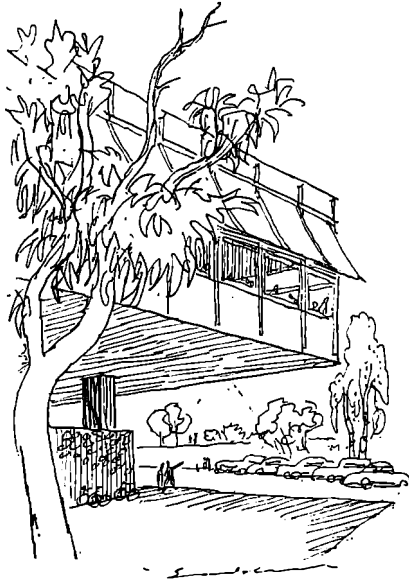
Søpavillonen ligner derimod en gammeldags floddamper.

forekommer af alle slags og har både franske, italienske og engelske navne og ofte udstyr derefter.

Ser man på de officielle lister, så findes der 70 restauranter uden musik, 24 med musik, 21 med optræden og dans. Endvidere er der 11 cafeteria'er, 20 større barer foruden caféer og små frokoststeder. Og så er Tivoli endda ikke regnet med.

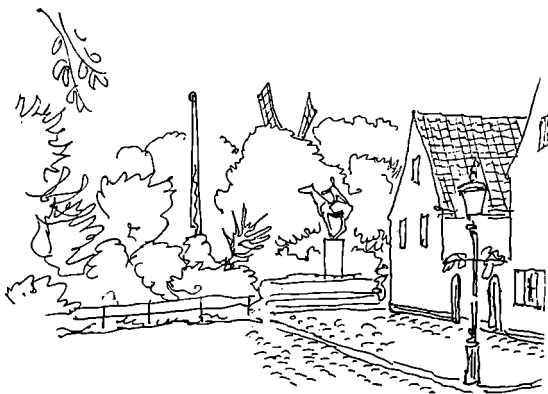
Navnene er ikke videre københavnske: der er *Imperial*, *La Reine pedauque*, *Lido*, *Nanking*, *Stephen à Porta*, *Royal*, *Scott*, *Shanghai*, *Grand Café*, *Escoffier*, *Bamboo*, *Ristorante italiano* og *Coq d'or*, og smarte formgivere og indendørsarkitekter har udstyret dem i tilsvarende stil eller international mondænitet.

En enkelt ting er der dog, som er typisk københavnsk, det er restauranternes forkærlighed for at placere sig, hvor der er mulighed for udsigt og helst over vand. For når man tænker på, at både Paris, London og Rom, hver for sig ligger ved en stor flod, så forbavses man over, hvor lidt disse muligheder er udnyttede af de pågældende spise- og drikkesteder. Men her er hotelrestauranter placerede så højt tilvejs, at der er udsigt over havnen eller den indre by, og fra *Søpavillonen* kan man se svaner og robåde og fra *Langelinjepavillonen* både Den lille Havfrue og de store dampere. Og ved kanalerne kan man flere steder spise sine stegte rødspætter med udsigt til mågerne og havnens motorfærge.

*Langelinjepavillonen er beslægtet
med moderne skibsarkitektur.*

DEN GRØNNE BY

Fra Nyboder.

KØBENHAVN ER en af de grønneste storbyer, der findes. Ser man en sommerdag ud over byen fra oven, vil man opdage, at der overalt er grønne pletter. Ikke blot de mange parker, men også i den indre bys smalle sidegader, findes der træer overalt. De mest uventede steder forekommer de, i små mørke stræder, foran husfacaderne, på gadehjørner, ja, i enkelte tilfælde midt på kørebanen.

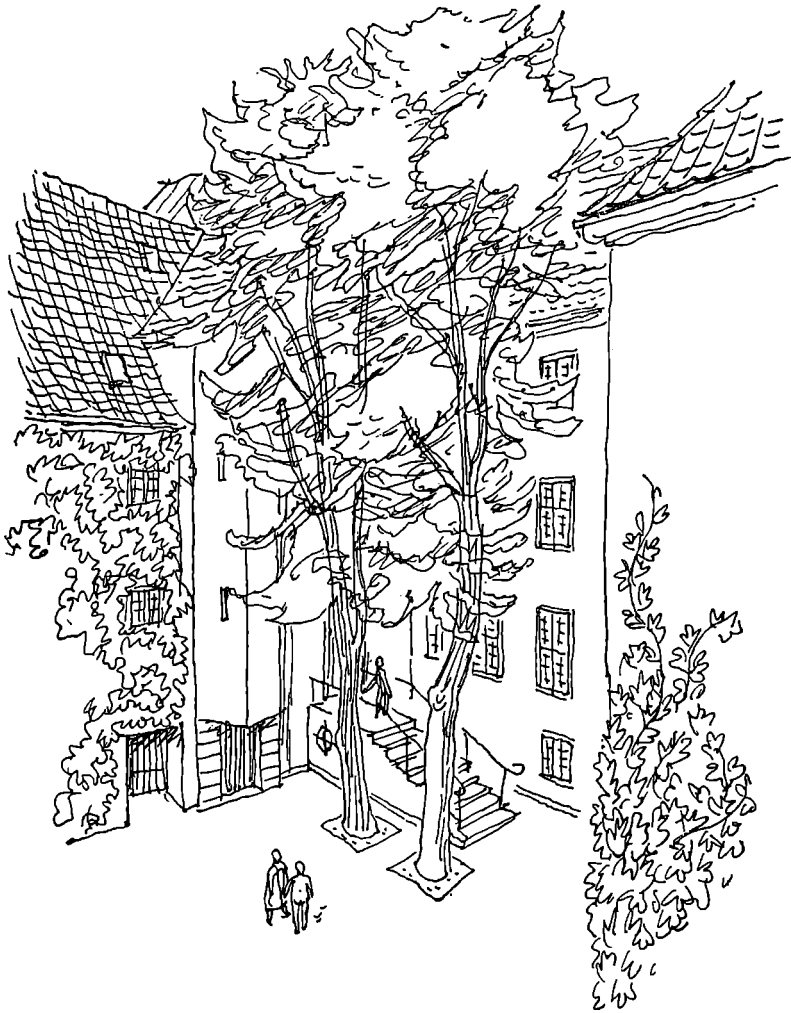
Udlændinge er sommetider tilbøjelige til at mene, at træerne i København behandles som de hellige køer i Indien: der, hvor de har anbragt sig, må de ikke flyttes fra, og skulle de f. eks. være ivejen for færdslen, så må færdslen ledes udenom.

Det kan også ske, at et par store træer står netop der, hvor en husejer agter at bygge en meget nødvendig garage. Så fælder han ikke træerne, men lægger bare garagen udenom, selv om han måske i årenes løb, når træstammerne vokser i omfang, må skifte vognen ud til stadig mindre og mindre model . . .

Træerne vokser karakteristisk nok på Frederiksberg, der er en af de grøneste bydele med sin lange, statelige lindeallé fra Frederiksberg Runddel til St. Thomas Plads.

Træer der vokser ud af en garage i Frederiksberg allé.

Indgang til hovedkontoret i Heerings gård, Overgaden neden Vandet.

Selv om det er fra kirsebærtræerne, at Peter F. Heering henter ingredienserne til sine verdensberømte *Cherry Brandy*, så er det dog ærværdige linde, der står i den århundredgamle slægtsgård i Overgaden neden Vandet på Christianshavn. Kirsebærtræerne derimod gror nede i den kridtholdige jord på Stevnseggen i Sydsjælland.

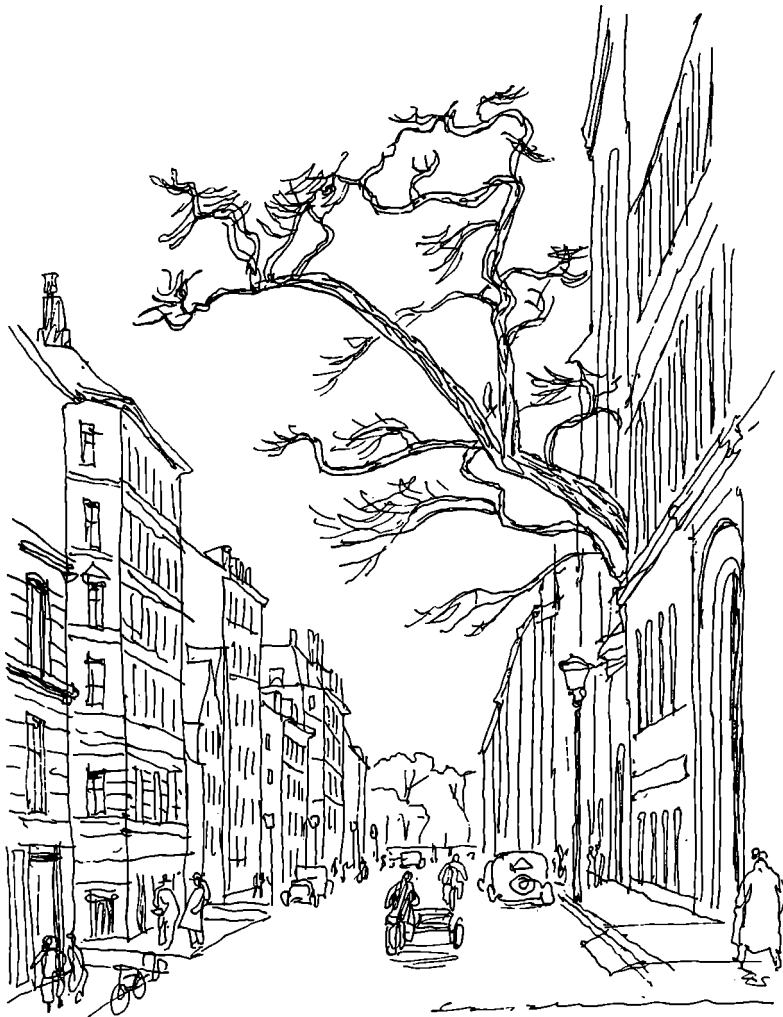

Træer på fortovet i Carit Etlarsvej.

Også en lille vesterbro-sk sidegade har træer. De stikker tilsyneladende helt umotiveret op af fortovet foran de høje grå lejekaserner. Selv i baggrunden ved fabriksanlæggene er der frodige træer og buske.

Istedgade er Københavns tættest befolkede, og den indlagde sig særlig berømmelse under verdenskrig II som »gaden der aldrig overgav sig«, og da gamle kong Christian X efter befrielsen kørte sin første rundtur, blev den officielle rute efter hans ønske udvidet til også at omfatte denne folkelige vesterbrogade, og begivenheden blev af beboerne fejret med megen fest og larm. Men også til hverdag hører gaden til de mere højroastede med sine mange små og store beværtninger og livlige gadehandel. Og selv i Istedgade finder man træer og grønne buske.

Rigensgade.

Dette gamle akacietræ er kravlet ud fra sin plads i den smalle gård, for at beboerne i *Rigensgade* selv på vinterdage kan glæde sig over de svungne mørke linjers spil mellem den grå arkitekturs linealstreger. For enden af gaden ligger *Sølvgade* med muren ind til Kongens have, hvor man finder nogle af byens ældste træer.

Frederiksberg Haves indgang ved Runddelen.

Frederiksberg Have er et morsomt eksempel på en gammel slotspark, der er begyndt i den franske strenge havestil fra omkring 1700 med terrasser, midtakse og tværakse, udsigtspunkter og alléer med klippede træer. Men omkring 1790 bliver den omlagt til engelsk stil med frit udformede trægrupper, søer og svungne kanaler, kildegrotter, ruiner med små vandfald og kinesiske lysthuse.

Samtidig er det en hyggelig og gæstfri have med store plæner, som man både må gå og ligge på. Der er også borde og bænke til den medbragte mad (noget temmelig enestående i en park, når det da ikke er i forbindelse med et traktørsted) musik på sommeraftener, soppeplads og udlejning af robåde.

Om vinteren er det vintersportsted med skøjteløb i kanalerne. Men hvis man vil dyrke skiløb og kælkning, må man gå over i *Søndermarken*, hvor der er højere bakker. *Søndermarken* er ivo rigt den af Københavns parker, der har mest landleg karakter, men også her har romantiske havearkitekter udfoldet sig, og der findes både en kildegrotte og et norsk-schweizisk sceneri med stråtækt hytte og bro.

Det græske tempel måtte heller ikke savnes i den romantiske have. Her er Apistemplet fra 1804 – det fungerer nu som indgang til Zoologisk have.

Når Frederik VI iført admiralsuniform blev roet rundt i havens kanaler, blev han hyldet af loyale borgere langs bredderne. Men på den kinesiske ø, var der kun adgang for kongen selv og hans følge – ja, i et af

Den kinesiske ø i Frederiksberg Have.

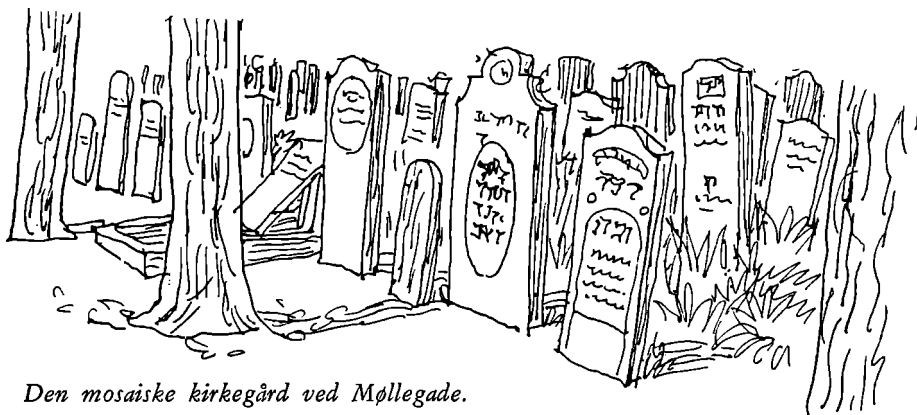
pavillonens sidekabinetter var der kun plads til een eller allerhøjest to personer. Til gengæld var det indrettet med kunstigt måneskin og en løjbænk.

De københavnske kirkegårde hører også med i det grønne bybillede.

Sommetider har de små anlæg omkring kirkerne en særlig lys og venlig tone og anvendes ikke mere som begravningsplads, men indbyder til besøg med deres store skyggefulde træer og mange bænkepladser. Ja, det lille anlæg ved *Holmens kirke* har endogså en børnelegeplads med sandkasse og klatretræer i et hjørne.

Men heller ikke de store kirkegårde, *Assistenskirkegård*, *Vestre* og *Holmens kirkegård* ejer de dystre toner, som man kender fra sydligere landes begravningspladser, hvor de domineres af sten og monumenter. Her er det første indtryk de mange store træer, der er sørgepil og hængebøg, stedsegrønne buske og hække samt alle årstidens blomster. En særlig landskabelig skønhed er der over *Mariebjerg kirkegård* ved Lyngbyvejen.

En egen alvorlig tone hviler over den temmelig skjulte og sjældent besøgte *mosaiske kirkegård* på Nørrebro. På det store areal i den tæt befolkede bydel ligger den med lange alléer og høje træer, hvor de smalle ejendommelige gravsten med deres hebraiske inskriptioner står i lange rækker, højtidelige som deltagere i en alvorlig procession.

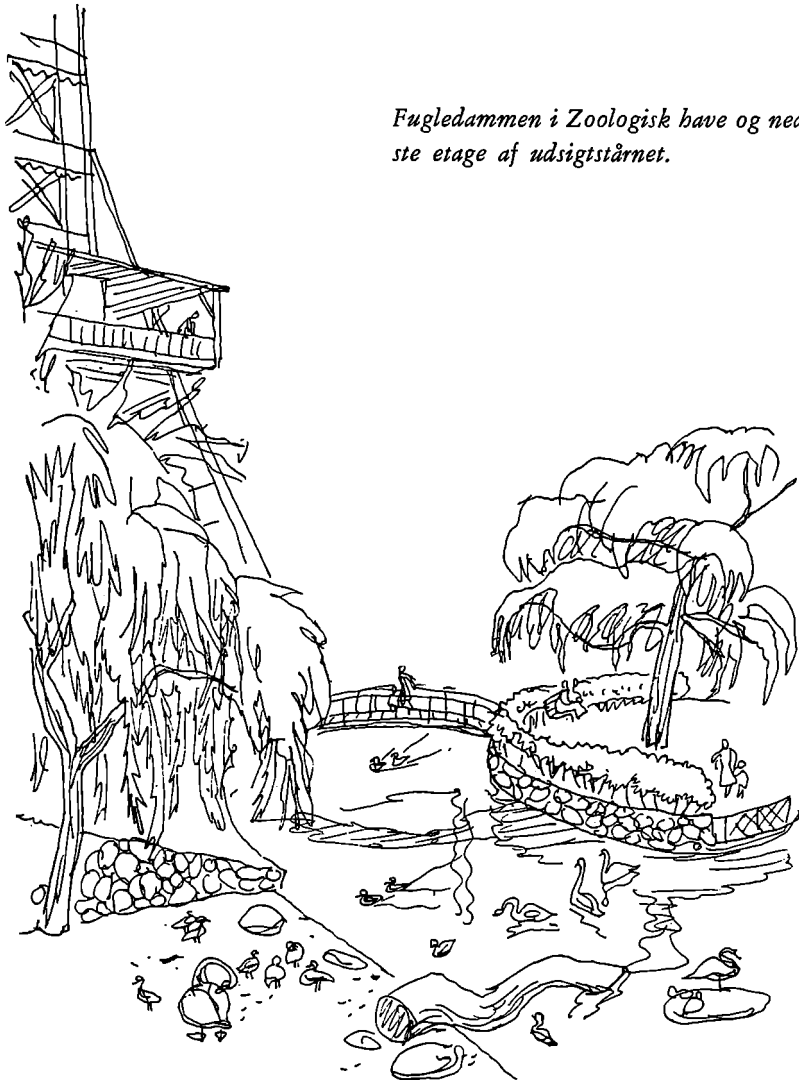

Den mosaiske kirkegård ved Møllegade.

Fra anlægget ved Holmens kirke.

Fugledammen i Zoologisk have og nederste etage af udsigtstårnet.

Zoologisk have er nordeuropas største dyrepark og højtelsket af københavnernes. Da den kæmpemæssige alaskabjørn for nogle år siden fødte en unge, som inspektørens kone måtte adoptere, da bjørnemoderen ville æde sit afkom, var dens første to kritiske måneder forsidestof i landets blade.

»Zoo« er ikke blot en dyrepark, men en smuk have i sig selv med gamle træer og et terræn, der forbinder Frederiksberg have med Søndermarken. I 1959 kunne den fejre sit 100 års jubilæum.

I de københavnske parker er hovedvægten ikke så meget lagt på det repræsentative som på, at de skal kunne bruges. Derfor er der også gjort meget ud af *legepladserne*. Flere af dem er møblerede med rutsjebaner, klatretæer, gynger og vipper. En enkelt har ovenikøbet et helt skib og en anden et rigtigt lokomotiv til børnenes forlystelse.

Børnelegeplads i Østre anlæg.

Stenhøjsparti i Botanisk have.

Botanisk have er en yndig gammel park med en sø og et festligt kuperet terræn. Det er dog ikke Peterskirkens tårn, man skimter bagved stenhøjens buske og træer, men tårnet på Københavns kommunehospital, der blev bygget i 1863 og dengang lå langt ude i et landligt terræn. Først en halv snes år senere blev botanisk have anlagt.

Det store drivhus er fra 1872 og bygget i den lette jern- og glasarkitektur, som dengang var blevet så populær med Krystalpaladset i London tyve år tidligere. Her findes palmehuset med sin fugtighede jungleatmosfære og bassinet med de tropiske kæmpeåkander.

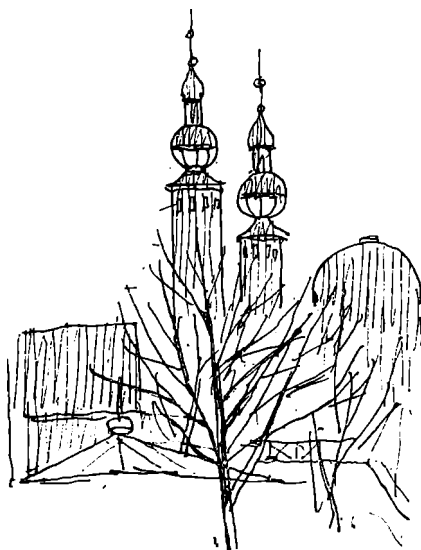
Haveselskabets have.

En rigtig have skal helst være noget tilårs. *Det kongelige danske Haveselskab* blev grundlagt i 1830 og i 1882 installeret i hjørnet af Frederiksberg have ved Runddelen og Pilealléen, hvor der fra gammel tid fandtes »Slotsdriverihaven« med sit »Laurierhus«.

Kongens Have er byens ældste park og blev allerede i 1771 tilgængelig for publikum. Det var det eneste store grønne område i byen indenfor voldene. – Den gamle lindeallé, som ses ovenfor, stammer fra slottsparkens oprindelige franske haveanlæg. For enden af porten ud til Landemærket skimtes Rundetårn og Frue Kirke. Alléens navn er »damegangen«, mens »kavalergangen« ligger længere ned mod Østervold og krones for den ene ende af Herkulespavillonen.

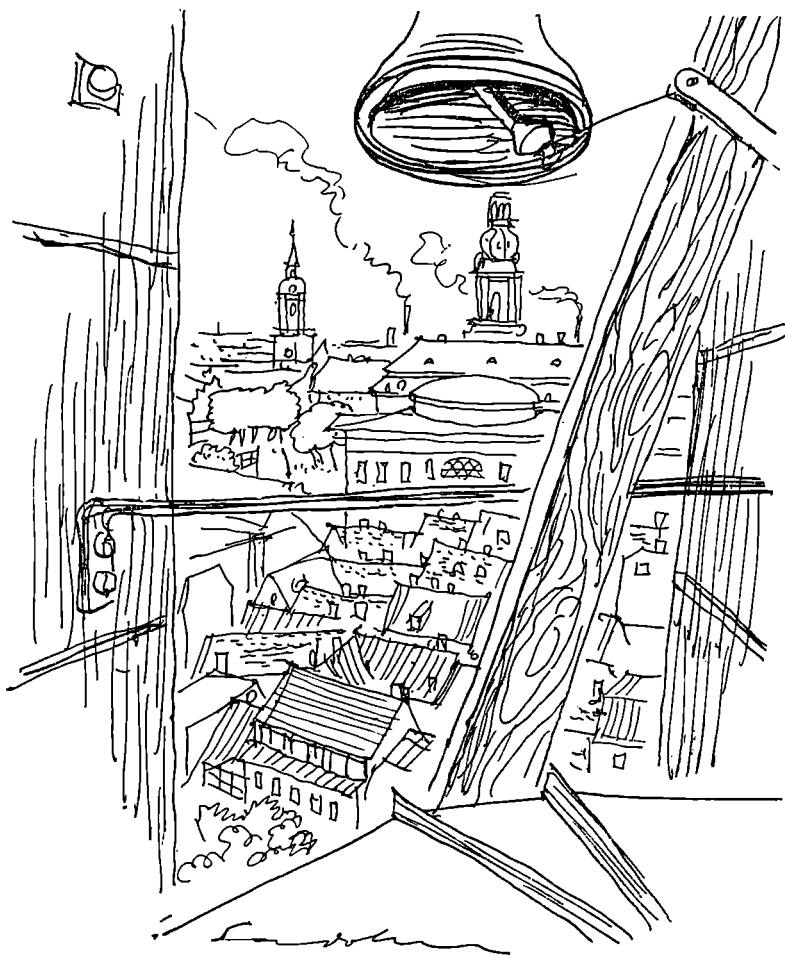
DE GRØNNE TÅRNE

Søpavillonens eksotisk udseende tårne.

KØBENHAVN ER blevet kaldt for *byen med de skønne tårne* – men i virkeligheden ville det nok være rimeligere at kalde den for byen med de *grønne tårne*. For ikke alle Københavns kobberbeklædte tårne er lige skønne, men til gengæld er de alle så enestående grønne, at det er en øjenslyst. Denne festligt lydende farve kan byen takke sin beliggenhed for, og eksperter kan forklare, hvordan saltvandsluften fra Øresund får det brune kobber til at oxydere så grønt og skønt, at intet indlandskirketårn nogensinde vil opnå noget lignende.

Da Helligåndskirkens tårn brændte under den store ildebrand i 1728, spillede kolkkespillet, mens flammerne slog op omkring det. Tårnet blev genopbygget, men uden klokkespillet, og først i 1947 tog nogle behjertede folk sig på at få et nyt installeret. Nu klinger atter de spinkle klokke-melodier i sindrige klange og toneforbindelser ned over Strøget og de smalle sidegader. Fra selve kirkeklokkerne fører strenge ned til organistens kla-viatur, som står i en lille kabine lige under »lanternen«.

Udsigt fra Helligåndskirkens tårn.

Blåsevej over Højbro med Nikolaj kirkes tårn i baggrunden.

Ridderen Peder Olufsen døde omkring 1266 »under grove anfægtelser«, og han testamenterede i den anledning *Nikolaj kirke* alle sine skibe samt 100 mark, og det er første gang denne kirke nævnes på prent.

Siden har den lidt de gamle københavnske kirkers sædvanlige skæbne med skiftevis nedbrændinger og opbygninger. Sidste brand var den store i 1795, og den nuværende restaurering stammer fra begyndelsen af dette århundrede, og spiret er en gave fra den rundhændede brygger Jacobsen.

Den norske Haakon VII's kirke.

København har både en norsk, en svensk og en russisk kirke, foruden en tysk og forskellige andre kirker og forsamlingsbygninger for trossamfund, der ikke hører ind under den danske statskirke.

Den norske *Haakon VII's kirke* blev indviet i 1958 på 53-årsdagen for den danske prins Carl's afrejse til Norge, hvor han skulle blive konge under navnet Haakon VII. Hans dengang 2-årige søn overværede nu indvielsen som kong Olav sammen med fætteren, kong Frederik IX.

Kirken, hvis ukonventionelle linjer er tegnet af en norsk arkitekt, ligger smukt ved stadsgraven og har også forsamlingsal for norske søfolk.

Den svenske Gustavs kirke.

Svenskernes røde og englændernes hvidgrå kirkebygning er hver for sig placeret i de mest idylliske omgivelser ved Langelinjes træer og Kastellets kanaler. Og over husene i Bredgadekvarteret lyser *Alexander Newsky*-kirkens gyldne løgkupler (side 119) og minder om de dage, da kejserinde Dagmar og hendes skæggede livkosakker var hyppige besøgende til de græsk-katolske messer.

Den engelske St. Albans kirke i Grønningen.

Vor Fru kirkes korrunding.

Det blæser på pladsen ved *Domkirken* – og få bygninger i København har stormene faret så hårdt frem over som *Vor Frue kirke*.

Hør blot lidt af dens historie: opført 1209 i romansk stil, brændt af tyskerne i 1248, genopført i gotisk stil 1306. Det katolske helgenalter ødelagt af lutheranerne 1530. Brændt ved den store ildebrand i 1728. Totalt ødelagt ved englændernes bombardement 1807. Den nuværende kirke er bygget 1811–29, og under koret ligger resterne af den middelalderlige kirke.

*Alexander Newsy-kirkens kupler og et
bjørne af Marmorkirken.*

I Danmark er øl ikke blot øl. For her betyder den gyldne drik ikke alene vederkvægelse og slukning af tørst, men den betyder også fonde og legater, museer og videnskabelige institutioner, skulpturer og malerier, springvand, kirketårne og spir!

Også de steder, hvor ølkilderne springer, er seværdigheder. *Tuborgs fabriker* ved Strandvejen består af store og yderst saglige komplekser, men enhver, der er på vej til Klampenborg eller videre frem langs kysten, vil kunne fornøje sig ved synet af det gamle udsigtstårn, der er formet som en kæmpemæssig ølflaske. Det stammer fra Københavns store udstilling i 1888.

»Tuborgflasken« med skorsten og tårnet på fabrikkens hovedbygning.

Portal ved Ny Carlsberg Bryggerierne.

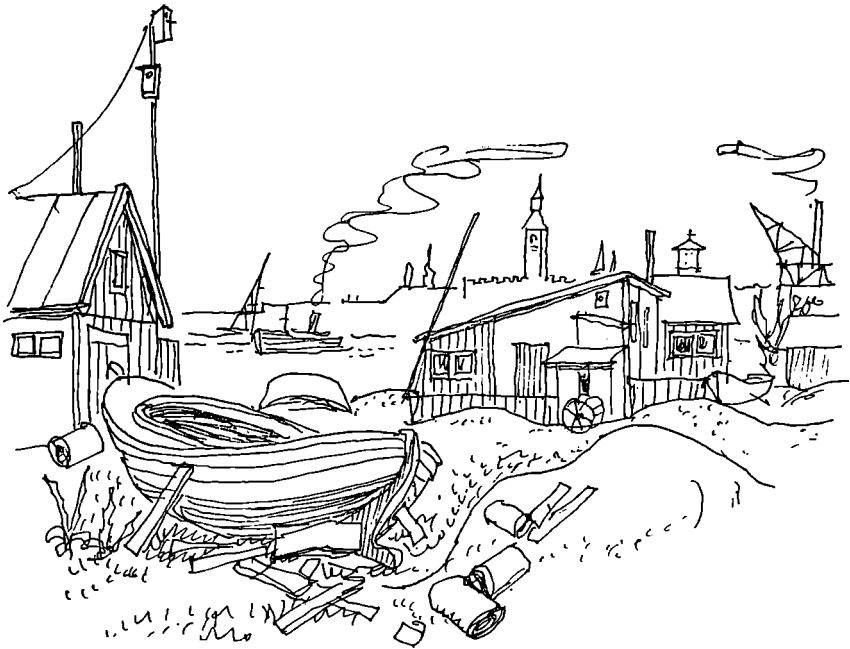
Brygger *Carl Jacobsen* var Københavns store kunstnævn, og han byggede bl. a. Glyptoteket og fyldte dets sale med antik og moderne kunst. Han byggede også Jesuskirken i Valby og skænkede og anbragte kunstværker rundt omkring i parker og på åbne pladser. Selve sit store bryggeri skænkede han til Carlsbergfondet, så overskuddet i al fremtid vil komme kunst og videnskab til gode.

Han ville også, at fabrikerne selv skulle præges af kunsten. Derfor lod han indgangen til *Ny Carlsberg bryggerierne* forme som en grandios paladsfacade med tårne og kupler skinnende af forgyldning og irrende grøn kobber. Går man ind i forgården, møder man atter et portkompleks, hvor vældige granitefanter bærer de store porthvælv.

Kun altfor ofte synes københavnere, at »regnsvejrspigerne« er ude på sin balkon i Rådhusets tårn, mens »cykelpigen« må gå i læ.

SALTVAND OG STILLE KANALER

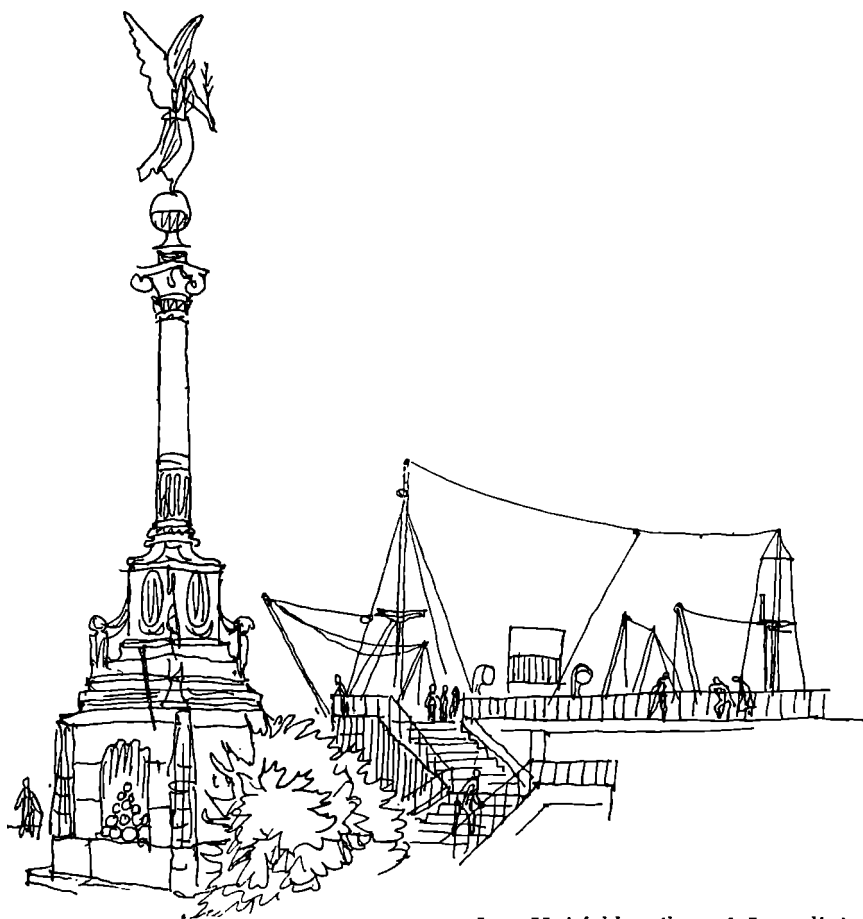
*Et fiskerleje ude ved kysten – og dog
med Rådhusårnet indenfor synsvidde!*

KØBENHAVN HAR saltvandsduft!

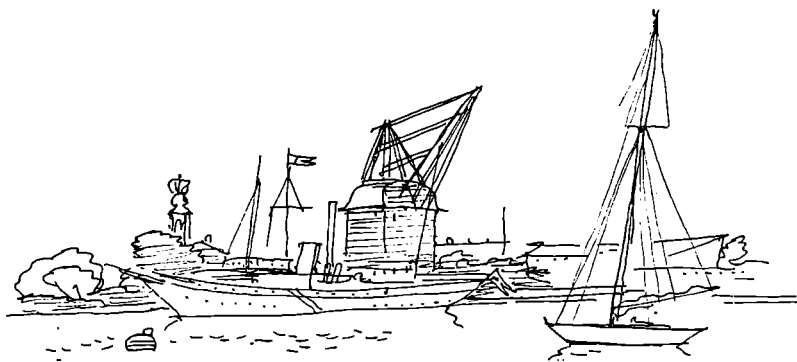
Det er den største by i Europa, der ligger direkte ud til havet, og fiskerbådene sejler med deres last lige ind i hjertet af byen ad de gamle kanaler.

Den norske digter Gunnar Reiss-Andersen har skrevet om Norges og Danmarks hovedstad: »Oslo er omgivet af et gjerde af natur, men den slipper sparsomt ind. København er gennemvævet af natur, saltvand, ferskvand, træer, fugler og atter fugler.«

Langelinje er københavnernes populære promenadeplads. Her lugter der af hav, og her er der mere vejr end inde i byens gader. De fremmede orlogsskibe og de udenlandske turistdampere lægger til kajen, og besøgende af alle nationaliteter gør billedet farverigt og broget. Sommetider lidt for broget – for erfaringen viser, at Københavns specielle atmosfære har tendens til at stige de besøgende søfolk til hovedet, og så kan der sommetider også blive storm og søgang på landjorden.

Ivar Huitfeldt-søjlen på Langelinje.

Kongeskibet Dannebrog og mastekranen.

Det danske kongeskib »Dannebrog« har sin plads ved Langelinje i nærheden af Christian V's gamle mastekran, og kong Frederik IX besejler hvert år de danske kystbyer. Ofte bliver turen lang, for der ligger som bekendt også danske kystbyer på Grønland!

Nu og da kommer det norske kongeskib på besøg, og kongelige ankomster og afskeder hører ikke til sjældenhederne ved trappen med de to kronede pavilloner på Toldboden. Dog sker det ikke mere så hyppigt, at man oplever det store opbud af høje hatte og vajende fjerbuske, som københavnernes gang på gang stimlede sammen for at nyde, da Christian IX hver sommer modtog sine svigersønner, zaren af Rusland og kongen af England, samt den øvrige store fyrstelige familie.

Ved porten til Toldboden sidder Neptun i sten og stirrer ned mod vandet, hvor der siden de gamle vikingers dage har været munter sejlads.

Fiskebåde i Christianshavns kanal.

Selv ind i Christianshavns smalle kanaler kan der være saltvandsduft og bølgegang. Så vipper de små fiskerbåde, hvor garn og ruser hænger til tørring. Og de gamle søfolk, der bor i stiftelsen »Bombebøssen« i Overgaden oven vandet, får uro i kroppen og kan ikke rigtig komme på det rene med, om det skyldes gigt eller det skyldes længslen efter atter at føle et vippende dæk under fødderne.

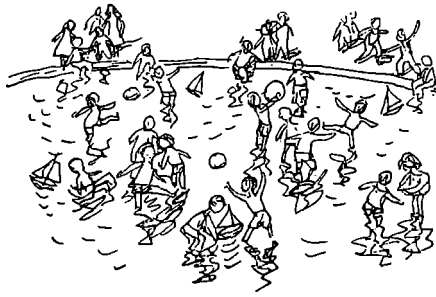
Fiskebåd, fiskekasser og byttefæde.

Tidligere var *Gammelstrand* byens fisketorv, nu er det flyttet væk fra centrum og ud ved Gasværkshavnen. Men endnu sidder nogle af de statelige fiskekoner og sælger deres rødspætter og ål uden at ænse, at turisterne dagen igennem kredser omkring dem med deres knipsende og snurrende kameraer.

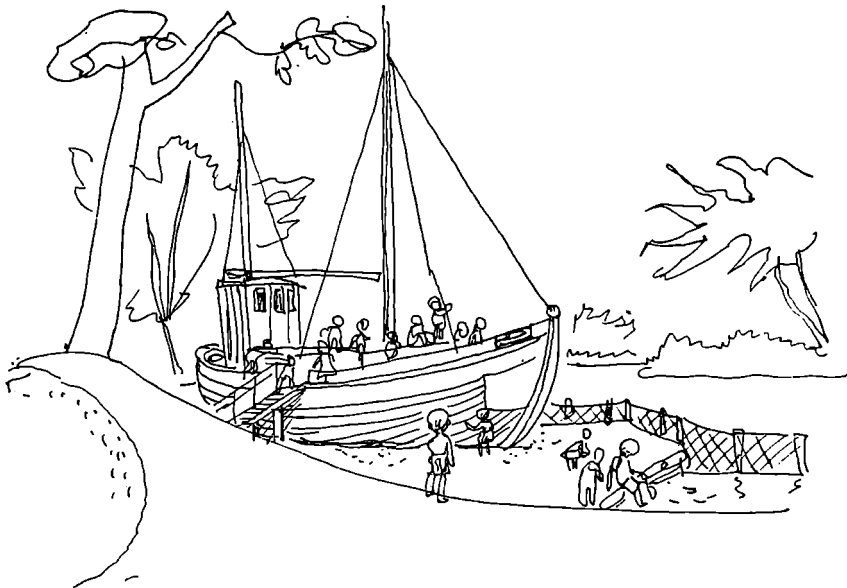

Fiskekoner ved Gammelstrand.

Soppedammen på legepladsen i Skydebanens have.

Danskerne har alle dage været en søfarende nation, og vikingefornemmelserne ligger dem dybt i blodet. Selv børnenes legepladser skal helst være udstyret med noget vand, så det kan lade sig gøre at pjaske og lege med skibe. I Østre anlæg har børnene ovenikøbet fået et gammelt ægte sejlskib at muntre sig med.

Legepladsen i Østre Anlæg.

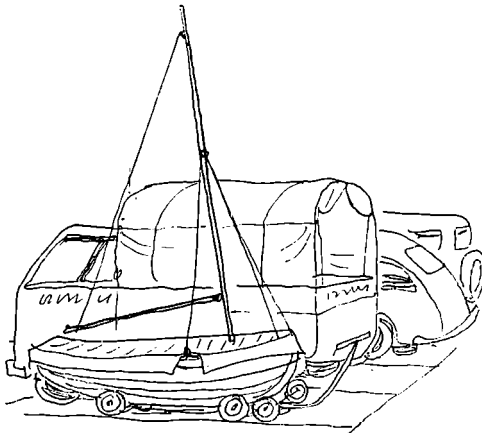
Udsigt fra Christiansborg slot til kanalen og Holmens Kirke.

Slotsholmen er en ø, der er omkranset af kanaler. Her byggede Absalon sin første borg og ovenpå dens ruiner ligger idag *Christiansborg slot*, der huser folketinget, udenrigsministeriet og de kongelige repræsentationslokaler. Ingen har vist nogensinde sagt noget fordelagtigt om slottets ydre, men det hjælper noget på tårnet, at kobberet i disse år er ved at blive rigtigt grønt. Grundlovens giver, Frederik VII, vender også ryggen til det og kikker over på *Holmens Kirke*, der i højere grad er noget for øjet. Den gamle kirke var oprindeligt Christian IV's ankersmedje, der blev bygget om og har et par statelige renaissancegavle. Den lange lave kapelbygning huser en række sarkofager for navnkundige mænd.

Et selvbyggerkompleks i Sydhavnskvarteret.

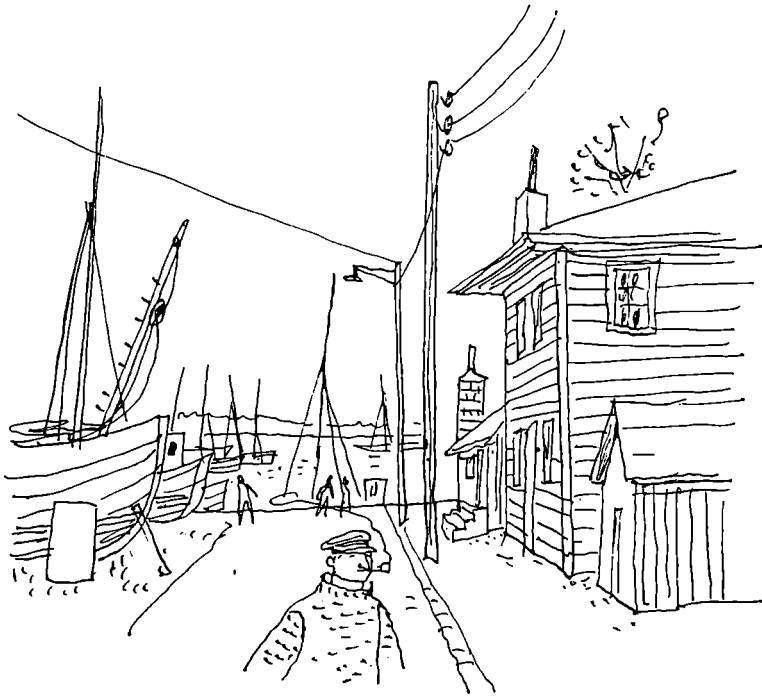
Mod syd vokser byen år for år, og det er både flademæssigt og beboelsesmæssigt! Hver dag kører vognene herud og aflæsser byens skrald og fyld – og lige i hælene på dem kommer byens nybyggere med deres hjemmelavede huse, af gamle kasser, brædestumper, bølgeblik og tagpap. Det er driftige folk, der enten dyrker »produktandel« ved hjælp af en trehjulet cykel, der går i fast rutefart mellem den indre bys skraldekasser og oplagspladsen herude. Eller de driver enkeltmandsfiskeri eller andre af søens småjob ved hjælp af små gamle både og joller. Når disse fartøjer ligger på landjorden, ser de kun lidt sødygtige ud, men herude har man håndlag for at lappe de værste huller med blikplader, maling og kit.

Ude i det mondæne kvarter ved Hellerup Strandpark kan man opleve at se de smarte sejlbåde parkerede sammen med biler på P-pladserne.

Foruden nybyggerne hører også mågerne med til sydhavnsområdet. Huset til venstre er beklædt med tagpap, det har vindue, skorsten, fuglekasse og antenne, og der hører en trehjulet cykel, båd og friluftslænestol med til bedriften.

Fiskerleje ved teglværkshavnen.

Nede ved *Teglværkshavnen* finder man små fiskerlejer med tjærelugt, mænd i færøtrøjer og fartøjer i alle størrelser. Her fisker man, går i fragtfart eller foretager ekspeditioner for at hale vragstumper op. Her repareres og males bådene, og her ligger lystfartøjer af alle typer fra unge mennesker mer eller mindre hjemmefabrikerede til de nyeste modeller fra ansete værfter. Her er bestandig liv og aktivitet, mågeskrig og saltvandsduft – og så er man alligevel kun få kilometer fra Rådhuspladsen!

Lysthus i kvarteret syd for Vestre Kirkegård.

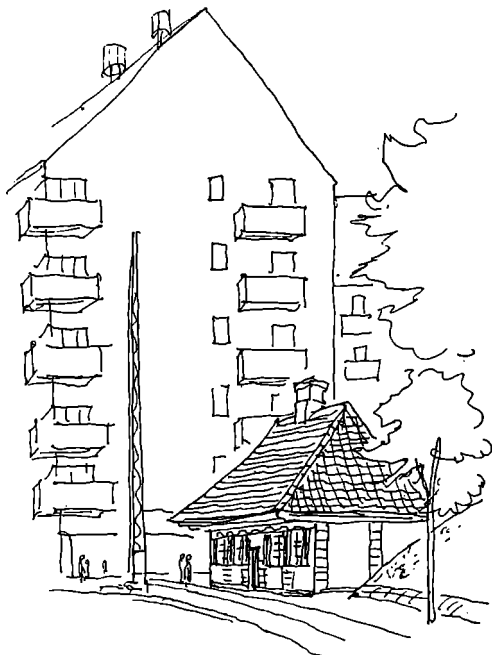
Det ligner et eksotisk pælehus ved en tropisk sø, hvor søslanger og krokodiller lurar – og dog er omgivelserne lige så lidt eksotiske som gadenavnet, *P. Knudsensgade*. Men dette og andre små lysthuse er bygget på skråningerne ved et lille vandhul, hvor nogle fredelige vildænder svømmer snadrende omkring.

Nok er denne idyl delvis skjult for omverdenen af høje hække, men der er dog åbninger og udsigtspunkter, som det lønner sig at opsøge for dem, der begiver sig ud på opdagelsesrejse i det seværdige kvarter mellem Vestre Kirkegård og havnen.

Som miniatureudgaver af moderne højhuskomplekser ligger stablerne af fiskekasser ude på det ny fisketorv ved Gasværkshavnen.

SOM MAN BOR

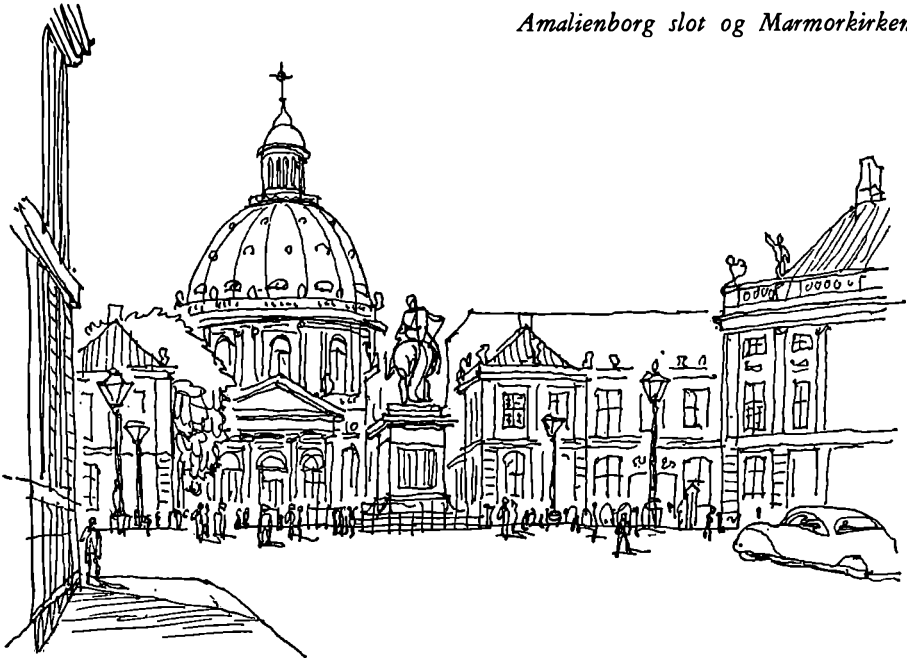

Det gamle vagtbus ved Amagerport fra 1724 og et boligkompleks, der er godt 200 år yngre.

EN BY er jo ikke blot de historiske bygninger, den fine gamle arkitektur, museerne og de minderige steder – den er først og fremmest en samling menneskeboliger. Det er til syvende og sidst københavnernes selv, der har skabt deres by og ikke blot biskop Absalon, kong Christian IV eller arkitekterne Eigtved og Martin Nyrop.

Københavneren lever ikke et udeliv som byboen i sydligere lande. Hver gade har ikke som der sine talrige små og store caféer og restauranter. Københavneren er et hjemmemenneske.

Og hvordan bor han så?

Københavns fornemste familie bor godt. *Amalienborg*, som er kongefamiliens residens, er som det sig hør og bør, også byens fornemste slot. De fire rokokopalæer omkranser en plads, der af sin slags er en af de smukkeste i Europa. Den er sluttet og lukket som en festsal, den er både intim og pompøs på samme måde som Marcuspladsen i Venezia. To store portalagtige åbninger fortsætter i gader, og den tredje åbner sig til Marmorkirken, mens den fjerde fører ud til havnen.

Slotspladsens midtpunkt indtages af et af byens fineste kunstværker franskmænden *Saly's* rytterstatue fra 1771 af *Frederik V* som romersk imperator. Her er han overleveret til efterverdenen med en inskription på soklen om, hvor nådig, fredsæl og kunstbeskyttende han var, og at dette minde blev rejst af en lykkelig og taknemmelig samtid. Og dog fortæller historikerne, at han skal have været en ualmindelig slet regent, og at samtiden især var taknemmelig, da han endelig fik drukket sig ihjel.

På Amalienborg slotsplads udfolder der sig daglig det fine gammeldags ceremoniel, når vagtparaden trækker op og fanen føres til højre fløj med musik og strakte vriste.

En udenlandsk filmstjerne, der fornylig besøgte Amalienborg blev meget begejstret for garden »med de søde og smarte mink-hatte«, og der er også dem, der er tilbøjelige til at trække på smilebåndet og tale om kulørte dukketeatersoldater. Og dog er det ikke så mange år siden, at soldaterne oplevede blodig alvor, og det hændte to gange under sidste verdenskrig, at der blev kæmpet om pladsen og hårdsårede gardere blev båret ind i pavillonerne, mens fjendtlige kampvogne rullede gennem Amaliegade.

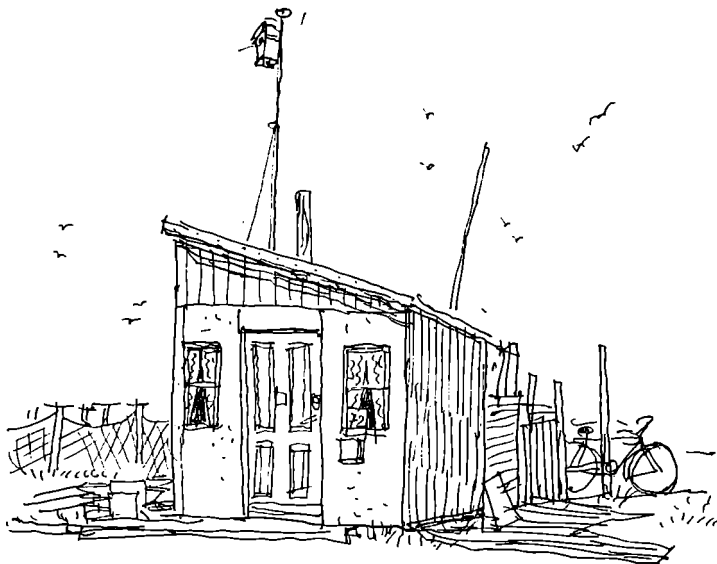
Amalienborg slotsplads betyder noget særligt for københavnernes, ikke blot fordi det er et fornemt stykke rokokarkitektur, men fordi det er en plads med minder og historie, og et sted der bestandig har været samlingspladsen på byens store dage i glæde og i sorg.

Disse huse i St. Annægade stammer fra begyndelsen af 1600-tallet, men er blevet »moderniseret« i 1700-årene!

I den indre by slår gaderne deres sving og buer, således som da de blev skabt i middelalderbyen, og nogle af svingene er tilsyneladende så umotiverede, at man har fremsat den teori, at den fiskermand, der trådte de første stier, har været mindre ædru! Holberg omtaler »Strøget'«s svungne linjer og sammenligner dem med Jacob von Thyboe's, »*hvor Herrens Rumpe er Vimmelskaftet og Faldet i Ryggen Amagertorv.*«

Vil man opleve den slags middelalderstemninger i vore dage, lader dette sig gøre ude på strandarealerne omkring *Sydhavnsgade* og *Pumpehusvej*. Her ligger der endnu marker med spredt bebyggelse af den slags, som husfaderen selv har været mester for, og hvor husene ofte har fået facon efter de forhåndenværende materialer. Men der findes også små fiskerlejer samt boligsamfund, hvor bølgeblis- og bræddeskurene er klumpede sammen, som middelalderbyen nok har været det. Her kan man få visse forestillinger om, hvordan *Havn* så ud før Absalons tid! Her kan man drømme om, hvordan en by bliver til – hvis der altså ikke som nutildags sidder et

Huset er måske nok ikke så stort – men det er deres eget!

Bellahøjhusene set fra Degnemosen.

bygningsdirektorat og en række andre kommunale væsener, som en skønne dag rydder hele roderiet og møder frem med en detaljeret byplan for kvarteret. Der er mennesker, der holder af at bo for sig selv, og der er dem, der gerne vil bo så tæt ind på livet af deres medmennesker som muligt. Disse sidste kan få deres ønsker opfyldt i et af de mange højhuse, der i de senere år er rejst i byens yderkanter.

Gårdsceneri fra Sværtegade.

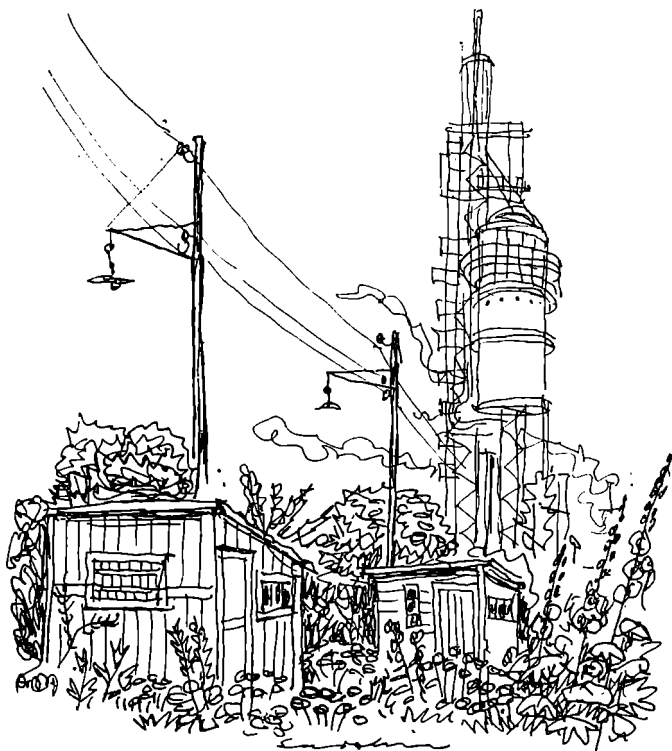
I de gamle huse har hvert vindue sin egen individualitet – og kan særpræget ikke markeres på anden måde, så gør man det ved at hænge sit personlige vasketøj op udenfor.

Gadenavnene i den indre by fortæller meget om gamle tider. Her kunne man blive vasket i *Badstuestræde* og få sit mel malet i *Hestemøllestræde* og få sig en øl i *Mikkalbryggersgade*. Derefter kunne man gå på det lille hus i *Hyskenstræde* eller *Magstræde*, da både hysken og mag betyder det, som i vore dage kun omtales med to bogstaver

Men mens der i kvarteret omkring kanalerne tidligere var hele to gader, der specialiserede sig i »forargelsens huse«, så kan kvarteret dog i dag prale med at have et enkelt, der er fredet i højeste rangklasse. Et sådant findes i gården til *Gammel Strand 44*, og det lille klassicistiske tempel er bygget omkring 1810 med to lokaliteter og en portal.

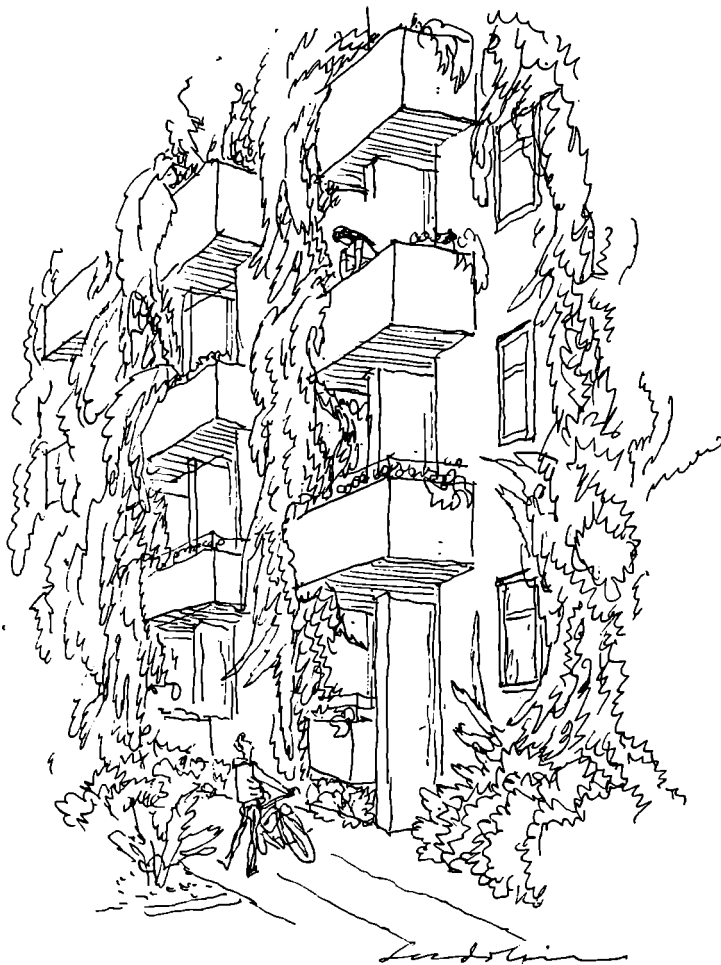
Gårdsplads i Gammel Strand 44.

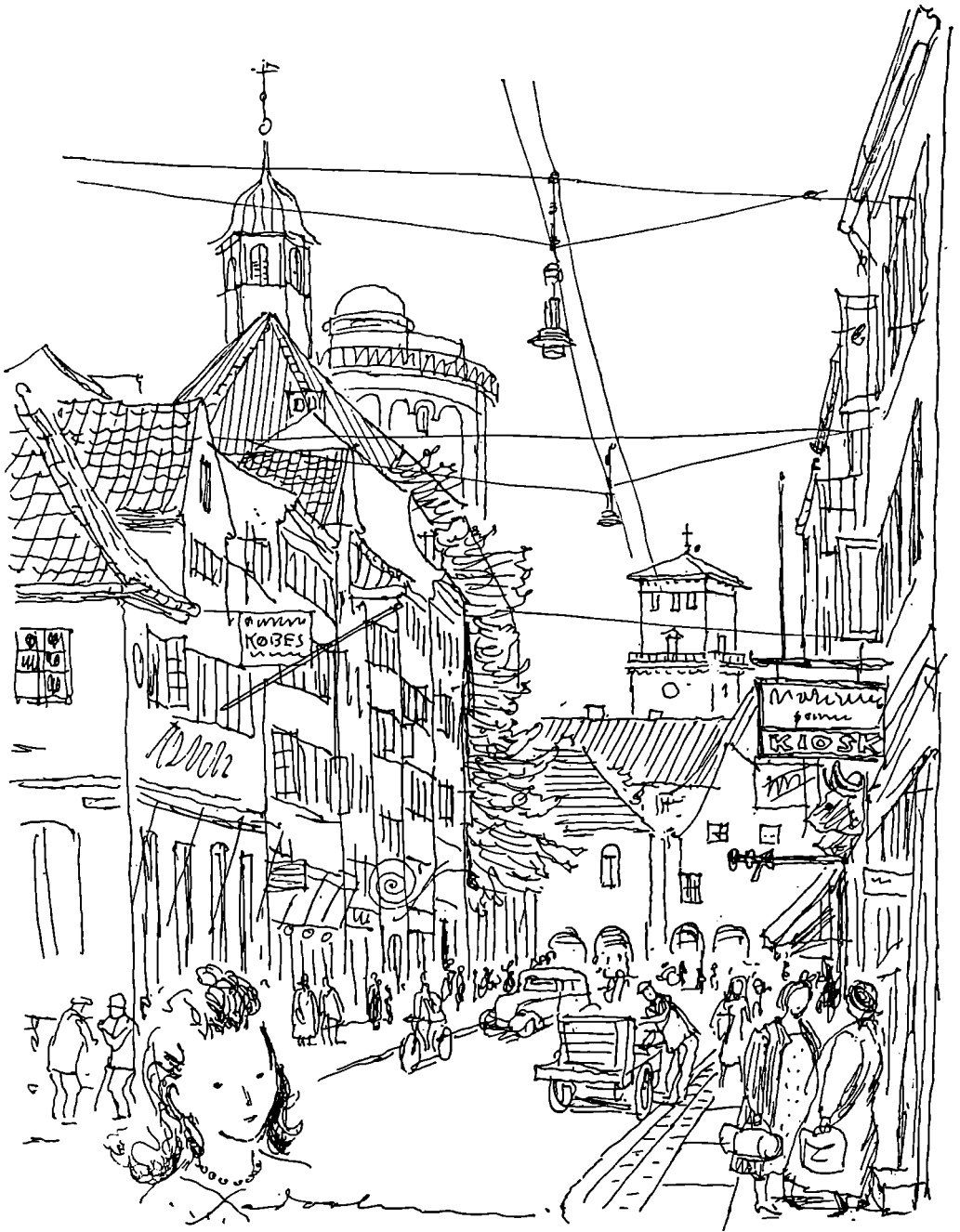
Selvbyggeri, blomster og pyrolyseværk på Amager.

Ved at se listen over københavnske gadenavne, så konstaterer man, at der findes mange berømte personer, som man ikke sådan går og har rede på til daglig. For mon alle og enhver straks kender alle de personer, der har fået gader opkaldt efter sig, og som hedder *Hans* til fornavn? For der er både *Bruun, Hansen, Jensen, Jæger, Knudsen, Merchels, Nissen* og *Olrík*. Og af *Niels* er der bl. a. *Andersen, Frederiksen* og *Hemming-sen* og af *Ole* er der *Borch, Bruun, Jørgensen, Nielsen, Olsen* og *Subr*, mens *Peter* har *Bang, Gran, Ipsen, Lund, Mathiesen* og *Petersen*. Men i mange tilfælde nøjes man også kun med fornavnet, og der findes gader, der blot er opkaldt efter *Adolph* eller *Agnes* og hele fire efter *Agnete* og lige så mange efter *Anna*, mens *Anette* og *Ane Cathrine* kun har en hver.

Amager er en lille ø, der har vandet og skibene tæt ind på sig, og som har flyvepladsen liggende med de bestandig kommende og landende maskiner over sig. Så måske er det derfor, at Sundbyernes gadenavne så ofte har med fremmede lande at gøre. Blot i et enkelt kvarter er de opkaldt efter *Italien, Kreta, Korfu, Lemnos, Samos, Delos, Syrien, Ar-*

Gaden har måske ikke noget poetisk navn, men de to unge spiller den evige balkonscene fra »Romeo og Julie«.

Landemærket med gamle huse, Trinitatis kirke, Rundetårn, Regensen og Frue kirke.

På Amagersiden ligger de gamle bondegårde side om side med moderne boligkomplekser.

menien, Arabien, Kina, Japan, Siam, Formosa, Iran, Ceylon og Kongo. Og sådan fortsættes det kvarter efter kvarter, der er en tone af udlængsel over de små villaveje herude. Amager har også sin egen Strandvej med strandpark og badeanstalter, hvor københavnere fra den anden side Knippelsbro kun sjældent finder hen.

Indenfor den kreds, der udgjordes af de gamle volde, ligger »Ildebrands-husene«, de beboelsesejendomme, der blev bygget efter brandkatastrofen 1728. De er ikke altid af større arkitektonisk værdi, ofte præget af at det har været hastværksarbejde, men de er fra en fornem stilperiode, og alderens ærværdighed og patina har endvidere forskønnet dem, så københavnere søger, hver gang et af dem synker i grus, enten det nu skyldes husets alderdomssvækkelse eller nyere nabo-huses ekspansionslyst.

»Søkvæsthuset« i Overgaden oven Vandet.

Husene ved Københavns kanaler har altid været særlig eftertragtede til beboelse. I *Søkvæsthuset* i Overgaden oven vandet, boede fra 1844 digteren og teaterchefen Johan Ludvig Heiberg og hans frue, det kongelige teaters primadonna Johanne Louise. Her sad husherren alene oppe på anden sal med sin kikkert og studerede stjernerne, mens teatrets lysende stjerne vandrede alene i haven, og som hun fortæller i sine erindringer

Fra en kolonihave i frugttiden.

»i usigelig vemod og gennemzitret af nattekulde«. Hun trøstede sig med »et inderligt samliv med alferne« –

Kolonihavebevægelsen er af dansk oprindelse. Københavns yderkvarterer er kantede af de små havekolonier med deres oftest selvbyggede huse, hvor arkitekt og bygmester ikke har været hemmede af smagskomplekser, så fantasien har fået lov til at skyde allehånde muntre vildskud. Farvevalgene er som regel også så frejdige, at det ikke er mærkeligt, at unge kunstnere ofte har hentet deres motiver fra kolonihavebyernes ukonventionelle arkitektur.

Statistiken fortæller om den betydning byens ca. 50.000 kolonihaver har for dens selvforsyning af grøntsager og frugt. Og enhver, der tager sig en rundtur i sommerhaverne, vil hurtigt blive klar over, at en ikke ringe del af byens vitaminbehov dækkes af de små haver. Ifølge de seneste optællinger skal der være fire frugttræer for hver dansker, og i kolonihavedistrikterne skal det nok passe.

Ude ved *Gammel Køge landevej* træffer man også kulører og broget liv. Der findes husvognene, og somme steder står de i klynger som små byer vinteren igennem. De beboes som regel af cirkusfolk eller mennesker, der er beskæftigede ved små omrejsende Tivoli'er. Dog er der enkelte af dem, der ligger i isoleret fornemhed, skinner af fornikling og glas og har en Cadillac foran, så er beboerne et af stjernenumrene fra cirkus, Tivoli eller en af byens store varietéer.

Beboelsesvogne i nærheden af Gammel Køgelandevej.

Nordens folk er soldyrkere i langt højere grad end sydens. Der er solen noget, som man ofte må beskytte sig mod, og et velbygget hus er et, der er skyggefuldt placeret og har små vinduer med skodder eller jalousier, mens vi heroppe søger at åbne det så meget som muligt mod lys og sol. Når forsommerens spæde solskin indtræffer, fyldes Bellevue-badet af sol-

Fra campingpladsen ved Bellahøj.

tilbedere, mens besøgende fra sydligere lande endnu går rundt i solidt overtøj og ser undrende til.

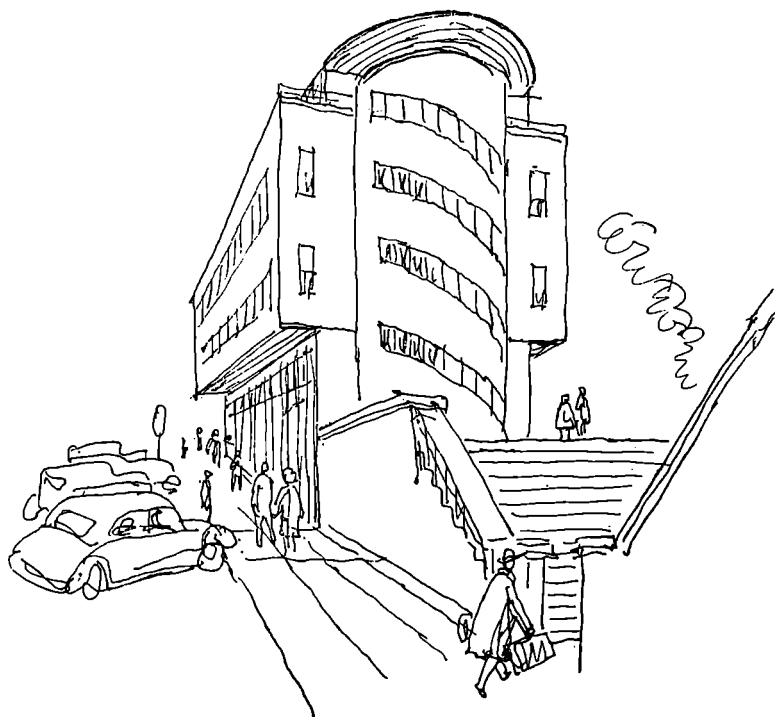
Derfor er det også kun naturligt, at teltliv og *camping* er blevet stadig mere og mere populært, og de to store campingpladser ved *Bellahøj* og ved *Hørsholmvejen* er beboede fra det tidligste forår til sene efterår.

Det er et festligt syn at se disse store byer af brogede telte, for telte er ikke mere blot hvide, som de var i gamle dage – nu er de også okker-gule eller irgrønne. For en stor del er campingfolkene bilkørende, og ser man på nummerpladerne, så er det ikke blot de mere hårdføre folkeslag

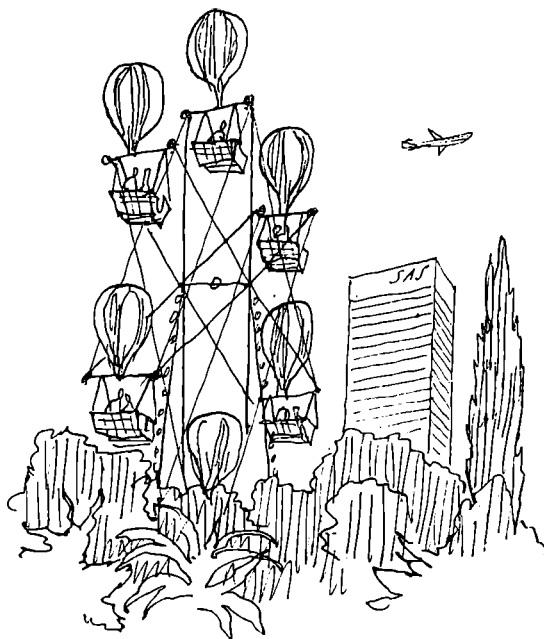
med DK, S, N, D eller GB, der er repræsenterede, – selv biler med F og I hører ikke mere til sjældenhederne.

En sådan international telby er et lille stykke FN – for at blive i forbogstaverne – og livet foregår almindeligvis i al fredsommelighed. Den eneste fælles fjende er vejret, men det kan også være prøvende nok.

Som det sker i disse rejseår for alle storbyer, kniber det også med hotelplads i højsæsonen i København. Men ellers byder byen på husrum af meget forskellig art og i alle prisklasser. Der er de store internationale hoteller med de finesser og de priser, som man også møder i andre stor-

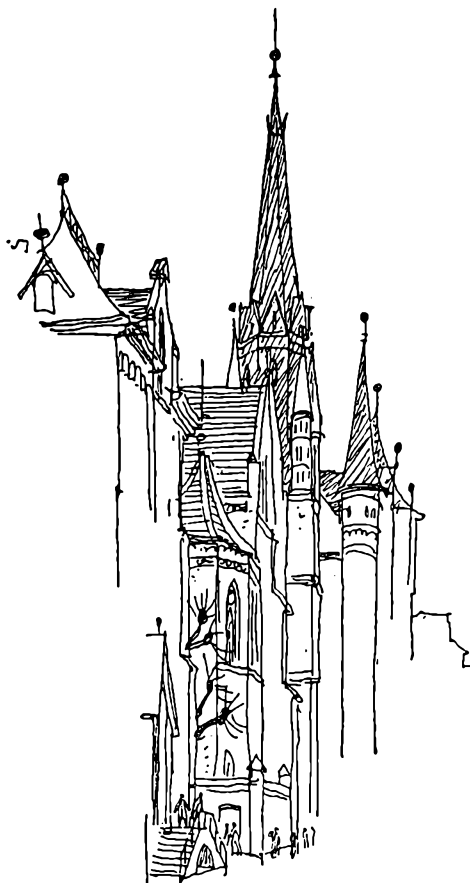
Hotel Astoria ligger som en fin balancekunst på den smalle grund ved hovedbanegården.

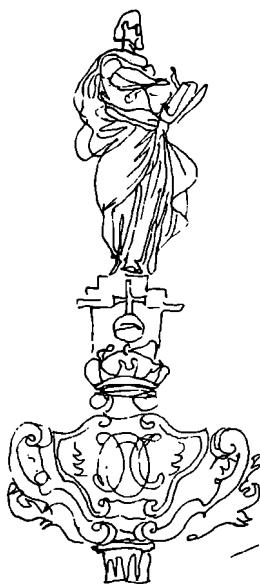
Over Tivolis gamle træer hæver byens højeste hotel sig i glas og stål. Ballongyngerne roterer, og jetmaskinerne suser. Gammeldags festivitas og moderne effektivitet mødes i København.

byer, der er den jævne, bløde mellemvare, og der er de små og mere hårdkogte. Og så er der de hundreder af private værelser, som hovedbanegårdens anvisningskontor henviser til.

Hotellerne er ikke standardiserede i København, man kan, hvis man er heldig, få, hvad der nu tiltrækker ens private smag og pengepung. Og smagen er som bekendt forskellig. En kendt norsk forfatter ville altid have et specielt værelse i et af byens mindre missionshoteller, og årsagen var, at der over sengen hang et lithografi forestillende en lirekassemand i snevejr. Det gav stuen personlighed, syntes han, og der kunne han arbejde ...

*Dette er ikke et af Loire-slottene, men tårnene på
den katolske St. Angars Kirke i Stenosgade.*

Indhold

Lidt oldtid og middelalder . . .	5
Holbergs og H. C. Andersens by	15
Kunsten inde og ude	29
Teater inde og ude	49
Køb og salg	63
Mad og drikke	79
Den grønne by	99
De grønne tårne	113
Saltvand og stille kanaler	123
Som man bor	135

